

Ski som småby versus Ski som by og regionsenter

En sosiokulturell studie av et sted i endring

Tone Færøvik

Masteroppgave i samfunnsgeografi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Universitetet i Oslo

2006

Ski som småby versus Ski som by og regionsenter

En sosiokulturell studie av et sted i endring

Tone Færøvik

Masteroppgave i samfunnsgeografi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Universitetet i Oslo

2006

Forord

Endelig ferdig! Det er mange som fortjener en stor takk for å ha hjulpet meg underveis. Jeg hadde aldri kommet noen vei alene, og oppgaven er et resultat av mange menneskers bidrag.

Aller først: Takk til alle informantene mine som bidro med sine kunnskaper og meninger om Ski og stedsutviklingen der. Uten deres velvilje og engasjement hadde denne oppgaven aldri blitt noe av.

En stor takk til veilederen min, Per Gunnar Røe, som har bidratt med gode råd og viktige innspill under hele prosessen. Og takk til Knut Midgaard, for at du tok deg tid til å lese og kommentere det jeg har skrevet om Habermas. Jeg vil også takke Akershus Fylkeskommune og Lars Bettum for at de har tatt initiativet til, og er interessert i, oppgaver som denne.

Til Kathrine og Heidi: Takk for korrekturlesing og viktige innspill mot slutten!

Til Hanne og Arnhild: Takk for inspirerende og nyttige samtaler!

Til alle venner på lesesalen: Takk for mange gode år, glade dager, artige pauser og godt vennskap. Det blir rart ikke å skulle se dere hver dag.

Takk til mamma og pappa for støtte, oppmuntring, omsorg, pengehjelp og korrekturlesing!

Og sist, men ikke minst: Rachid og Miriam! Takk for tålmodighet og omsorg, takk for at dere har skjønnt hvor stressa jeg har vært og for at dere har krevd så lite av meg den siste tiden. Fra nå av skal jeg være til stede!

Tone Færøvik

Blindern, 21. november 2006

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	DEN SOSIOKULTURELLE STEDSANALYSEN	1
1.2	FORMÅLET MED OPPGAVEN	2
1.2.1	PROBLEMSTILLINGER	3
1.3	LESERVEILEDNING	4
2	SKI – FØR OG NÅ	7
2.1	FRA JORD- OG SKOGBRUKSBYGD TIL REGIONSENTER	7
2.2	BOLIG- OG BEFOLKNINGSVEKST I SKI KOMMUNE	10
2.3	FORTETTING SOM VIRKEMIDDEL FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING I SKI KOMMUNE	11
2.4	UTBYGGINGEN AV KVARTAL 6 I SKI SENTRUM	13
2.5	OPPSUMMERING	13
3	ANALYSERAMME	15
3.1	STED SOM ONTOLOGI OG EPISTEMOLOGI	15
3.2	HVA ER STED?	16
3.3	FRA POSITIVISTISKE TIL SOSIALKONSTRUKTIVISTISKE FORSTÅELSER AV STED	17
3.4	DET RELASJONELLE STED	20
3.5	KONSTRUKSJONEN AV STED	21
3.5.1	HVILKE FORHOLD BIDRAR TIL KONSTRUKSJONEN AV STED?	22
3.6	REPRESENTASJON VERSUS DISKURS	24
3.7	DISKURSANALYSE SOM TEORI OG METODISK VERKTØY	26
3.8	POSTSTRUKTURALISMEN OG ”DEN SPRÅKLIGE VENDINGEN”	26
3.9	LACLAU OG MOUFFES DISKURSTEORI	27
3.9.1	DISKURSTEORIENS BEGREPSAPPARAT	28
3.10	FAIRCLOUGHS KRITISKE DISKURSANALYSE	29
3.10.1	FAIRCLOUGHS BEGREPSAPPARAT	30
3.11	DISKURS OG RASJONALITET	31

3.11.1	HABERMAS' TEORI OM KOMMUNIKATIV HANDLING	32
4	METODOLOGISKE VURDERINGER OG VALG	39
4.1	KVALITATIV FORSKNING	39
4.2	DISKURSANALYSE SOM METODOLOGISK UTGANGSPUNKT FOR ANALYSEN	39
4.3	DATAINNSAMLINGEN	40
4.3.1	FORSKERENS FØRFORSTÅELSE	40
4.3.2	Å FINNE INFORMANTER	41
4.3.3	INFORMANTENE	42
4.3.4	ANDRE DATA	45
4.3.5	TRIANGULERING	45
4.3.6	TEMA OG FOKUS UNDER INTERVJUENE	46
4.3.7	SELVE INTERVJUSITUASJONEN	47
4.4	BEARBEIDING AV INTERVJUENE	48
4.5	ANALYSEN AV DATAMATERIALET	50
4.5.1	JAKTEN PÅ DISKURSER	50
4.5.2	ANVENDELSEN AV LACLAU & MOUFFES DISKURSTEORI	51
4.5.3	ANVENDELSEN AV FAIRCLOUGHS KRITISKE DISKURSANALYSE	51
4.6	FORSKNINGENS KVALITET	52
5	REPRESENTASJONER AV SKI	55
5.1	SKI SOM ET LANDLIG OG SENTRALT STED	55
5.1.1	POSITIVE OG NEGATIVE REPRESENTASJONER AV "DET LANDLIGE"	58
5.1.2	SAMMENHENGEN MELLOM SOSIOROMLIG PRAKSIS OG INFORMANTENES KONSTRUKSJON AV SKI SOM ET SENTRALT STED	59
5.2	SKI SOM BY OG REGIONSENTER	60
5.2.1	SKI KOMMUNES DISKURSIVE KONSTRUKSJON AV SKI SOM REGIONSENTER	60
5.2.2	BYSTATUSEN – ET LEDD I EN DISKURSIV KONSTRUKSJON AV SKI SOM BY OG REGIONSENTER	61
5.2.3	ØSTLANDETS BLADS DISKURSIVE KONSTRUKSJON AV SKI SOM BY	64
5.2.4	ØSTLANDETS BLADS DISKURSIVE KONSTRUKSJON AV SKI SENTRUM	65
5.2.5	SKI STORSENTERS ROLLE I KONSTRUKSJONEN AV SKI SOM BY OG REGIONSENTER	67

5.2.6	MOTDISKURS; REPRESENTASJONEN AV SKI SOM IKKE-BY	69
5.3	STEDSREPRESENTASJONER I DEBATTEN OM UTVIKLINGEN AV KVARTAL 6	73
5.3.1	EN DISKURSTEORETISK ANALYSE AV DEBATTEN OM KVARTAL 6	75
5.3.2	BLOKKER SOM RENE OG URENE ELEMENTER	77
5.4	OPPSUMMERING	79
6	DISKURS OG LEGITIMITET I EN STEDSUTVIKLING	81
6.1	REDUKSJON AV EMPIRIENS KOMPLEKSITET	81
6.2	STEDSUTVIKLING I SKI SOM BÅDE CASE OG DISKURSORDEN PÅ ÉN GANG	82
6.3	FORTETTINGSDISKURSEN	84
6.3.1	DEN FORTETTINGSPOSITIVE DISKURSEN	85
6.3.2	BÆREKRAFTDISKURSEN: FORTETTING SOM BÆREKRAFTSTRATEGI	86
6.3.3	DEN FORTETTINGSKRITISKE DISKURSEN	89
6.4	REGIONSENTERDISKURSEN	92
6.4.1	DEN SENTRALISERINGSPOSITIVE DISKURSEN	93
6.4.2	DEN SENTRALISERINGSKRITISKE DISKURSEN	95
6.5	ARGUMENTASJON OG LEGITIMITET I DEBATTEN OM UTVIKLINGEN AV KVARTAL 6	98
6.5.1	ER BÆREKRAFTIG UTVIKLING ET UTTRYKK FOR EN MÅLRETTET ELLER MORALSK RASJONALITET?	105
6.5.2	HVILKE AKTØRER DEFINERER HVA SLAGS ARGUMENTER SOM ER LEGITIME I DEBATTEN OM UTVIKLINGEN AV KVARTAL 6?	108
7	KONKLUSJON	115
7.1	HVILKE STEDSREPRESENTASJONER KONSTRUERES AV INNBYGGERE OG ANDRE AKTØRER I SKI?	115
7.2	HVILKE DISKURSER KNYTTET TIL EN PÅGÅENDE OG FRAMTIDIG STEDSUTVIKLING KONSTRUERES AV INNBYGGERE OG ANDRE AKTØRER I SKI?	116
7.3	HVORDAN GIR ULIKE AKTØRER LEGITIMITET TIL SIN ARGUMENTASJON I DEBATTEN OM UTVIKLINGEN AV KVARTAL 6?	118
7.4	HVORDAN SKAPE EN FELLES VISJON FOR DEN VIDERE STEDSUTVIKLINGA?	119
7.5	OPPGAVENS KVALITET OG VERDI	120

8	LITTERATURLISTE	123
9	APPENDIKS	127
9.1	VEDLEGG 1: PROSJEKTBEKRIVELSE FRA AKERSHUS FYLKESKOMMUNE	127
9.2	VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV	129
9.3	VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE	133
TABELLOVERSIKT		
	TABELL 1: BEFOLKNINGSUTVIKLING I SKI KOMMUNE 1951-2006	10
FIGUROVERSIKT		
	FIGUR 1: HOVEDDISKURSER OG UNDERDISKURSER INNENFOR DISKURSORDENEN	83

1 Innledning

Denne masteroppgaven er en sosiokulturell stedsanalyse av stedet Ski. Oppgaven er en del av et prosjekt i regi av Akershus Fylkeskommune (AFK). Prosjektet er formidlet til mastergradsstudenter via Vitenskapsbutikken ved det Samfunnsvitenskapelige fakultetet ved Universitetet i Oslo. Sammen med Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) har AFK tatt initiativ til å utvikle eksempler på hvordan sosiokulturelle forhold ved steder i vekst og endring kan studeres. Målet er at slike studier skal kunne bidra med kunnskap om hvordan en bedre kan legge forholdene til rette for en videre befolknings-, bolig- og næringsvekst på sentrale steder i hovedstadsregionen, slik som Ski.¹

1.1 Den sosiokulturelle stedsanalysen

I en stedsutvikling vil man gjerne bygge videre på den historie og tradisjon som et sted bærer med seg. Stedsanalyser gjøres ofte forut for planlegging og igangsetting av prosjekter knyttet til stedsutvikling, slik som store utbyggingsprosjekter. Hovedmålet med stedsanalyser er å danne et bilde av hva et sted er og hva det representerer. Slik kan stedsanalyser bidra til en skånsom stedsutvikling, der elementer fra fortiden knyttes til et framtidig bilde av stedet (Røe et al 2002).

Den sosiokulturelle stedsanalysen fokuserer på en sosial og kulturell dimensjon ved sted som tradisjonelle stedsanalyser ikke har vært så opptatt av å undersøke. I tradisjonelle stedsanalyser har det vært vanlig å beskrive og forstå steder ved å legge vekt på steders historie, dets landskap og materielle utforming (Røe et al 2002). Et slikt syn representerer troen på at det i stedet ligger en objektiv karakter eller essens som en kan finne ved å studere stedets sosiomaterielle uttrykk. Begrepet stedsidentitet refererer til nettopp dette. Den tradisjonelle stedsanalysen har blitt kritisert for å være essensialistisk, i den forstand at den bidrar til å redusere et steds identitet til materielle elementer, slik som landskap og bebyggelse (Røe et al 2002). Slik representerer den tradisjonelle stedsanalysen en mangelfull forståelse av at også sosiale og kulturelle prosesser er med på å konstruere et sted.

¹ Akershus Fylkeskommunes prosjektbeskrivelse står i appendiks som vedlegg nummer 1.

Et sted representerer forskjellige ting for forskjellige mennesker. Stedet er kontekst for mennesker med ulike virksomheter, noe som igjen gir ulik bruk av stedet og som gjør at mennesker knytter ulike opplevelser, erfaringer og meninger til stedet. Slik kan man si at sted ikke er entydig og ”objektivt”, men mangfoldig og komplekst. I en planlegging av sted bør man anerkjenne at det ikke er entydig, og at det skapes i et komplekst samspill av økonomiske-, politiske-, sosiale- og kulturelle prosesser. Dette vil være et skritt nærmere en helhetlig planlegging (Massey 1994, Healey 2006). Den sosiokulturelle stedsanalysen fokuserer derfor på hvordan mennesker er med på å skape steder gjennom sine sine erfaringer og opplevelser, gjennom sine sosiale og kulturelle aktiviteter, gjennom sine handlingsmønstre og gjennom sin bruk av stedet (Røe et al 2002).

1.2 Formålet med oppgaven

Befolkningen på et sted kan ofte føle seg maktesløs og forbigått i en utviklingsprosess. Viktige avgjørelser tas uten at innbyggerne er blitt involvert i planleggingen, og slik kan stedsutviklingen ende opp med å skje på andres premisser enn innbyggernes. En involvering av befolkningen i en stedsutviklingsprosess kan være med på å øke folks interesse for stedet sitt og øke deres bevissthet rundt stedet og dets kvaliteter. Slik kan det bidra til at folk samler seg om stedet sitt i økende grad. Folks manglende engasjement i hjemstedet kan derimot være et problem; det kan være et lokaldemokratisk problem, og det kan være et problem hvis et manglende engasjement går ut over samhold og fellesskap hos lokalbefolkningen. Mitt mål med denne masteroppgaven er å rette søkelyset mot den mening innbyggere og andre aktører tillegger Ski som sted. Slik håper jeg å bidra til at deres erfaringer og meninger vil bli lyttet til i den prosessen som stedsutvikling er. Dessuten håper jeg at masteroppgaven kan belyse hvilke forhold som bidrar til å skape uenighet og splid knyttet til utviklingen av Ski. Dette kan bidra til at Ski kommune bedre kan legge til rette for en bred debatt som berører de temaene som er kilde til mest uenighet.

1.2.1 Problemstillinger

Gjennom folks fortellinger skapes komplekse og mangefasetterte bilder av hva et sted *er*. Det er ofte en sammenheng mellom folks forestillinger om et sted og hva de ønsker for stedets utvikling. Ved å identifisere folks ulike forestillinger om et sted, kan det derfor være mulig å si noe om hva som skaper uenighet og konflikt i en stedsutvikling. Ved å studere hva en eventuell uenighet dypest sett består i, er det mulig å si noe om hvilke tema det er viktig å diskutere for å oppnå en felles forståelse av hvor veien videre bør gå. Derfor ønsker jeg å utforske hvordan innbyggere og aktører i Ski konstruerer stedet diskursivt gjennom måten de snakker om stedet på. De bildene og fortellingene som ulike mennesker skaper gjennom en diskursiv konstruksjon av sted, vil jeg heretter referere til som *stedsrepresentasjoner*. Videre ønsker jeg å identifisere ulike diskurser knyttet til Skis utvikling. Begrepet diskurs refererer i denne sammenheng til en bestemt måte å snakke om stedsutviklingen på. Jeg vil ta for meg en aktuell debatt – debatten om utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum – for å analysere hvordan de ulike stedsrepresentasjonene og stedsutviklingsdiskursene materialiserer seg i et konkret tilfelle. I denne sammenheng vil jeg også undersøke hvordan de ulike debatt deltakerne legitimerer sine synspunkter i sin argumentasjon. Slik kan det være mulig å si noe om hva slags argumentasjon som vurderes som gyldig av partene i debatten om en fortetting av et kvartal i Ski sentrum.

Problemstillingene mine er dermed som følger:

- *Hvilke stedsrepresentasjoner konstrueres av innbyggere og aktører i Ski?*
- *Hvilke diskurser knyttet til Skis utvikling konstrueres av innbyggere og andre aktører i Ski?*
- *Hvordan materialiseres stedsrepresentasjonene og stedsutviklingsdiskursene i debatten om utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum?*
- *Hvordan gir ulike aktører legitimitet til sin argumentasjon i debatten om utviklingen av kvartal 6?*

1.3 Leserveiledning

I **kapittel 2** presenterer jeg stedet Ski. Først forteller jeg i korte trekk om stedsutviklinga som har funnet sted siden den lille skog- og jordbruksbygda ble et knutepunkt på Østfoldbanen mot slutten av 1800-tallet og fram til i dag. Deretter tar jeg for meg bolig- og befolkningsveksten i Ski kommune. Mot slutten av kapittelet redegjør jeg for kommunens arealpolitikk, der fortetting er et sentralt tema. Jeg presenterer også et planlagt boligprosjekt i Ski sentrums kvartal 6, et prosjekt som har vært gjenstand for mye debatt blant befolkningen i Ski. Denne debatten er gjenstand for en del av analysen.

I **kapittel 3** gjennomgår jeg det analytiske rammeverket for oppgaven. Først presenteres teoretiske perspektiver på sted og stedskonstruksjon. Lefebvres, Harveys og Entrikins teorier om sted og stedskonstruksjon vies ekstra oppmerksomhet. Deretter tar jeg for meg to diskursanalytiske retninger: Laclau & Mouffes diskursteori og Faircloughs kritiske diskursanalyse. Jeg anvender deres diskursanalytiske begreper i analysen av stedsrepresentasjoner og stedsutviklingsdiskurser. Jeg avslutter med en presentasjon av Habermas' teori om kommunikativ handling. Ved å benytte meg av elementer herfra vil jeg analysere hva slags kunnskap og rasjonalitet som er gyldig innenfor stedsutviklingsdiskursen.

I **kapittel 4** presenteres mine metodologiske og metodiske vurderinger og valg. Her forteller jeg kort om kvalitativ forskning, og jeg begrunner hvorfor jeg har valgt diskursanalyse som metodisk verktøy i analysen. Deretter redegjør jeg for datainnsamlingen, bearbeidingen av intervjuene og analysen av datamaterialet. Jeg forteller også hvordan jeg har anvendt Laclau & Mouffes og Faircloughs begreper i min analyse. Til slutt gir jeg en oversikt over informantene mine, og jeg presenterer kort det øvrige datamaterialet – artikler, debattinnlegg og leserbrev fra lokalavisen Østlandets Blad, samt tekstutdrag fra kommuneplanen for Ski kommune og Ski kommunes hjemmeside.

Kapittel 5 er den første analysedelen. Her gjør jeg en analyse av hvordan Ski konstrueres diskursivt i ulike stedsrepresentasjoner. Mot slutten av kapittelet analyserer jeg hvordan

de ulike representasjonene av Ski går igjen i ulike diskurser knyttet til debatten om fortetting av kvartal 6 i Ski sentrum. Jeg anvender Laclau & Mouffes diskursteoretiske begreper i denne delen av analysen.

Kapittel 6 er den andre analysedelen. Her gjør jeg en analyse av meninger og argumenter knyttet til stedsutvikling generelt og til utbyggingen av kvartal 6 spesielt. De ulike meningene og argumentene om Skis utvikling danner ”meningsmønstre” som til sammen utgjør diskurser. I denne delen av analysen benytter jeg meg av elementer fra både Faircloughs kritiske diskursanalyse og Habermas’ teori om kommunikativ handling.

Kapittel 7 er konklusjonen. Her knyttes funnene mine til problemstillingene. Jeg vurderer også funnenes overførbarhet og verdi.

2 Ski – før og nå

I dette kapittelet vil jeg beskrive endringene som har funnet sted i Ski fram til i dag. Først gir jeg et innblikk i hovedtrekk ved stedsutviklinga de siste hundre årene. Jeg presenterer også et planlagt boligprosjekt i Ski sentrums kvartal 6. Dette prosjektet har vært gjenstand for mye debatt blant befolkningen i Ski, og denne debatten fungerer som et case i analysen min. Mot slutten av kapittelet tar jeg for meg kommunens arealpolitikk, der fortetting er et sentralt tema.

Ved å gi en framstilling av Skis utviklingstrekk gjør jeg nettopp det jeg har vært opptatt av at informantene mine skal gjøre: Jeg konstruerer stedet Ski. Mine oppfatninger av Ski og Skis utvikling har betydning for hvilke fortellinger og stedsrepresentasjoner jeg velger å trekke fram. Slik farges framstillingen av mine ”bilder” av Ski – og framstillingen blir dermed min representasjon av Ski. Min stedsrepresentasjon er preget av mine egne inntrykk og erfaringer knyttet til Ski som sted og av min teoretiske forståelse av de prosessene som hele tiden er med på å skape og omskape steder. Slik er stedsrepresentasjonen min farget av min kulturelle og sosiale kapital, akkumulert gjennom en oppvekst i Ski kommune og gjennom samfunnsvitenskaplige studier.

2.1 Fra jord- og skogbruksbygd til regionsenter

Ski tettsted ligger omtrent 2,5 mil sørøst for Oslo, i Ski kommune og i Akershus Fylke.² Ski er kommunesenteret i kommunen og omtales som regionsenter i Follo-regionen.³ Statusen som regionsenter innebærer at flere regionale administrative funksjoner er lagt dit. Den 1.januar 2006 hadde Ski kommune 27 010 innbyggere.⁴ 12 670 av kommunens innbyggere bor i Ski.⁵

² Heretter vil jeg hovedsakelig referere til Ski tettsted som ”Ski”. Jeg vil kun skrive ”Ski tettsted” dersom det kan være tvil om det er Ski tettsted eller Ski kommune jeg referer til. I de tilfeller jeg refererer til Ski kommune, vil jeg skrive ”Ski kommune”.

³ Follo-regionen består av kommunene Ski, Ås, Frogn, Vestby, Nesodden, Oppegård og Enebakk som ligger i en klynge sørøst for Oslofjorden. Follo-regionen har til sammen 115 500 innbyggere.

⁴ <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/bef tett/tab-2006-07-05-02.html> (11.11.2006)

⁵ <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/bef tett/tab-2006-07-05-01.html> (11.11.2006)

Ski har tradisjonelt vært en jord- og skogbrukskommune. Det var jernbaneutbygginga på slutten av 1800-tallet som la grunnlaget for Ski tettsted. I 1874 bestemte Stortinget at Smaalensbanen skulle gå gjennom Ski på vei sørover til Østfoldbyene og Sverige. Ski ble et viktig knutepunkt langs denne ruta fordi jernbanelinja her deler seg i en østre og en vestre linje (Magnus 1993). Dagens Østfoldbane deler seg fortsatt her; den ene togstrekningen går gjennom indre Østfold til Sarpsborg, mens den andre går gjennom kystbyene i Østfold og videre til Sverige.

De første årene etter at jernbanen ble lagt til Ski, sank faktisk folketallet. Det var først ved århundreskiftet at trenden snudde, og mellom 1910 og 1920 vokste folketallet med rundt 1500 innbyggere, fra 3518 til 4989 (SSB 2001).⁶ Befolkningsveksten forklares blant annet med at avstanden til hovedstaden med toget var så kort at folk kunne bosette seg ”på landet” og jobbe i Kristiania (Rønneberg 1994). Etter hvert ble det også etablert bedrifter som ga arbeidsplasser utenfor jordbruket: Rundt århundreskiftet ble det lagt et militærdepot til Ski, og mellom 1910 og 1920 vokste det også fram industribedrifter av en viss størrelse (Krogstie 2002).

Etter hvert vokste det fram et sentrum av forretninger på østsiden av jernbanelinja, i det området som utgjør dagens Ski sentrum. Det vokste også opp spredt villabebyggelse i dette området (Magnus 1994). Det var først i 1916 at den første reguleringsplanen for området rundt Ski stasjon ble vedtatt. Planen åpnet for en bymessig bebyggelse med gater, torg og åpne plasser og for eneboligtomter på *minst* to mål. På denne tiden begynte folk å kalle det begynnende senteret for ”Skibyen” (Rønneberg 1994). 17. desember 1926 kunne denne skildringen av Skibyen leses i Østlandets Blad:

”Skibyen har et veldig areal, og bebyggelsen er spredt ut over hele arealet. Intet under derfor at en fremmed ikke får det rette inntrykk ved et øyeblikks besøk. Selve bebyggelsen i den del man vel tør kalle sentrum, nemlig strøket omkring jernbanestasjonen, har inntil for nylig vært ganske spredt. I løpet av de siste 4-5 år har dog bildet av denne del skiftet en ganske betydelig karakter. Her danner seg etter hvert regulære gatepartier med sammenhengende husrekker og den ene store forretningsgård etter den andre. Det som i de siste år har bevirket at sentrum har skiftet karakter, er

⁶Tallet inkluderer befolkningen i Kråkstad, som på den tiden ikke tilhørte Ski kommune. Kråkstad ble først innlemmet i Ski kommune i 1964. Tallet er konstruert av Statistisk Sentralbyrå med utgangspunkt i dagens kommunegrenser (SSB 2001).

oppførelsen av Samfundsbygningen og Bogers svære hotellkompleks.”
(Rønneberg 1994:71).

Moderniseringen av Ski sentrum begynte så smått på 1930-tallet. I 1933 ble den første forretningsgården i mur oppført i funksjonalistisk stil (Ski skolestyrekontor 1984). Dette utsagnet, på trykk i Østlandets Blad 4. juli 1939, illustrerer Skis tidlige utvikling. En tidligere overkonduktør, som ikke har vært i Ski på mange år, uttaler seg om stedets forvandling:

”Jeg kjenner meg slett ikke igjen, [...] [f]ør var det da den rene bondebygd nedover stasjonsstrøket, med kuer og hester på beite, gjødselkjøring, pløying og harving. Og nå er det hus i hus, og flere blir det stadig, ser jeg. Og forretningene gror opp som paddehatter. [...] Og nå får dere jo også dobbeltspor og elektrisk jernbane, så det blir svære greier.” (Rønneberg 1994:76)

1960-tallet var optimismens tiår, og idéen om framskrittet, om det funksjonelle og det moderne, sto i høysetet. Ski sentrum skulle utvikles til å bli et handelssenter for hele Follo-regionen, og da måtte den gamle trehusbebyggelsen vike for moderne forretningsgårder. Dermed startet den gradvise rivingen av trehusbebyggelsen i sentrum. Denne utviklingen fortsatte på 1970-, -80 og -90-tallet, og i dag er det bare ett hus igjen av den gamle trehusbebyggelsen i sentrum. Det er Ski gamle hotell, som ligger i gågata (Søyland 1997).

På 1980-tallet ble handlegata i Ski sentrum bilfri, og den nye gågata trakk folk fra hele distriktet. Gågata var lenge Skis fremste kommersielle og sosiale arena, men i 1995 møtte den konkurranse fra Ski storsenter. Storsenteret kunne skilte med 87 butikker og en strategisk beliggenhet rett ved buss- og jernbanestasjonen (Intervju med storsentersjefen). Men for mange av de næringsdrivende i Ski sentrum ble konkurransen med Ski storsenter tøff. Flere butikker stengte dørene for godt, og mange av mine informanter bemerker hvordan livet i Ski sentrum er blitt trukket inn under storsenterets vegger tak og vegger.

Et utvidet Ski storsenter, med til sammen 129 butikker og spisesteder, åpnet høsten 2003. Den nye delen av storsenteret inneholder også kulturell virksomhet i form av bibliotek, flerkinoanlegg og hotell. I tillegg ble det bygget til sammen 87 leiligheter i tilknytning til prosjektet (Intervju med storsentersjefen). Den nye delen av Ski storsenter er forbundet med den ”gamle” delen med en bru over Jernbaneveien. Bygningen strekker

seg langs en parallellgate til gågata, og ender opp ved torget, midt i Ski sentrum. Inngangen til den nye delen av storsenteret vender ut mot torget. Denne løsningen har vært et bevisst trekk fra kommunens side og bunner i et ønske om at flere storsenterkunder dermed skal oppdage tilbudene i resten av sentrum (Intervju med rådmannen).

2.2 Bolig- og befolkningsvekst i Ski kommune

Den årlige befolkningsveksten i Ski kommune varierer sterkt, avhengig av hvor mange nye boliger som blir ferdigstilt per år. Det betyr at det er en positiv sammenheng mellom antallet ferdigstilte boliger og befolkningsveksten.

Tabell 1: Befolkningsutvikling Ski kommune 1951-2005⁷

År	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2006
Folketall 1. januar	5921	8127	15573	19941	22367	25536	27010
Prosentvis endring i folketall	-	37,25	91,62	28,04	12,61	14,16	5,77

Kilde: <http://www.ssb.no/folkendrhist/tabeller/tab/0213.html> (11.11.2006)

Fram mot år 2014 forventer kommunen en gjennomsnittlig befolkningsvekst på 1,1% per år og en gjennomsnittlig boligvekst på 153 boliger per år. Kommunens befolkningsframskrivning mot 2014 viser dermed en forventet befolkningsvekst på drøye 3300 innbyggere til et folketall på 30 276. Kommunen har 2272 dekar i tomtereserver.

⁷ Tallet for 1951 og 1961 inkluderer ikke befolkningen i Kråkstad. Kråkstad ble inlemmet i Ski kommune i 1964. Dermed er folketallet i 1951 og 1961 ikke sammenliknbart med folketallet i 1900, 1910, 1920 eller i 1971 og framover. Den sterke befolkningsveksten fra 1961 til 1971 skyldes til en viss grad kommunesammenslåingen (<http://www.ssb.no/folkendrhist/tabeller/tab/0213.html>) (11.11.2006).

Dette gir plass til 3475 boliger. Her er imidlertid ikke fortetningspotensialet i tettstedene regnet med (Ski kommuneplan 2004-2014). Hvis kommunens tomtereserver benyttes til boligbygging, vil andelen av areal til bolig-, nærings- og samfunnsformål øke med omtrent 25%. Det framkommer ikke av kommuneplanen hvor mange boliger det er mulig å bygge gjennom fortetting i tettstedene.

Statistisk sentralbyrå definerer et tettsted som en husklynge med minimum 200 innbyggere, og hvor avstanden mellom husene normalt ikke overstiger mer enn 50 meter.⁸ Tettstedene i Ski kommune dekker et samlet areal på 11 km². Dette tilsvarer 6,84% av kommunens areal. 23606 av Ski kommunes 27010 innbyggere bor i tettbygde strøk. Dette tilsvarer 87,4% av befolkningen. På landsbasis bor 78% av befolkningen i tettbygde strøk, og i Akershus bor 88,6% av befolkningen i tettbygde strøk.⁹ Det vil si at Ski kommune har en høyere tettstedsbefolkning enn på landsbasis og en noe lavere tettstedsbefolkning enn gjennomsnittet for Akershus. Kommunen ønsker at befolkningsveksten i årene framover vil skje i tettstedene. Dette forutsetter at en framtidig boligbygging skjer gjennom en fortetting av tettstedene.

2.3 Fortetting som virkemiddel for bærekraftig utvikling i Ski kommune

Kommunen ønsker at den videre utviklinga av Ski tettsted i all hovedsak skal konsentreres til allerede bebygde områder. Ski sentrum og omkringliggende boligområder skal fortettes, framfor en utbygging av skog og kulturlandskap (Ski Kommuneplan 2004-2014). Dermed følger kommunen de føringer som ligger i blant annet ”Stortingsmelding 23” (2002) og ”Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transportpolitikk” (1993). Slik legger Ski kommune opp til at en videre vekst skal følge prinsippene for en bærekraftig utvikling. ”Handlingsplanen for bærekraftig utvikling for Ski kommune” (2001) skal være retningsgivende for en videre utvikling.

Ski kommunes samlede areal er på 165,5 km². Omtrent 47% av dette arealet ligger innenfor markagrensa (Ski Kommuneplan 2004-2014). Kommunen legger vekt på at markaområdene og de store sammenhengende jordbruksområdene nord og sør i

⁸<http://www.ssb.no/vis/bef tett/om.html> (11.11.2006)

⁹<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/bef tett/tab-2006-07-05-02.html> (11.11.2006)

kommunen bør sikres på lang sikt. Produktive jord- og skogbruksarealer bør derfor ikke avsettes til utbyggingsformål, og marka skal vernes så langt som mulig mot tekniske inngrep (Ski Kommuneplan 2004-2014).

I Ski har ”eplehagefortetting”, gjennom en deling av større tomter, vært den vanligste formen for fortetting. Nå er imidlertid mulighetene for eplehagefortetting i stor grad utnyttet. Ski sentrum er i dag det området med størst fortettingspotensial. Kommuneplanen legger derfor opp til at en videre fortetting i Ski bør skje gjennom byggingen av byboliger i sentrum (Ski kommuneplan 2004-2014).

Det er flere fordeler ved denne typen fortetting: Et konsentrert utbyggingsmønster gir høy arealutnyttelse, noe som blant annet er med på å etablere et grunnlag for et godt kollektivtilbud. Det kan også redusere innbyggernes behov for privatbil. En høy boligtetthet gir dessuten redusert ressursbruk knyttet til kommunal infrastruktur. I tillegg bidrar det naturligvis til å begrense inngrepene i verdifulle naturområder. Det legges imidlertid vekt på at en fortetting ikke bør skje på bekostning av grøntområder og friarealer i nærheten av eller i tilknytning til boligområder. Denne balansegangen beskrives som ”fortetting med kvalitet” (Ski Kommuneplan 2004-2014:17).

Som nevnt, legger kommunen i planperioden opp til en bygging av 153 boliger i snitt per år. Dette er i samsvar med den reelle utbyggingstakten siden årtusenskiftet, men allikevel et lavere antall enn det den forrige kommuneplanen la opp til. Presset på Ski kommune de siste årene, og et forventet framtidig press på Oslos omegnskommuner, gir egentlig grunnlag for et høyere utbyggingsnivå. En dempet utbyggingstakt henger sammen med en begrenset kommuneøkonomi. Ski kommune har en relativt ung befolkning. Flesteparten av de som flytter til Ski kommune, er unge mennesker i etableringsfasen og barnefamilier. Av et økt antall barn og unge følger et økt behov for barnehage- og skoleplasser. Kommunen forventer også en økning i antallet eldre, noe som krever økte ressurser til helse- og omsorgssektoren. For å opprettholde et godt tjenestetilbud, er altså utbyggingstakten lagt på et lavere nivå enn det presset på kommunen skulle tilsi (Ski Kommuneplan 2004-2014).

2.4 Utbyggingen av kvartal 6 i Ski sentrum

I oppgaven fokuserer jeg spesielt på debatten rundt kommunens planer om en fortetting av kvartal 6 i Ski sentrum. Slik blir debatten som et slags case-i-caset, eller et "embedded casestudy" (Yin 1994). Utbyggingen av kvartal 6 skjer i grenseland mellom den moderne sentrumsbebyggelsen og den eldre villabebyggelsen som grenser til sentrum. Kommunen har lenge hatt planer om at dette området skal fortettes og har åpnet opp for en bygging av sju blokker med 250-280 boliger. Kommunen har inngått en utbyggingsavtale med AF-gruppen, men den endelige reguleringsplanen er ennå ikke klar. I kommunestyret er det ikke enighet om utnyttelsen av tomta. En fraksjon bestående av Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti og Pensjonistpartiet ønsker en mer moderat utnyttelse enn det kommunen og utbygger forhandler om. En fraksjon bestående av Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet er enige om at planene som foreligger, i all hovedsak bør følges, med noen mindre justeringer (Østlandets Blad 19.06.2006). En gruppe av naboer i Kirkeveien har engasjert seg mot planene for området og har, sammen med Huseiernes Landsforbund, engasjert en arkitekt som har tegnet et forslag til en alternativ og lavere utnyttelse av tomta (Østlandets Blad 07.06.2006, 18.08.2006). Naboenes kritikk går blant annet ut på at de planlagte blokkene er for høye, for massive og at de står for tett. I tillegg kritiseres blokkene for ikke å være tilpasset terrenget eller den øvrige bebyggelsen i Ski sentrum. Dessuten er de bekymret for økt trafikk og støy i Kirkeveien (Østlandets Blad 15.08.2005, 30.09.2005).

2.5 Oppsummering

Ski er et sted som har gjennomgått en voldsom vekst og forandring på 100 år. Det som en gang var en skog- og jordbruksbygd, regnes i dag som både kommunesenter og regionsenter. Med utviklingen har det fulgt store sosiomaterielle endringer. Bolig- og befolkningsveksten har skapt et press på arealbruken. Kommunen vil bevare skog- og landbruksareal så langt dette er mulig. I denne sammenheng ønsker kommunen en økt fortetting av Ski sentrum. Ski sentrum begynner å få et mer bymessig preg og en fortetting vil forsterke dette. Planene om en fortetting av kvartal 6 i Ski sentrum har møtt

mye motstand. Debatten om utviklingen av kvartal 6 vil fungere som et case-i-caset i min analyse av stedsrepresentasjoner og stedsutviklingsdiskurser i Ski.

3 Analyseramme

I første del av dette kapittelet vil jeg gi et innblikk i ulike samfunnsvitenskapelige perspektiver på sted og stedskonstruksjon. Jeg fokuserer spesielt på sosialkonstruktivistiske perspektiver og det relasjonelle stedsbegrepet. I analysen av stedsrepresentasjoner og stedsutviklingsdiskurser benytter jeg meg av diskursanalytiske elementer. I andre del av kapittelet tar jeg derfor for meg diskursanalysens teoretiske fundament, og jeg presenterer to diskursanalytiske perspektiver: Laclau & Mouffes diskursteori og Faircloughs kritiske diskursanalyse. Elementer fra begge retningene vil bli benyttet i analysen. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av Habermas' teori om kommunikativ handling. I analysen benytter jeg meg av hans begreper for å kunne si noe om sammenhengen mellom rasjonalitet og diskursers gyldighet.

3.1 Sted som ontologi og epistemologi

Sted er et grunnleggende begrep og forskningstema innenfor samfunnsgeografisk forskning. *Sted* representerer både ontologi og epistemologi på samme tid; det er noe som *er*, det er en ting i verden, det er et objekt for samfunnsgeografisk forskning.¹⁰ Men sted som konsept rommer også en måte å se og forstå verden på. Cresswell (2004) mener at de som ser og anerkjenner sted som en viktig dimensjon, ser verden med et annet blikk enn de som for eksempel ser romrelasjoner. Ser man sted, ser man mennesker som lever og erfarer, man ser deres meningsdannelser knyttet til sted, og man ser sted som et tilknytningspunkt for individet. Samfunnsgeografien anerkjenner altså sted som en dimensjon det er viktig å utforske, ikke bare for seg selv, men som kontekst for all menneskelig virksomhet. Men det er vanskelig å skulle snakke om sted, uten også å nevne et annet sentralt begrep, nemlig rom. Mens sted blir forstått som noe partikulært og konkret, forstås rom som noe generelt og abstrakt. Verdens geografi har et romlig mønster der steder utgjør spesifikke punkter. Det er vanlig å forstå rom som en slags

¹⁰ Begrepet ontologi refererer til vitenskapsteoretiske spørsmål knyttet til *væren*, til våre grunnleggende antagelser om hva som *er*, om hva som eksisterer i verden. Begrepet epistemologi refererer til erkjennelsesteoretiske spørsmål om våre muligheter og begrensninger for å oppnå viten om noe. Hva er det mulig å få sikker viten om? Hva kan vi vite om verden? (Buch-Hansen og Nielsen 2005)

”meningsløs” dimensjon, i den forstand at rommet ikke er gjenstand for subjekters meningsdannelse på samme måte som stedet er det: Sted blir forstått som en meningsmettet lokalitet, som gjenstand for subjektiv og intersubjektiv meningsdannelse (Cresswell 2004).

3.2 Hva er sted?

Sted er muligens det mest grunnleggende begrepet i samfunnsgeografisk forskning. Men begrepets innhold er ikke opplagt. Innholdet er heller ikke ett eller konstant. Representanter for forskjellige teoretiske retninger tillegger sted forskjellig betydning, og de er opptatt av forskjellige aspekter ved sted. Når de bruker eller diskuterer begrepet, ligger ikke alltid den samme begrepsforståelsen til grunn. Det eksisterer altså ingen allment godtatt definisjon av hva sted *er* eller hvordan et sted kan avgrenses mot andre steder. Som en foreløpig pekepinn tar jeg utgangspunkt i Cresswell, som forstår sted som *”[...] spaces which people have made meaningful. They are all spaces people are attached to in one way or another”* (2004:7). Cresswell legger altså vekt på at sted er et objekt (eller en lokalitet) for subjektiv meningsdannelse. Sted er dermed en *meningsfull lokalitet*.

I en slik forståelse av stedsbegrepet har sted ingenting med definerte grenser på et kart å gjøre. Det betyr at en bestemt lokalitet kan være et sted for meg, men ikke for deg. Det kan også bety at vi har ulike forståelser av hvor et steds grenser skal trekkes. Slik kan altså sted forstås som noe relasjonelt: Om en lokalitet også er et sted, avhenger av om subjektet har en meningsdannelse knyttet til lokaliteten; bare da er den et sted. Hva et sted *er* avhenger av hva subjektets meningsdannelse består i. Og hva denne meningsdannelsen består i, avhenger av hva slags forhold man har til det aktuelle stedet. En slik stedsforståelse kan kalles relasjonell (Cresswell 2004).

Agnew & Duncan (1989) identifiserer tre teoretiske perspektiver på sted. Disse gjenspeiler ulike dimensjoner ved sted: Sted er på samme tid *”location”*, *”locale”* og *”sense of place”*: Sted som *”location”* handler om stedets fysiske avgrensning. Det knyttes altså til spørsmålet om *”hvor?”*. Sted som en lokalitet er gjerne fokus i økonomiske tilnærminger til sted. Sted som *”locale”* er stedets materielle kontekst; en

ramme for sosiale relasjoner. Her ligger fokus på stedets sosiomaterielle form, og på hvordan denne er et resultat av menneskers handlinger. Samtidig påvirker det sosiomaterielle stedet menneskers sosiale praksis. Dette aspektet ved sted er påvirket av Giddens' struktureringsteori (Antonsen 2001). Sted som "sense of place" handler om stedet som objekt for menneskers subjektive meningsdannelse og følelsesmessige tilknytning.

Agnew og Duncan legger vekt på at disse dimensjonene er like viktige, og at de til sammen danner et tilnærmet komplett bilde av hva et sted er. Men i forskning på sted er det en tendens til at man gir forrang til kun én av disse dimensjonene. Et mål for stedsforskningen burde være å inkludere elementer fra alle dimensjonene i analyser. Det kan bidra til en bredere forståelse av hvilke elementer som til sammen er med på å konstruere sted. Slik kan man altså oppnå en mer helhetlig stedsforståelse (Agnew & Duncan 1989).

Nedenfor vil jeg ta for meg hvordan ulike teoretiske retninger innenfor samfunnsgeografisk forskning har fokusert på sted som enten "location", "locale" eller "sense of place". Jeg skal også vise hvordan teoretikerne Lefebvre, Harvey og Entrikin forsøker å forene de ulike perspektivene på sted i et relasjonelt stedsbegrep. De legger vekt på at det dialektiske forholdet mellom strukturelle, subjektive og intersubjektive prosesser bør være fokus for stedsforskningen. Slik fanger de opp det komplekse ved stedskonstruerende prosesser.

3.3 Fra positivistiske til sosialkonstruktivistiske forståelser av sted

Fram til begynnelsen av 1970- tallet var positivistiske analyser av sted som lokalitet i rommet fokus for mye av den samfunnsgeografiske stedsforskningen. Positivistenes analyser beskrev et romlig mønster av steder, lokaliteter og hendelser, men ble kritisert for å være mangelfulle når det gjaldt å forklare hvilke prosesser som skaper den romlige morfologien (Gregory 1994). Positivistene ble også kritisert for ikke å innlemme subjektet i sin forskning. I positivistiske analyser er subjektet kun tilstede som objekt i verden, og hendelser og objekter skilles konseptuelt fra sin lokalisering. Med dette har positivistiske forskere stått for en teoretisk reduksjon av sted til lokalitet i rommet, mener

Enrikin (1991). Både kritisk og humanistisk geografi ble utviklet på 1970-tallet som en motreaksjon til den positivistiske romlige analysens søken etter lovmessigheter.¹¹ Selv om både kritisk og humanistisk geografi hadde sitt utspring i den samme positivismekritikken, utviklet de seg i forskjellige retninger og har utforsket ulike aspekter ved sted som konsept og virkelighet (Peet 1998).

Kritiske retninger innenfor både samfunnsgeografi og sosiologi har generelt vært opptatt av hvordan strukturelle prosesser konstruerer sted og rom. Det fokuseres blant annet på hvordan kapitalen og dets kretsløp skaper et differensiert rom, et rom av ulikhet og undertrykking, et rom av vinnere og av tapere. Kapitalismens investering av merverdi, dens eiendomsforhold og produksjonsforhold får konkrete materielle uttrykk på steder og i rommet. Det er altså et samfunns økonomiske organisering som til syvende og sist er bestemmende for dets romlige utforming. Representantene for kritisk geografi er blitt kritisert for å utøve en form for materiell determinisme fordi de legger hovedvekten på hvordan materielle faktorer og prosesser manifesterer seg på steder, mens de mister lokale aktørers betydning i en stedskonstruksjon av syne (Peet 1998). Sosiologen Lefebvre og samfunnsgeografene Harvey og Massey har alle en kritisk tilnærming og deler et marxistisk utgangspunkt for sin tenkning (Peet 1998). Alle har utforsket begrepene om sted og rom, og selv om deres grunnsyn kan sies å være preget av en forståelse av at strukturelle og materielle forhold har størst betydning i konstruksjonen av steder, avviser de ikke at også andre forhold kan spille en rolle. De mener også at ulike stedsrepresentasjoner og stedsdiskurser kan ha materielle uttrykk, og at de slik har betydning i en stedskonstruksjon. Slik har alle bidratt til et forsøk på å forene strukturorienterte og aktørorienterte perspektiver på hvordan sted konstrueres.

Humanistiske geografer forstår sted som grunnleggende for menneskers eksistens og er generelt mer opptatt av det de forstår som et eksistensielt forhold mellom mennesker og sted, enn av hvordan steder konstrueres. De mener at sted eksisterte forut for menneskene og dermed også forut for menneskenes subjektive og intersubjektive konstruksjon av det. Samtidig avviser ikke humanistene at sted også konstrueres sosialt, men de mener altså at sted er mer enn bare en sosial konstruksjon. Det ”sosiale” forstås altså ikke som en forutsetning for sted (Cresswell 2004). Her skiller humanistenes

¹¹ Kritisk geografi inkluderer retninger som marxistisk geografi, feministisk geografi og poststrukturalisme.

stedsforståelse seg fra den mer alminnelige forståelsen av sted som en meningsmettet lokalitet. Men ikke alle humanister mener at sted eksisterer uavhengig av menneskets stedskonstruerende praksiser. Noen humanister, som Sack og Malapas, antyder at sted er en *nødvendig* sosial konstruksjon: Sted eksisterte ikke forut for mennesket, men da mennesket ble til, ble også sted til, for mennesker kan ikke eksistere i verden uten å forholde seg til sted som konsept og subjektiv virkelighet. For humanistene kommer allikevel menneskets stedskonstruerende praksiser i andre rekke. Menneskets stedserfaringer, stedsidentitet og stedstilknytning står mer sentralt i humanistenes stedsforskning (Cresswell 2004).

Massey (1994) en av dem som hevder at en essensialistisk stedsforståelse preger humanistisk stedsforskning. Hun er kritisk til humanistenes tro på at sted har en unik identitet man kan lete seg fram til. Denne kritikken rammer særlig de mest Heidegger-tro humanistene, deriblant Relph. Entrikin (1991) mener imidlertid at en slik kritikk er basert på en utbredt misforståelse av humanistenes prosjekt. Han hevder derimot at humanister er opptatt av subjekters unike stedserfaringer og den mening de knytter til disse erfaringene. Unikhet blir dermed en funksjon av erfaringens kvalitet heller enn en beskrivelse av hva steder grunnleggende *er*. Humanistene prøver således ikke å finne fram til steders essens, men de vil forstå essensen i individers stedserfaringer (Entrikin 1997).

Sosialkonstruktivistiske teoretikere forstår kunnskap som sosialt konstruert og dermed også som kontekstuell; den har oppstått på et visst sted til en viss tid, og dens gyldighet er av lokal art.¹² I forlengelsen av dette fokuserer sosialkonstruktivister blant annet på sammenhengen mellom kunnskap, diskurs og makt. De ser en sammenheng mellom makt og dominerende kunnskapsregimer; i alle samfunn finnes det ”rett” og ”gal” kunnskap, og de grupper som sitter med den ”riktige” kunnskapen har gjerne også makt til å undertrykke andre kunnskapsformer. Diskursive kamper er kamper om hva slags kunnskap som skal være gyldig og oppstår når ulike grupper utfordrer hverandres

¹² Sosialkonstruktivismen brukes her som en sekkebetegnelse for teorier som er opptatt av hvordan samfunnet konstrueres sosialt og kulturelt. Sosialkonstruktivistiske retninger forstås som en motsats til teorier som ser det materielle som hovedmekanismen i konstruksjonen (eller produksjonen) av sted. Faircloughs kritiske diskursanalyse kan imidlertid sees som et bindeledd mellom sosialkonstruktivistiske og økonomisk determinerte teorier (Jørgensen og Phillips 2005).

forståelsesformer og virkelighetsoppfatninger (Røe et al. 2003, Jørgensen og Phillips 2005).

Sosialkonstruktivismen er nært knyttet til poststrukturalismen og dennes forståelse av hvordan virkeligheter konstrueres subjektivt og intersubjektivt gjennom språklige representasjoner og diskurser (Jørgensen og Phillips 2005). Dette har konsekvenser knyttet til hvordan sosialkonstruktivistiske retninger konseptualiserer sted: Sted forstås som sosialt konstruert; vi konstruerer sted gjennom vår subjektive og intersubjektive meningsdannelse og sosiale praksis. Slik bidrar våre representasjoner og praksiser til en sosiomateriell konstruksjon av sted. I denne sammenheng kommer kunnskapsmakt inn som et viktig aspekt i forhold til stedskonstruksjon; de som sitter med makten til å definere hva et sted er, sitter også med retten til å definere hvem stedet skal være for og hvordan en sosiomateriell konstruksjon av stedet best bør foregå. Slik kan man si at sosialkonstruktivistene er opptatt av sammenhengen mellom maktforhold og steders sosiomaterielle uttrykk. I en sosialkonstruktivistisk stedsforståelse ligger også en kritikk av troen på at steder har en objektiv identitet som man kan lete seg fram til, for eksempel gjennom tradisjonelle stedsanalyser. Sosialkonstruktivistene mener at stedet derimot kan ha flere identiteter knyttet til ulike subjektive og intersubjektive meningsdannelser om stedet. Når det på samme tid eksisterer flere representasjoner av hva et sted er, kan dette bidra til å skape konflikter i en stedsutviklingsprosess (Røe et al 2002).

3.4 Det relasjonelle sted

I analysen tar jeg utgangspunkt i en relasjonell stedsforståelse. Ovenfor beskrev jeg kort hvordan det relasjonelle sted først og fremst forstås som en *meningsfull lokalitet* (Cresswell 2004). Det relasjonelle stedsbegrepet representerer et forsøk på å forene strukturorienterte og aktørorienterte perspektiver på hvordan sted konstrueres. Denne stedsforståelsen er inspirert av Giddens' struktureringsteori (Antonsen 2001) og ligger til grunn for sosialkonstruktivistiske perspektiver på sted og stedskonstruksjon (Røe et al. 2002).

Giddens' struktureringsteori forsøker å bygge bro mellom aktør- og strukturorienterte perspektiver. Giddens legger vekt på at individer fødes inn i en

samfunnsorden av allerede etablerte sosiale, politiske og økonomiske strukturer. Disse strukturene begrenser vår meningsdannelse, vårt handlingsrom og vår sosiale praksis. Men strukturene er også et resultat av menneskers meningsdannelser og sosiale praksiser. Slik kan man si at vi, gjennom våre representasjoner og praksisformer, bidrar til å befeste noen strukturer, mens vi forhandler om andre strukturer. I denne prosessen utvides individers handlingsrom på enkelte områder, mens det innskrenkes på andre områder. Strukturene er altså ikke endelige, men derimot i endring (Healey 2006).

I forlengelsen av dette forstås det relasjonelle sted som et resultat av både strukturelle forhold og individers handlingsmønstre. Det som ofte forstås som to ulike nivåer, nemlig strukturelle forhold og menneskers meningsdannelse og sosiale praksis, ses som konstituerende for hverandre. Slik forener det relasjonelle stedsbegrepet både struktur- og aktørorienterte tilnærminger til stedskonstruksjon. Nedenfor vil jeg gå dypere inn i det relasjonelle stedsbegrepet ved å vise hvordan Lefebvre, Harvey og Entrikin tenker rundt sted og stedskonstruksjon.

3.5 Konstruksjonen av sted

Begrepet *konstruksjonen av sted* inkluderer både en immatriell dimensjon (konstruksjonen av mentale forestillinger om steders mening) og en materiell dimensjon (konstruksjonen av steders sosiomaterielle struktur) (Cresswell 2004, Antonsen 2001). Mens noen teoretikere snakker om *konstruksjonen av sted* snakker andre om *produksjonen av sted*. Jeg mener at denne nyanseforskjellen i noen tilfeller representerer teoretikernes ståsted knyttet til aktør-struktur debatten, og at begrepsbruken dermed synliggjør viktige vitenskapsteoretiske grunnsyn. Det er også en tendens til at begrepet *konstruksjonen av sted* refererer til den symbolske konstruksjonen av steder gjennom representasjoner og diskurser, mens begrepet *produksjonen av sted* refererer til en sosiomateriell stedsproduksjon. Dette er allikevel ikke et konsekvent trekk. Blant annet bruker Lefebvre betegnelsen *produksjonen av rom*, mens Harvey, som er sterkt påvirket av Lefebvre, bruker betegnelsen *konstruksjonen av sted*. I begrepsbruken ligger altså Harvey tettere opp til mer aktørorienterte sosialkonstruktivister. Jeg har valgt å bruke begrepet *konstruksjonen av sted* fordi jeg først og fremst er opptatt av hvordan individers

og grupperes diskursive praksis kan legge føringer på en stedsutvikling. Nedenfor vil jeg imidlertid gå gjennom noen sentrale teoretikers tenkning rundt de forhold som bidrar til konstruksjonen av sted. Da vil jeg forsøke å holde meg til den enkelte teoretikers begrepsbruk.

3.5.1 Hvilke forhold bidrar til konstruksjonen av sted?

I stedet for å handle om ”ting i rommet” bør en vitenskap handle om produksjonen av rommet, mener den franske sosiologen Lefebvre. Han skiller mellom det ”absolutte rom”, som til en viss grad kan sammenliknes med rombegrepet i geografien, og det ”sosiale rom”, som kan sidestilles med stedbegrepet (Cresswell 2004, Antonsen 2001). For Lefebvre er sted et sosialt produkt, og han mener at hvert samfunn produserer steder som er et distinkt uttrykk for den produksjonsmåten samfunnet er organisert rundt. Slik kan det virke som om han ser samfunnets økonomiske organisering som bestemmende for både den sosioromlige organiseringen og for produksjonen av det sosiale rom. Samtidig mener han at det også er andre faktorer enn økonomi som er med å forme det sosiale rom og at *”en reduksjon av estetikken, kapitalen eller mentaliteten til økonomi [er] en skjebnesvanger feil som en rekke marxister like fullt fortsetter å gjøre”* (Lefebvre 1975 i Aspen og Pløger 1997:51). Her er han altså inne på det flerdimensjonale aspektet ved stedskonstruksjon. Videre påpeker Lefebvre at produksjonen av det sosiale rom har et prosessuelt aspekt; det produseres kontinuerlig. I denne sammenheng identifiserer Lefebvre (1991) tre dimensjoner som sentrale i en produksjon av det sosiale rom: ”Romlig praksis” (det sansede rom), ”rommets representasjoner” (det tenkte rom) og ”representasjonens rom” (det levde rom) utgjør til sammen en triade. Triaden mister all sin kraft hvis man bruker den som en abstrakt modell. Formålet med triaden er å oppnå en helhetlig forståelse av det sosiale rommets produksjonsprosess. Derfor bør man ikke fokusere på rommene hver for seg, men heller forsøke å gripe det dialektiske samspillet mellom de forskjellige rommene:

(1) *Romlig praksis* handler om menneskers rutiniserte sosioromlige praksiser.

Gjennom våre dagligdagse handlinger skaper vi et romlig ”aktivitetsmønster”: Vi beveger oss innenfor bestemte områder og har bestemte ruter vi går til skole eller arbeid, til

butikken eller når vi skal ut lørdag kveld. Slik skaper individers og gruppers romlige praksiser et sted som kan være for eksempel differensiert, homogent eller heterogent ut ifra hvilke mennesker som bruker stedet. Lefebvre mener at det er et dialektisk forhold mellom menneskers sosioromlige praksiser og det sosiale rommet: Det sosiale rommet fungerer som ramme for våre handlinger og praksiser. Samtidig er vi med på å skape det sosiale rommet gjennom vår praksis. Dette er i samsvar med Giddens' struktureringssteori. For Lefebvre er dette det sansede rom (Lefebvre 1991).

(2) *Rommets representasjoner* er rommet slik det konseptualiseres av forskere, planleggere, arkitekter, ingeniører. Dette rommet er det dominerende i alle samfunn. Forestillinger og begreper om rommet uttrykkes gjennom tegn og diskurser. Den viten som rommets representasjoner består av, er en blanding av forståelse og ideologi, og er alltid relativ og i endring. Rommets representasjoner spiller en viktig rolle i sosial og politisk praksis og er førende i produksjonen av rommet (Lefebvre 1991). Lefebvres kritikk av rommets representasjoner ligger i representantenes tendens til å pålegge en virkelighet gjennom en autoritativ konstruksjon av rommet (Liggett 1995). Lefebvre ser rommets representasjoner som det tenkte rom (Lefebvre 1991).

(3) *Representasjonenes rom* er rommet til innbyggere og brukere slik det representeres gjennom fortellinger, bilder og symboler. Det er også rommet til kunstnere, filosofer og forfattere som beskriver rommet i sine arbeider. Lefebvre forstår representasjonenes rom som et dominert og passivt opplevd rom som enkelte prøver å endre gjennom fantasien. Slik er representasjonenes romlige produkt som regel av symbolsk art. Lefebvre avviser imidlertid ikke at representasjonenes rom kan stå bak produktiv aktivitet, selv om han tillegger rommets representasjoner mest innflytelse i produksjonen av sted. For Lefebvre er representasjonenes rom det levde rom (Lefebvre 1991).

Harvey (1993) mener Lefebvres styrke er at han ikke ser materialitet, representasjon og fantasi som separate verdener, og at han ikke gir forrang til ett av områdene framfor de andre. Også for Harvey er stedskonstruksjon en dialektisk prosess der materielle, representasjonelle og symbolske aktiviteter skaper sted sammen. Han peker på viktigheten av å studere hvordan steder konstrueres materielt og på hvordan den materielle dimensjonen erfares. I denne sammenheng må man undersøke hvordan steder

representeres i diskurser, og hvordan stedsrepresentasjoner får steder til å framstå som ”symbolske steder”. Harvey legger vekt på at stedsrepresentasjoner kan ha materielle konsekvenser hvis våre fantasier, ønsker eller redsler påvirker vår sosioromlige praksis. Mulighetene for en politisk og økonomisk stedskonstruksjon påvirkes dessuten av stedsrepresentasjonene og deres gyldighet. Kampen om retten til å definere steders mening er derfor viktig, og kamper rundt stedsrepresentasjoner kjempes stadig. Derfor er konstruksjonen av steders mening grunnleggende for en videre stedsutvikling (Harvey 1993).

Den humanistiske geografen Entrikin hevder at steder både har en relativt objektiv, naturalistisk dimensjon og en meningsdimensjon. For å forstå sted, må man ha tilgang til både en objektiv og en subjektiv virkelighet. Det Entrikin kaller et *eksistensielt rom* representerer steders meningsdimensjon. Mening oppstår i samspillet mellom den naturalistiske dimensjonen ved sted og mennesket som handlende aktør (Entrikin 1991). Entrikin knytter skillet mellom geometrisk- og eksistensielt sted til det han kaller et *sentrert* syn på sted og et *desentrert* syn på sted. Et desentrert syn representerer forskerens objektive blick, mens det sentrerte synet representerer individets subjektive blick (Entrikin 1991). Et desentrert blick ser bare romrelasjoner og mister mye av sin betydning i forhold til menneskelig handling. Fra et sentrert synspunkt får sted mening kun i forhold til et individs eller en gruppes erfaringer. Derfor burde man strebe etter et syn på sted som innlemmer både det objektive teoretiske blikket og det subjektive praktiske blikket (Entrikin 1991). Entrikins mål er det samme som hos Giddens, Lefebvre og Harvey, nemlig å knytte sammen aktører og strukturer, intensjoner og omstendigheter, det generelle og det partikulære og på samme tid søke å forklare kausalitet.

3.6 Representasjon versus diskurs

Nedenfor vil jeg ta for meg diskursanalyse som teori og metodisk verktøy. Men før jeg kommer så langt, er det nødvendig med en avklaring av begrepene representasjon og diskurs. Både representasjon og diskurs refererer til det å kommunisere noe til omverdenen. Det ligger alltid en mening i det vi kommuniserer, og den meningen er konstruert av fortelleren: Når vi snakker om noe, konstruerer vi altså samtidig det vi

snakker om (Holloway & Hubbard 2001). Ofte forstår man representasjoner som sanne gjengivelser av objektive fakta. Utgangspunktet mitt er imidlertid at det ikke finnes objektive eller sanne representasjoner. Representasjoner kan være subjektive eller kollektive og de kan være mer eller mindre dominerende, men de er alltid *noens* representasjoner. Det betyr at det som regel vil være andre som ikke kjenner seg igjen i en representasjon. Dette henger sammen med at en representasjon alltid er selektiv. Den framhever enkelte forhold, mens den underkommuniserer andre forhold (Holloway & Hubbard 2001). Hvilke forhold ulike mennesker velger å legge vekt på i sine stedsrepresentasjoner, henger blant annet sammen med deres kunnskaper, erfaringer og praksiser. Men representasjonen kan også speile et spesielt formål eller en strategisk intensjon. Representasjonen er altså ikke nødvendigvis nøytral. I dette ligger det et maktaspekt. De med makten til å definere et steds mening, har samtidig makten til å definere hvem stedet skal være for og hva slags praksiser som skal være tillatt der (Cresswell 2004). Slik kan man si at de med den "riktige" kunnskapen, konstruerer de gyldigste stedsrepresentasjonene (Lefebvre 1991). Ofte er det en kamp mellom ulike aktører om hvem sin stedsrepresentasjon som skal være den gyldige. Det er fordi stedsrepresentasjoner kan legge føringer for sosial praksis. Dersom en dominerende stedsrepresentasjon forteller oss at et sted er farlig om kveldene, vil mange la vær å oppholde seg der om kveldene. Dersom en stedsrepresentasjon forteller oss at et sted er hipt og kult, vil mange dra dit. Slik kan stedsrepresentasjoner påvirke individets sosioromlige praksis. Men en stedsrepresentasjon kan også ha betydning for en bredere sosial praksis, slik som stedsutvikling må sies å kunne være (Harvey 1993).

Representasjoner og diskurser er nært sammenknyttet. I både representasjoner og diskurser konstrueres "virkeligheten". Men mens representasjoner forstås som en framstilling eller beskrivelse av hva eller hvordan noe *er*, har diskurser gjerne en mer argumenterende og ideologisk form. Diskursen bærer i seg spesifikke måter å forstå virkeligheten på. Konkurrerende diskurs representerer altså ulike verdensanskuelser. Slik er diskursen i større grad enn representasjonen knyttet til makt rettet mot å påvirke en sosial praksis. Innenfor en diskurs refererer man til representasjoner for å underbygge et argument eller understreke et poeng. Slik fungerer diskurs som en link mellom representasjon og sosial praksis (Holloway & Hubbard 2001).

3.7 Diskursanalyse som teori og metodisk verktøy

Diskursanalyse kan sies å være både teori og metode. Det metateoretiske utgangspunktet for diskursanalysen er en sosialkonstruktivistisk forståelse av at den verdenen vi lever i, er sosialt konstruert, enten helt eller delvis. Verden får mening gjennom språket, og vi har bare tilgang til verden gjennom våre språklige konstruksjoner av den. Ulike diskursanalytiske retninger har ulik forståelse av hvor langt man kan si at denne sosiale konstruksjonen av verden strekker seg. Diskursteoretikerne Laclau og Mouffe mener at alt er sosialt konstruert, og at alle handlinger eller praksiser er diskursive (Jørgensen og Phillips 2005). Den kritiske diskursanalytiker Fairclough mener imidlertid at det finnes både diskursive og ikke-diskursive praksiser, og at man i studiet av et fenomen må knytte diskursanalysen til andre typer teorier som tar sikte på å forstå eller forklare den sosiale orden og sosiale prosesser (Fairclough 1995).

Jeg vil foreløpig avgrense diskurs som *en bestemt måte å snakke om og forstå et fenomen på* (Jørgensen og Phillips 2005). Diskursanalysens formål er å *”kortlægge de prosesser, hvori vi kæmper om, hvordan tegnenes betydning skal fastlægges, og hvor nogle betydnings-fikseringer bliver så konventionaliserende, at vi opfatter dem som naturlige”* (Jørgensen og Phillips 2005:36).

Med dette som utgangspunkt vil jeg først si litt om det vitenskapsteoretiske grunnlaget for diskursanalysen. Deretter vil jeg gå nærmere inn på diskursanalyse som vitenskapelig metode. Jeg vil ta for meg både Laclau og Mouffes diskursteori og Faircloughs’ kritiske diskursanalyse. Elementer fra både diskursteori og kritisk diskursanalyse vil benyttes i analysen.

3.8 Poststrukturalismen og ”den språklige vendingen”

Framveksten av diskursanalysen hang sammen med ”den språklige vendingen” og er knyttet til en retning innen språkvitenskapen, nemlig poststrukturalismen.

Poststrukturalister mener at individets meningsdannelse og handlingsrom til en viss grad er formet og begrenset av språklige strukturer. I denne sammenheng er de opptatt av hvordan vi konstruerer vår virkelighet gjennom språket. (Jørgensen og Phillips 2005).

Poststrukturalismen følger strukturalismens teori om at språket er et system hvis forbindelse med "virkeligheten" er vilkårlig. Det betyr at forholdet mellom et tegn og det objektet som tegnet refererer til, er tilfeldig. Tegn får sin betydning i forhold til andre tegn, knyttet til sin plass i en språkstruktur. I motsetning til strukturalistene, mener imidlertid poststrukturalistene at språkstrukturen, eller tegnenes bestemte plass i forhold til hverandre, ikke er bestemt én gang for alle. Tegnene får sin betydning i relasjon til og ved å være forskjellige fra andre tegn, men relasjonens karakter er altså ikke konstant (Jørgensen og Phillips 2005). I én sammenheng kan for eksempel tegnet "Ski" knyttes til ordet "landlig", mens det i en annen sammenheng kan forbindes med ordet "by". Ords eller tegns betydning er altså ikke fastlagt for alltid, men er tvert imot i stadig bevegelse i forhold til hverandre. Den språklige strukturen er dermed tøyelig, og individers og grupperes diskursive praksiser kan enten bidra til og vedlikeholde eller å endre språkstrukturen. Slik åpner poststrukturalister for at endring i språkstrukturer kan føre til samfunnsendring (Jørgensen og Phillips 2005). En diskursiv kamp om ord og begreps mening, og en eventuell endring i språkstrukturer, kan spores ved å foreta en diskursanalyse av aktuelle tekster.

3.9 Laclau og Mouffes diskursteori

Laclau og Mouffes diskursteori har som utgangspunkt at vi kun har tilgang til virkeligheten gjennom språket. Den fysiske virkeligheten vil ikke framstå som meningsfull for oss uten språket som referanseramme. Laclau og Mouffe støtter seg til en poststrukturalistisk antagelse om at tegn har en mening som skapes diskursivt. Denne meningen kan være mer eller mindre fastsatt, og den er kontingent; en konkret fastleggelse av et tegns mening er mulig, men ikke nødvendig. Ved å analysere hvordan vi språklig konstruerer vår virkelighet, kan man finne ut av hvordan bestemte samfunnsforhold og fenomener framstår som naturlige og hvordan det naturliges meningsinnhold kan endre seg over tid. Diskursteorien kan dermed brukes i analysen av hvordan ulike diskurser kjemper om å fastlegge tegn i sin mening (Jørgensen og Phillips 2005).

Laclau og Mouffe definerer diskurs som *fastleggelsen av betydning innenfor et bestemt domene* (Jørgensen og Phillips 2005). Diskurs blir dermed et slags meningssystem som definerer hvordan noe skal forstås. Det er imidlertid ikke slik at alle medlemmer av et samfunn er enige i hvordan for eksempel et sosialt fenomen skal forstås, og ulike grupper forhandler om hva slags mening man skal tillegge et fenomen. Men på grunn av diskursens kontigente karakter er en meningstilskrivning aldri endelig. Allikevel kan diskurser framstå som mer eller mindre dominerende. For Laclau og Mouffe er en hegemonisk diskurs en diskurs som framstår med en salgs allmenn gyldighet (Jørgensen og Phillips 2005).

3.9.1 Diskursteoriens begrepsapparat

For å forklare Laclau og Mouffes diskursteori vil jeg ta utgangspunkt i begrepene *element* og *moment*. Et element er et tegn med en flytende, ikke fastsatt betydning. Det betyr at et element ikke er konkret definert i forhold til et bestemt meningsinnhold, men at det også kan knyttes til alternative meningsinnhold. Et moment er derimot et tegn med en fastsatt betydning. Dersom det foreligger en relativt konkret fastleggelse av tegnets meningsinnhold, har vi å gjøre med en diskurs. I en diskurs utelukkes tegnenes mulige eller alternative meningsinnhold. Men som regel skjer det ikke en slik absolutt fastsettelse av et tegns mening. Som oftest eksisterer det konkurrerende oppfatninger av hva slags mening en skal tillegge et tegn. I en slik situasjon forsøker ulike aktører å omkonstruere et element til et moment (Jørgensen og Phillips 2005). De prøver altså å definere et tegns betydning ved å utelukke alternative og konkurrerende meningstilskrivninger. En slik praksis kaller Laclau og Mouffe for artikulasjon:

”[V]i kaller enhver praksis *artikulasjon*, som etablerer en relation mellom elementer på en sådan måte, at deres identitet omdannes av den artikulatoriske praksis. Den strukturerte totalitet, der er resultat av denne artikulatoriske praksis, kaller vi *diskurs*.” (Laclau og Mouffe 1985 i Jørgensen og Phillips 2005:36)

Innenfor en diskurs er tegnenes mening fastlagt gjennom en bestemt relasjon til andre tegn; tegnene er altså momenter. Diskursen ekskluderer derfor andre eventuelle forståelser av tegnenes mening. Slik reduseres mulighetene for en flertydig

meningstilskrivelse, og entydighet skapes. De mulige meningstilskrivelser som diskursen utelukker tilhører *det diskursive felt* (Jørgensen og Phillip 2005).

I tillegg er det nødvendig å introdusere begrepene *nodalpunkt* og *flytende betegner*. Både nodalpunkt og flytende betegner er elementer, i den forstand at de refererer til tegn uten en fastlagt mening. Nodalpunkt er ”*priviligerede tegn, som en diskurs er organisert omkring*” (Jørgensen og Phillips 2005:39). Et nodalpunkt er imidlertid relativt tomt hva angår meningsinnhold. For at nodalpunktet skal få mening, må det knyttes til en bestemt diskurs der det gis et meningsinnhold gjennom en bestemt relasjon til andre tegn. En flytende betegner er et tegn som er åpent for ulike meningstilskrivelser og som ulike aktører forsøker å definere meningsinnholdet av. Slik kan et tegn være både nodalpunkt og flytende betegner på samme tid. En situasjon der ulike aktører eller interessegrupper engasjerer seg i en diskursiv kamp om et tegns betydning, kalles *antagonisme* (Jørgensen og Phillips 2005).

3.10 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Den kritiske diskursanalytiker Fairclough, er opptatt av å studere forbindelseslinjene mellom språkbruk, makt og sosial praksis. Bak dette ligger et ønske om å avdekke hvordan ujevne maktforhold opprettholdes gjennom diskursiv praksis. Den kritiske diskursanalytiker søker ikke nøytralitet, men bruker diskursanalysen som et middel i en kamp for et samfunn med likere maktfordeling. Et fokus blir dermed å jobbe for mer likestilte kommunikasjonsprosesser, blant annet ved å gi stemme til grupper av stumme undertrykte (Jørgensen og Phillips 2005).

Der Laclau og Mouffe har et syn på verden som fullt og helt konstruert av menneskers diskursive representasjoner, har Fairclough (1995) et mer dialektisk syn på dette: Diskursiv praksis er en form for sosial praksis som konstruerer verden diskursivt. Samtidig finnes det også sosiale praksiser som ikke er diskursive, men som allikevel er konstruerende for samfunnets sosiale struktur. Slik består den sosiale strukturen, definert som samfunnets sosiale relasjoner, av både diskursive og ikke-diskursive elementer. Her er Fairclough på linje med blant annet Lefebvre (1991) og Giddens (Healey 2006). Fairclough er imidlertid blitt kritisert for dette skillet mellom diskursive og ikke-

diskursive sosiale praksiser. Det oppfattes av mange som noe uklart hvor skillet går mellom disse to typene av sosial praksis. Fairclough (1995) klargjør dette ved å presisere at han forstår den diskursive praksis hovedsakelig som en språklig praksis. En sosial praksis som primært er diskursiv, betegner altså med ord hva eller hvordan noe *er*. Sosiale praksiser som primært er ikke-diskursive, kan være ulike fysiske praksiser innenfor praktisk arbeid.

Jeg oppfatter dette skillet mellom diskursive og ikke-diskursive praksiser som pragmatisk. Ved å opprettholde et slikt skille mellom ulike typer praksiser, kan man i forskningen trekke på teorier som i utgangspunktet ikke passer inn i et sosialkonstruktivistisk vitenskapssyn. Ved å mene at samfunnet konstrueres av et mangfold av både diskursive og ikke-diskursive prosesser, trenger man dermed ikke å avvise alle teorier som peker på andre krefter enn de diskursive som viktige i forhold til samfunnsformasjonen. Samtidig kan det å begrense diskursive praksiser til kun å gjelde språklige praksiser, være problematisk. I dag er det blant annet vanlig å bruke (materielle) symboler i en identitetskonstruksjon, enten denne er knyttet til selvet, gruppen eller stedet. Slike symboler kan være møbler, klær eller spektakulære bygninger. En handling kan også fungere symbolsk hvis den forteller andre noe om hva slags person du er. Dermed kan ikke-språklige symboler eller handlinger ha et diskursivt aspekt. En slik kritikk kan imidlertid imøtegås ved å argumentere for at symboler får sin mening gjennom språket. Det er jo dette blant annet merkevarebygging i stor grad dreier seg om.

3.10.1 Faircloughs begrepsapparat

Fairclough (1995) definerer diskurs som *språkbruk som gir mening til en opplevelse eller et fenomen ut fra et bestemt perspektiv*. En diskurs er altså en ”vinklet” framstilling av et fenomen. Samtidig forstår han diskurs som *sosial praksis*. Han ser ethvert tilfelle av språkbruk som en *diskursiv begivenhet* bestående av tre dimensjoner; den er samtidig en *tekst*, en *diskursiv praksis* og en *sosial praksis*. I min analyse vil jeg hovedsakelig konsentrere meg om ulike aktørers diskursive praksis.

Diskursiv praksis refererer til produksjonen og konsumpsjonen av en tekst. I analysen av en diskurs skal man undersøke både den mening som produseres i en

diskursiv begivenhet og hvordan denne meningen tolkes av mottakeren. Fairclough knytter nødvendigheten av å analysere hvordan en tekst tolkes til en hermeneutisk forståelse av at tekstens mening aldri er endelig; meningen konstrueres på nytt av mottakeren. Tolkningen av en tekst skjer dermed i et dialektisk samspill mellom tekstens egenskaper og mottakeren, med de ressurser han har (Fairclough 1995).

Fairclough mener at en tekst ikke bør analyseres isolert fra de institusjonelle og diskursive praksiser som teksten er en del av og bygger på (1995). I denne sammenheng mener han at en diskursiv begivenhet vanligvis er sammensatt av ulike diskurser. I produksjonen av en tekst trekker man altså på allerede eksisterende diskurser. Mottakeren av teksten trekker på samme måte på allerede eksisterende diskurser i sin tolkning av teksten. Diskursene man trekker på i produksjonen av en tekst, tilhører ofte en annen *diskursorden* enn den man argumenterer innenfor. Det vil si at en diskursiv begivenhet preges av en *interdiskursivitet*. En diskursorden refererer i denne sammenheng til totaliteten av diskursive praksiser knyttet til et fenomen (Fairclough 1995). En diskursorden beskriver altså ”*et afgrænset antal diskurser, der kæmper i samme terræn*” (Jørgensen og Phillips 2005:38). Mens Laclau og Mouffes begrep om det diskursive felt refererer til de meningstilskrivninger som utelukkes fra en diskurs, refererer altså diskursorden til alle de diskurser som kjemper om å gjøre sin bestemte forståelse av et fenomen til den gyldige eller hegemoniske.

Fairclough forstår enhver diskursiv begivenhet som en form for sosial praksis, i den forstand at den er med på å reprodusere eller utfordre den diskursorden den er en del av. Ved å fokusere på et tilfelle av språkbruk som en diskursiv praksis innenfor en diskursorden, kan en altså avdekke hvordan denne, sammen med andre diskursive praksiser, bidrar til å opprettholde eller endre den sosiale orden. Derfor bør det gjøres en analyse av hvordan den diskursive begivenheten kan føre til en endring av en bredere sosiale praksis (Jørgensen og Phillips 2005).

3.11 Diskurs og rasjonalitet

Som vist, har det vært en dreining fra modernismens tro på mulighetene for en objektiv og universell kunnskap til et mer sosialkonstruktivistisk syn på viten som kontekstuell og

sosialt konstruert. Samtidig representerer Giddens' strukturingssteori et bindeledd mellom aktør- og strukturorienterte perspektiver. Videre retter diskursanalytiske retninger søkelyset mot sammenhengen mellom kunnskap, diskurs og maktforhold i samfunnet. Visse typer kunnskap forstås som "sannere", "riktigere" eller "bedre" enn annen type kunnskap. Man ser også at den riktige kunnskapen uttrykkes i et autoritativt språk og gjennom gyldige diskurser. De som sitter med den riktige kunnskapen og det riktige språket, har gjerne makt til å konstruere virkeligheten i sitt bilde. Slik er det en utfordring å skulle gi stemme til de ulike kunnskapsformene som ulike grupper representerer, uten å undertrykke noen på bekostning av andre. Sosiologen Habermas er opptatt av hvordan man kan legge til rette for mer demokratiske prosesser der ulike kunnskaps- og rasjonalitetsformer slipper til og blir vurdert på lik linje.

3.11.1 Habermas' teori om kommunikativ handling

Habermas forsøker å forene modernistenes tro på mulighetene for en universell rasjonalitet med sosialkonstruktivistenes syn på kunnskapsproduksjon som en kontekstuell aktivitet. Dette er et modig prosjekt. For hvis det virkelig er slik at all kunnskap er kontekstuell, da skulle det vel ikke være mulig å komme fram til en rasjonalitet som alle kan enes om? Med sin teori om kommunikativ handling utreder Habermas mulighetene for nettopp det å komme fram til en intersubjektiv forståelse og en universell rasjonalitet gjennom diskusjon (Fauske 1999).

Habermas' utgangspunkt er at dagliglivets rasjonalitet, den sunne fornuft, "undertrykkes" av mer målrettet rasjonalitet. I denne sammenheng lanserer han begrepsparet *system* og *livsverden*: System representerer de økonomiske og politiske strukturer som setter rammer for menneskelig handling. Livsverden representerer folks implisitte og hverdagslige forståelser, erfaringer og praksiser. Habermas mener at det moderne samfunn kjennetegnes av at systemet av politiske og økonomiske maktstrukturer i økende grad koloniserer folks livsverden. Systemets målrettede rasjonalitet er den høyeste formen for rasjonalitet. Dette har bidratt til en rasjonalisering av livsverdenen; den målrettede rasjonaliteten er blitt dominerende også her, og livsverdenens rasjonalitet har fått redusert sin innflytelse og betydning i samfunnet (Fauske 1999).

Her er Habermas på linje med både Lefebvre (1991) og Entrikin (1991), selv om de ikke behandler rasjonalitet som et eksplisitt tema i sin tenkning. Som vist i kapittel 3, forstår Lefebvre de profesjonelles diskurser som førende i en stedsutvikling. Her har forskernes, arkitektenes og planleggenes stedsdiskurser større gyldighet enn innbyggernes og brukernes stedsdiskurser. Folks hverdagskunnskap anerkjennes altså ofte ikke som relevant i en stedsutvikling der systemets representanter har definisjonsmakten over hva som er gyldig og ikke gyldig kunnskap. Entrikin (1991) er inne på noe av det samme når han påpeker at de som jobber med stedsutvikling ofte står for et desentrert syn på sted. Stedsutviklernes desentrerte blikk på sted mangler en subjektiv og meningsmettet dimensjon som de med et mer sentrert blikk på sted har. Det desentrerte blikket og det sentrerte blikket representerer imidlertid ressurser som kan utfylle hverandre, og slik kan man oppnå et mer kompetent bilde av de hensyn som bør tas i en stedsutvikling, og også av hvilke utfordringer som ligger i en stedsutvikling.

Habermas' prosjekt er altså å utvikle en teori om hvordan man kan etablere en offentlig sfære som kan bidra til at systemet blir mer sensitivt overfor menneskers livsverden. Han mener at språket kan fungere som et medium for intersubjektiv forståelse og konsensusbasert rasjonell handling. I denne sammenheng retter Habermas fokus mot individers ulike typer av talehandlinger: "*Talehandlinger tjener handlingskoordinering i sin alminnelighet ved at de muliggjør en rasjonelt motivert enighet mellom flere aktører*" (Habermas 1999b:164). Begrepet talehandling kan i denne sammenheng sidestilles med Faircloughs begrep om diskursiv praksis og Laclau og Mouffes begrep om artikulasjon.

I en åpen og likeverdig debatt, der talehandlinger fremmes etter visse kriterier, skal det være mulig for aktørene å oppnå en gjensidig forståelse av gyldigheten i hverandres utsagn. Målet med denne formen for *kommunikativ handling* er at ulike aktører skal komme til enighet om hvordan en problemstilling kan løses på best mulig måte. Slik representerer Habermas' kommunikative handlingsteori troen på en normativitet basert på en intersubjektiv rasjonalitet alene, og ikke på kulturelle eller religiøse tradisjoner (Peet 1998). I dette ligger det at han ikke har gitt opp modernismens progressive mål om framskritt (Healey 2006).

For Habermas er det bare når det eksisterer en uenighet rundt en problemstilling, at en samtale kan kalles en *diskurs* (Fauske 1999). Hans diskursbegrep ligger altså tett

opp til vår forståelse av begrepet ”diskusjon”, og er ikke knyttet til poststrukturalismens språk teori, slik som innenfor diskursanalytiske retninger. Diskursbegrepet til Habermas er altså snevrere enn diskursbegrepene til Laclau & Mouffe og Fairclough.

Habermas identifiserer fire forskjellige talehandlinger, og hver talehandling er basert på en egen rasjonalitet som gir den validitet. Talehandlingenes gyldighet knyttes altså til ulike rasjonalitetsformer. Parallelt med de ulike talehandlingstypene skiller Habermas mellom ulike diskurstyper:

Innenfor en *teoretisk diskurs* er målet å avgjøre om noe er sant eller ikke sant. Derfor er evnen til å vurdere empirisk kunnskap viktig. Innenfor en teoretisk diskurs finner man både *imperative* og *konstative* talehandlinger. Begge talehandlingene har den objektive verden som referanse.¹³ En imperativ talehandling er rettet mot å få folk til å gjøre noe. Den kan derfor ta form som en ordre eller et påbud. Den imperative talehandlingen har *effektivitet* som gyldighetskrav. En imperativ talehandling er altså målorientert: Den er et middel for strategisk handling og skal bidra til at den som framsetter talehandlingen skal få sin vilje igjennom. En konstativ talehandling sier noe om verden og handler om hva som *er*. Den har *sannhet* som gyldighetskrav. Målet med konstative talehandlinger er å komme fram til en felles forståelse av saksforhold, årsaksforhold og eventuelt hva som vil være beste løsning på en problemstilling. Slik er en konstativ talehandling rettet mot kommunikativ handling.

Innenfor en *praktisk diskurs* er målet å avgjøre om noe er normativt riktig. Her vurderer man om ytringer og handlinger følger samfunnets normer. Målet med diskursen er å komme fram til en enighet. Innenfor en praktisk diskurs finner man *regulative* talehandlinger. Disse sier hvordan man i en gitt situasjon bør handle i forhold til samfunnets normativitetskrav. Regulative talehandlinger har den sosiale verden som referanse og (moralsk) *riktighet* som gyldighetskrav.

I tillegg til diskursene kommer det han kaller *estetisk- og terapeutisk kritikk*: Her søker aktørene å klargjøre kulturelle verdistandarder og ektheten i kunstneriske uttrykk og ekspressive ytringer. Disse er av subjektiv art, og kan ikke vurderes opp mot en

¹³ Her bryter Habermas med en sosialkonstruktivistisk forståelse av at verden er sosialt konstruert, og således ikke objektiv. I hverdagen er det imidlertid gjerne slik at mennesker forholder seg til verden, og sin egen kunnskap om den, som relativt objektiv. Dermed vurderer de hverandres talehandlinger etter hvor godt de stemmer overens med deres eget syn på og kunnskap om verden.

objektiv verden. Derfor er det heller ikke et mål å oppnå en allmenn enighet omkring slike spørsmål. Gjennom *ekspresive* talehandlinger uttrykkes hva man opplever og føler. De refererer til en subjektiv virkelighet og har *troverdighet* og *oppriktighet* som gyldighetskrav (Andersen 1996, Fauske 1999).

Innenfor en diskurs benytter deltakerne ulike talehandlingstyper med ulike gyldighetskrav. Deltakerne vurderer hverandres talehandlinger etter gyldighetskravene *sannhet* (er ytringen sann?), *riktighet* (er ytringen moralsk riktig?) og *troverdighet* (er ytringen troverdig og oppriktig?). En slik vurdering forutsetter at diskursens aktører besitter en *kommunikativ rasjonalitet* – evnen til å kunne vurdere og begrunne eller kritisere gyldigheten av ulike argumenter eller handlinger. Habermas mener at det innenfor ulike ”livssfærer” i samfunnet eksisterer ulike muligheter for en slik kommunikativ rasjonalitet: Imperative og konstative talehandlinger dominerer den økonomiske og politiske sfære og derfor også offentlige debatter. Dette har ført til at systemets rasjonalitet har fått sterk innflytelse innenfor livsverdenen. Samtidig er de to andre talehandlingstypene blitt skjøvet ut på sidelinjen; de er blitt oppfattet som ufornuftige og irrasjonelle. Slik er offentlig politikk i økende grad blitt adskilt fra folks dagligliv. Habermas tar til orde for at regulative og ekspresive talehandlinger trekkes inn i den offentlige debatten og får samme status som imperative og konstative talehandlinger (Healey 2006).

Habermas mener at en diskurs bør ta form som en samtale der man anerkjenner noen felles prinsipper for hvordan diskusjonen skal foregå. Deltakerne skal dele sine meninger og påstander med hverandre i en åpen dialog, man bør samarbeide og det bør foreligge en form for gjensidighet i at man både gir og tar. I tillegg bør det være et klima der tillit og et ønske om gjensidig forståelse dominerer. Her blir hans begrep om en *intersubjektiv bevissthet* viktig: Habermas mener, som Giddens, at vi er sosialisert inn i et samfunn med en bestemt sosial orden som preger oss og begrenser oss. Derfor eksisterer det en intersubjektiv bevissthet mellom oss som gjør det mulig å utvikle en felles forståelse av hva som er riktig handlemåte i en gitt situasjon. For å kunne komme fram til en tilfredsstillende løsning på en kollektiv utfordring eller oppgave må man derfor, gjennom samhandling og diskusjon, bli enige om gyldigheten i ulike påstander, gi dem prioritet og utvikle strategier for kollektiv handling (Healey 2006). Denne typen

offentlige diskurser ”[...] avdekker temaer som har relevans for samfunnet som helhet, fortolker verdier, bidrar til å løse problemer, produserer gode argumenter og avkrefter dårlige” (Habermas 1999b:104). Gjennom en åpen dialog der mange stemmer kommer til uttrykk og blir lyttet til, mener Habermas dermed at det skal være mulig å komme fram til en sannhet som overskrider de ulike perspektivenes relativitet (Healey 2006). Allikevel er det ikke sikkert at en slik prosess vil kunne bidra til og moderere systemets kolonisering av livsverdenen. Habermas mener nemlig at slike diskurser har begrenset innflytelse på de avgjørelser som tas av systemets representanter:

”Diskurser styrer ikke. De frembringer en kommunikativ makt som ikke erstatter den administrative makt, men bare kan øve innflytelse på den. Denne innflytelsen begrenser seg til å tilveiebringe og frakjenne legitimitet. Den kommunikative makt kan ikke erstatte den systematiske egensindighet hos offentlige byråkrater, men påvirker den ’gjennom beleiring’” (Habermas 1999b:104).

Det kan altså synes som om Habermas mener at den kommunikative rasjonalitet til syvende og sist ikke har noen sterk innflytelse i møte med systemets strategiske rasjonalitet. Habermas er altså på linje med Lefebvre også her: Livsverdenens kommunikative rasjonalitet og representasjonenes romlige diskurser har begrenset innflytelse på henholdsvis systemets og rommets representasjoner. I denne sammenheng er det viktig å nevne Habermas’ skille mellom system og livsverden, Lefebvres skille mellom rommets representasjoner og representasjonenes rom og Entrikins skille mellom det sentrerte og det desentrerte blikk på sted bør forstås som teoretiske konstruksjoner som tar sikte på å beskrive en strukturell maktskjevhet. Denne maktskjevheten resulterer blant annet i at enkeltes kunnskap forstås som riktigere, bedre eller sannere enn andres kunnskap. Det har konsekvenser i et stedsutviklingsperspektiv når de profesjonelles kunnskap tillegges mer vekt enn allmuens kunnskap. Dette resulterer gjerne i en ”ovenfra og ned”- politikk; de som hevder å inneha den ”riktige” kunnskapen trer sine avgjørelser ned over hodene på de som har en ”annen” eller ”feil” kunnskap. Healey (2006) mener at man, med utgangspunkt i Habermas’ kollektive handlingsteori, kan legge forholdene til rette for en mer informert lokal planlegging, basert på en åpen og intersubjektiv kommunikasjon. Slik kan systemverdenes rasjonalitet balanseres med en lokal og erfaringsbasert kunnskap. En offentlig debatt kan dermed være arena for en gjensidig

læringsprosess og danne utgangspunktet for en bredere enighet om hvilke prinsipper en videre planlegging bør baseres på, eller legge grunnlaget for en felles visjon for den videre stedsutviklingen.

4 Metodologiske vurderinger og valg

Valget av hva slags metode man skal bruke i et forskningsprosjekt bør være av strategisk og ikke av prinsipiell art (Grønmo 1996). Det betyr at man bør velge den metoden som er best egnet til å besvare problemstillingene. Jeg ønsker å utforske hvordan Ski som sted konstrueres i ulike stedsrepresentasjoner og hvordan representasjonene benyttes i ulike diskurser knyttet til Skis utvikling. Da er det nødvendig at jeg fordyper meg i menneskers erfaringer og meningsdannelser knyttet til Ski og Skis utvikling. Det gjøres best gjennom kvalitativ forskning.

4.1 Kvalitativ forskning

Målet med kvalitativ forskning er å forstå, heller enn å forklare. Det betyr at forskeren er nødt til å gå dypt inn i folks meningsunivers for å få svar på problemstillingene sine. Derfor er *tekst* det naturlige fokus for den kvalitative forskeren: Ved å innhente og analysere et dyptpløyende og tekstmettet datamateriale, kan han oppnå innsikt i de forskningsspørsmålene han utforsker (Thagaard 1998).

Det finnes ikke én kvalitativ metode, men mange. Derfor snakker man heller om kvalitative metoder. Diskursanalyse er et analyseperspektiv som forutsetter en kvalitativ tilnærming til datainnsamlingen. Diskursanalysens mål er å avdekke hvordan mennesker skaper et meningsfullt univers via språklige konstruksjoner, og hvordan våre diskursive representasjoner av verden manifesterer seg i sosiale praksiser som har materielle konsekvenser (Jørgensen og Phillips 2005). Diskursanalyse er dermed et velegnet redskap i analysen av hvordan Ski og Skis utvikling konstrueres av stedets innbyggere.

4.2 Diskursanalyse som metodologisk utgangspunkt for analysen

Jeg presenterte Laclau & Mouffes diskursteori og Faircloughs kritiske diskursanalyse i kapittel 3. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvordan jeg benytter deres teorier og begreper i min analyse. Aller først er det imidlertid viktig å påpeke at jeg ikke følger verken Laclau & Mouffes eller Faircloughs analysemodeller til punkt og prikke. Først og fremst ser jeg begrepene deres som velegnede verktøy i det konkrete arbeidet med

analysen. Jeg har plukket ut de begrepene som har vært mest interessante og nyttige for mitt formål. Å bruke både diskursteori og kritisk diskursanalyse i den sammen analysen kan oppfattes som problematisk, blant annet fordi Laclau & Mouffe og Fairclough har ulikt syn på hvor viktige diskurser er i konstruksjon av verden (Jørgensen og Phillips 2005). Når jeg allikevel velger å bruke både diskursteori og kritisk diskursanalyse som verktøy i min egen analyse, er det fordi jeg er opptatt av forskjellige aspekter ved folks diskursive konstruksjon av Ski. De to teoriene er nyttige i ulike deler av analysen. Jeg bruker altså ikke begge teoriene samtidig. Jørgensen og Phillips mener at en slik framgangsmåte er fullt mulig: *”Man kan oppbygge sin ramme på mange forskjellige måder og med inspirasjon fra mange forskjellige tilgange, men det viktige er (...) at de forskjellige elementene integreres, så præmisser, teori og metode ikke strider mod hinanden”* (2005:143). Jeg har et sosialkonstruktivistisk utgangspunkt for analysen, og jeg forholder meg til det relasjonelle stedsbegrepet som inkluderer både strukturelle og diskursive elementer som viktige i konstruksjonen av steder. Dette sammenfaller med Faircloughs teoretiske utgangspunkt om at verden konstrueres gjennom både diskursive praksiser og andre sosiale praksiser. Når jeg ikke tar hensyn til det teoretiske skillet mellom Laclau & Mouffe og Fairclough, er det fordi jeg fokuserer på betydningen av den diskursive konstruksjonen av Ski og ikke på hvordan andre typer av sosiale praksiser bidrar i en stedskonstruksjon.

Mot slutten av dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvordan jeg anvender Laclau & Mouffes og Faircloughs begreper i analysen. Først vil jeg imidlertid gjennomgå hvordan datainnsamlingen har foregått og hvordan jeg har bearbeidet datamaterialet forut for selve analysen.

4.3 Datainnsamlingen

4.3.1 Forskerens førforståelse

Prosjektet til Akershus Fylkeskommune forutsatte at jeg måtte studere et sted i Akershus fylke. For meg var da Ski et opplagt valg. Jeg har vokst opp på Langhus i Ski kommune, og gjennom oppveksten har jeg vært mye i Ski. Slik har jeg har fulgt stedets utvikling i mange år. At informantene og jeg hadde en del felles referanser, var en fordel. Det gjorde

det enklere for meg å sette meg inn i informantenes fortellinger om stedet. For eksempel kjente jeg som regel til de stedene, bygningene eller utbyggingsprosjektene informantene snakket om. Slik slapp vi å bruke mye tid på å oppklare uklarheter. At jeg kjenner Ski godt, har gjort arbeidet med oppgaven enklere. Jeg kan ikke se at min nærhet til Ski har vært problematisk på noen som helst måte.

Min faglige beveggrunn for oppgaven er rett og slett at jeg er interessert i folks meningsdannelse knyttet til sted og stedsutvikling. I tillegg synes jeg det er interessant å se hvordan ulike diskurser kan ha materielle uttrykk knyttet til bestemte sosiale praksiser. Jeg er også opptatt av at dominerende forståelser knyttet til bestemte sosiale praksiser skal få motstand, og at andre stemmer enn de ”riktige” skal få slippe til. Et mål knyttet til stedsutvikling bør være å få til en bred og likeverdig kommunikasjonsprosess. Jeg har en tro på at det er mulig og at det kan legge grunnlaget for en stedsutvikling som flest mulig kan samles om.

4.3.2 Å finne informanter

Jeg startet datainnsamlingen vinteren 2005, og avsluttet høsten 2005. Jeg ønsket å intervju personer som var bosatt i Ski, og som på en eller annen måte hadde vist et engasjement knyttet til Ski og stedsutviklingen der. Samtidig ønsket jeg at noen av informantene skulle representere ulike interessegrupper. I et større forskningsprosjekt ville det ha vært interessant å intervju andre aktørgrupper, slik som for eksempel ungdommer og unge voksne, men det ville blitt for omfattende innenfor rammene for denne masteroppgaven. Jeg har benyttet meg av Østlandets Blad og kommunens nettsider som ”informantkilder”. På kommunens nettsider ligger lister over ulike frivillige organisasjoner og interesseorganisasjoner, samt lister over kommunestyrets medlemmer. Jeg har plukket ut både politikere og noen representanter for interesseorganisasjoner herfra. Østlandets Blad fungerer som et forum for meningsytringer og debatt, og noen av informantene mine er gjengangere i media, enten fordi de har en rolle som tilsier det, eller fordi de bruker media for å profilere en sak de er opptatt av.

Informantene ble kontaktet via e-post eller telefon med ønske om et intervju. Alle var positive til å la seg intervju, og det var bare én av dem som til slutt ikke stilte opp.

Dette var da grunnet tidspress. De av informantene som ville det, fikk et skriv om prosjektet på forhånd.¹⁴ I skrivet hadde jeg skissert opp noen temaer som jeg ønsket å ta opp under intervjuene, slik at informantene skulle ha muligheten for å forberede seg og eventuelt vurdere sin deltakelse i prosjektet. Skrivet kan ha lagt føringer på hva informantene har sagt til meg, i den forstand at de har gått inn for å ”bekrefte” noen av de tankene jeg hadde skissert opp på forhånd, men jeg har ikke inntrykk av at dette har vært tilfelle. Det var fem-seks informanter som ikke leste skrivet. Disse tok allikevel opp mange av de temaene jeg hadde skissert opp. Jeg kan ikke se at intervjuene med de som hadde lest skrivet følger et annet mønster enn intervjuene med de som ikke hadde lest skrivet, verken når det gjelder temaer det ble snakket om, eller i forhold til den mening de formidlet.

4.3.3 Informantene

Jeg har intervjuet politikere, administrativt ansatte i kommunen, representanter for interesseorganisasjoner, representanter for handelsstanden og ”vanlige” innbyggere i Ski. Til sammen har jeg intervjuet 18 informanter. Ved sitatbruk gir jeg informantene ”navn” etter den rollen de har som har gjort dem interessante som informanter i denne sammenheng.

”Journalisten”

Journalisten i Østlandets Blad er en mann i 30 årene som bor i Ski. Han er opprinnelig fra en nabokommune, men har bodd i Ski i noen år.

”Representanten for næringsrådet”

Representanten for næringsrådet er en kvinne i 60-årene. Hun har bodd i Ski i mesteparten av sitt voksne liv, men kommer opprinnelig fra et annet fylke på Østlandet.

¹⁴ Informasjonsskrivet om prosjektet står i appendiks som vedlegg nr. 2.

”Storsentersjefen”

Lederen for Ski storsenter er en mann i 40-50 årene som bor i Oslo. Han har vært med siden Storsenteret åpnet i 1995.

”Lederen for sentrumsforeningen”

Sentrumsforeningen er en forening for handelsstanden i Ski sentrum. Lederen for sentrumsforeningen driver en butikk i Ski sentrum. Hun er en kvinne i 50-årene, og hun har alltid bodd i Ski.

”Rådmannen”

Den daværende rådmannen i Ski er en mann i 60-årene. Han er opprinnelig arkitekt. På intervju tidspunktet hadde han vært rådmann i omtrent 10 år. Han kommer opprinnelig fra England, men har bodd i Ski i ca 20 år.

”Den tidligere ordføreren”

På intervju tidspunktet var ordføreren (AP) i Ski kommune er en kvinne i 40-årene. Hun er fra Vestlandet, men har bodd i Ski i omtrent 10 år. På intervju tidspunktet hadde hun vært ordfører i to år. Hun er i dag stortingsrepresentant.

”Lederen for historielaget”

Lederen for historielaget er en mann i 70-årene. Han kommer fra Oslo, men har bodd i Ski mesteparten av sitt voksne liv.

”SV-politikeren”

SV-politikeren er en mann på omtrent 60 år. Han har bodd i Ski siden han var barn. Han har vært medlem i kommunestyret i flere perioder.

”Høyre-politikeren”

Høyre-politikeren er en mann på omtrent 45 år. Han er fra Ski, og har bodd i Ski nesten hele livet.

”Lederen for Ski Natur og Ungdom”

Lederen for Ski Natur og Ungdom er en gutt på 19 år fra Langhus. Han er også representant for Ski Natur og Ungdom i Lokal Agenda 21-forumet.

”Lederen for Lokal Agenda 21”

Lederen for Lokal Agenda 21 (LA21) er en mann på omtrent 45 år. Han er også styremedlem i Naturvernforbundet i Ski. Han er fra Langhus og har bodd der hele livet.

”Representanten for planavdelingen”

Representanten for planavdelingen i kommunen er en mann på omtrent 60 år. Han er arkitekt og jobber hovedsakelig med behandling av reguleringsaker. Han bor på Langhus og kommer opprinnelig fra Finnmark.

”Miljøvernrådgiveren”

Den daværende miljøvernrådgiveren i Ski kommune er en kvinne på omtrent 30 år. På intervju tidspunktet hadde hun hatt stillingen i fire år, men hun har nå sluttet. Hun er fra Oslo og bor også der.

”Velmedlemmet”

Velmedlemmet er en kvinne i 60-årene. Hun er født og oppvokst i Ski, og flyttet tilbake til Ski for noen år siden etter å ha bodd i Oslo i mange år. Hun er engasjert i lokalmiljøet gjennom ulike foreninger og som velmedlem i nabolaget.

”Borettslagslederen”

Borettslagslederen er leder for et borettslag i Ski sentrum. Han er i 70-årene og er opprinnelig fra Hedmark. Han har bodd i Ski i rundt 25 år.

”Representanten for ungdomsrådet”

Representanten for ungdomsrådet er en 15 år gammel gutt fra Ski. Ungdomsrådet er et slags ”ungdommens kommunestyre”, og skal fungere som kontaktledd mellom barn og ungdom i kommunen og politikerne.

”Den ene naboen”

Den ene naboen er en kvinne i slutten av femti-årene. Hun er fra Ski og har bodd i Ski mesteparten av sitt voksne liv. Hun bor i et eneboligområde nær Ski sentrum og er nabo til et planlagt boligprosjekt i sentrum.

”Den andre naboen”

Nabo 2 er en kvinne på omtrent 60 år. Hun bor i en bygård i Ski sentrum og er nabo til det samme boligprosjektet som ”den ene naboen”. Hun er fra Ski og har bodd der mesteparten av sitt voksne liv.

4.3.4 Andre data

Lokalavisen Østlandets Blad er en viktig datakilde. På lederplass uttrykkes avisens ”mening”. I tillegg uttrykker redaktøren sin mening om blant annet stedsutviklingsspørsmål i sin faste spalte. Avisen er også et talerør for blant annet innbyggerne i Ski. Jeg har samlet på relevante artikler, debattinnlegg, leserbrev og ledere som har vært trykket i avisen siden høsten 2003 og fram til dags dato. I tillegg er både Kommuneplanen for Ski kommune (2004-2014) og Ski kommunes hjemmeside Ski.kommune.no datakilder.

Jeg analyserer ytringene i lokalavisen og kommunale tekster på lik linje med ytringene til mine informanter. En vesentlig forskjell er imidlertid at jeg har hatt en helt annet nærhet til informantene mine enn til kildene i lokalavisen. Med informantene har jeg kunnet gå dypere inn i ulike tema, mens artikler og leserbrev gir en mer overflatisk innsikt. Kommunale tekster har ikke en personifisert avsender. Alle dataene vil bli illustrert med sitater eller tekstutdrag i analysen.

4.3.5 Triangulering

Når man bruker flere typer kilder i et forskningsprosjekt, kalles det å *kildetriangulere* (Grønmo1996). Det er bred enighet blant forskere om at triangulering kan være med å styrke analyseresultatene i et forskningsprosjekt (Yin 1994, Grønmo 1996, Kvale 1997).

Alle kilder har sine svakheter, men ved å kombinere flere typer kilder kan noen av disse svakhetene til en viss grad oppveies. Når et fenomen studeres fra forskjellige synsvinkler kan man få sterkere analyseresultater og en mer nyansert og helhetlig forståelse av fenomenet som studeres. I tillegg vil man ved triangulering kunne få testet metodene man bruker. Hvis de ulike kildene gir data som peker mot de samme funnene, kan dette tyde på at metodevalget har vært riktig og at man ikke har gjort metodiske feil underveis. Man kan altså anta at funnene peker mot en tendens eller sammenheng som er sannsynlig, og at funnene ikke er et resultat av metodebruken i seg selv. Slik kan triangulering bidra til å styrke både metodens og funnenes bekreftbarhet (Grønmo 1996).

4.3.6 Tema og fokus under intervjuene

Før hvert intervju hadde jeg utarbeidet en intervjuguide med de spørsmålene jeg var interessert i å få svar på.¹⁵ Jeg brukte ikke den samme intervjuguiden under alle intervjuene, men ”skreddersydde” intervjuguiden til hvert enkelt intervju. Dette fordi informantene hadde ulike roller og interessefelt. Alle informantene ble allikevel stilt flere av de samme spørsmålene.

Et kvalitativt forskningsprosjekt tillater en fleksibilitet knyttet til datainnsamlingen (Thagaard 1998). Dette har vært viktig i mitt tilfelle, og jeg gjorde fortløpende vurderinger angående datainnsamlingen og kildene. Jeg visste ikke sikkert hvilke sider ved stedet og stedsutviklingsprosessen informantene ville være opptatt av, eller om spørsmålene mine var dekkende i forhold til informantenes interessefelt. Jeg visste heller ikke når metningspunktet for datainnsamlingen ville nås. En kvalitativ tilnærming gjorde det mulig for meg å kontinuerlig vurdere mine informanternes egenskaper opp mot mitt behov for informasjon. Jeg utvidet blant annet antallet informanter under datainnsamlingen, og jeg endret litt på intervjuguiden underveis i intervjurunden.

Jeg valgte å gå ganske bredt ut under intervjuene. Jeg hadde noen foreløpige problemstillinger klare, men var åpen for at disse ville måtte endres underveis. I den forstand har undersøkelsen klare eksplorative trekk. Jeg hadde lest mye antatt relevant teori på forhånd, men hadde ikke bestemt meg for hva slags teorier jeg ville benytte meg

¹⁵ Intervjuguiden står i appendiks som vedlegg nr. 3.

av i analysen. Samtidig holdt jeg muligheten åpen for tolkningsmåter som ville kreve et utvidet eller annet teorigrunnlag enn det jeg hadde forberedt. Slik kan man si at forskningen er av abduktiv art. Det betyr at forskningen verken har et rent empirisk utgangspunkt – som i induktiv forskning – eller at den er basert på et ønske om å prøve ut en etablert teori – som i deduktiv forskning. Med en abduktiv tilnærming foregår forskningen i et samspill mellom en teoretisk forståelse av et fenomen og fortolkningen av dataene man samler inn (Thagaard 1998). Fordi den sosiokulturelle stedsanalysen fortsatt er i utviklingsfasen, er det hensiktsmessig å gjøre en analyse som er empirinær, og som på samme tid har løse koblinger til teori som berører undersøkelsens tematikk.

Under intervjuene tok jeg opp tema knyttet til Ski som hjemsted, Ski som regionsenter, en fortidig, nåtidig og framtidig stedsutvikling, fortetting, bevaring av marka og kulturlandskap, tilhørighet og identitet osv. Etter noen intervjuer valgte jeg ut noen temaer som jeg fokuserte mer på enn andre. Slik ble datainnsamlingen mer effektiv. Allikevel har jeg mye data om tema som jeg, grunnet tids- og plassbegrensninger, ikke kan forfølge i analysen.

4.3.7 Selve intervjusituasjonen

Alle informantene mine ble intervjuet i Ski, bortsett fra én, som ble intervjuet i Oslo. Noen ble intervjuet mens de var på jobb, andre inviterte meg hjem til seg, mens noen møtte jeg på kafé. Jeg hadde med mp3-spiller og tok opp alle intervjuene som lydfil. Ingen av informantene motsatte seg dette. Intervjuene tok vanligvis rundt to timer.

Jeg opplevde at jeg hadde en god og lett tone med alle informantene og fikk inntrykk av at informantene syntes det var artig å kunne få si sin mening om Ski og Skis utvikling. Jeg har ikke inntrykk av at noen av informantene sensurerte seg selv på noen måte. Spørsmålene berørte heller ingen opplagte sensitive tema. Fire av informantene mente imidlertid at det kan være en belastning å mene ting offentlig, fordi man kan bli oppfattet som en masekopp eller bråkmaker. To av disse ønsket av den grunn å være anonyme. Ingen av de andre informantene var opptatt av at de ville anonymiseres. Når jeg allikevel ikke oppgir navnene deres, er det fordi det ikke er interessant hva de heter.

Noen av informantene kan identifiseres gjennom mine beskrivelser av dem. Disse informantene har en rolle som gjør at de er vant til å uttale seg offentlig.

Intervjuene artet seg på litt forskjellig måte. Et par intervjuer ble veldig strukturerte, med spørsmål og svar etter intervjuguidens rekkefølge. De andre intervjuene tok form som samtaler, hvor jeg innledet til temaer, stilte spørsmålene og passet på at alle spørsmålene mine ble besvart. Det var ikke alltid nødvendig å stille alle spørsmålene jeg hadde forberedt, fordi informantene snakket så fritt og besvarte spørsmål før de ble stilt. Under noen av intervjuene var informantene veldig engasjert i ting som var litt på siden av mitt interessefelt, og det ble vanskelig å holde seg til de temaene jeg var interessert i å høre om. Dette opplevde jeg som uheldig, både fordi informanten brukte en del tid på å prate om ting som var litt på siden, og fordi både informanten og jeg ble slitne hvis intervjuøkta ble for lang. På en annen side kunne slike ”utflukter” gi verdifull informasjon om temaer som jeg i utgangspunktet ikke hadde ansett for å være relevante.

Jeg prøvde å gjøre rede for ulike problemstillinger uten å la personlige synspunkter skinne igjennom, da dette kunne komme til å farge informantenes svar. Dette var imidlertid ikke alltid like lett, og jeg følte et par ganger at informantene tilla meg meninger jeg ikke hadde, eller oppfattet at jeg var enige med dem fordi jeg ikke argumenterte imot. Det kunne også virke som om en informant hadde et håp om at jeg i masteroppgaven ville argumentere for hennes sak. Dette opplevde jeg som problematisk. Jeg mener selv at jeg ikke har gitt noen av informantene falske forhåpninger om noe slikt. Jeg har imidlertid sagt at jeg synes at det er viktig at ulike stemmer kommer til orde, at jeg, med min oppgave kan bidra til det. Hvis dette har blitt misforstått, er det beklagelig.

4.4 Bearbeiding av intervjuene

Jeg skrev ut alle intervjuene som tekst. De første intervjuene transkriberte jeg helt ut. Jeg skrev ned alt, bortsett fra ”pauselyder”, slik som ”eh” og ”mmm”. Etter de seks første intervjuene fant jeg ut at dette var lite hensiktsmessig. Da begynte jeg å lage sammendrag av de passasjer som lå på siden av det jeg var opptatt av. Noen slike passasjer utelot jeg å transkribere. I de tilfeller hvor informanten var veldig uformulert og usammenhengende, rettet jeg litt opp i setningskonstruksjonen for å få fram meningsinnholdet. Jeg har

allikevel prøvd å beholde en muntlig tone i den transkriberte teksten og har vært nøye på at ikke meningsinnholdet skulle endre seg med mine endringer. Jeg kunne selvfølgelig ikke foreta en tekstanalyse av de passasjene jeg har laget sammendrag av. Én gang har det vært nødvendig å gå tilbake til lydfilen og transkribere en passasje helt ut, fordi det viste seg at den var relevant allikevel.

Da transkriberingen av alle intervjuene var unnagjort, opprettet jeg et nytt dokument knyttet til hver informant, som jeg kalte ”hovedpunkter fra intervjuet”. Her tok jeg utgangspunkt i den transkriberte teksten og redigerte innholdet i intervjuene tematisk under ulike kategorier. Dette fordi informantene gjerne snakket om de samme temaene på ulike steder i intervjuet. Å samle informasjon tematisk, gjorde det enklere å få en oversikt over alt som hadde blitt sagt knyttet til et tema. Jeg lagde *både* sammendrag av tekststykker, hvor jeg konsentrerte meningsinnholdet knyttet til ulike tema, *og* jeg kopierte inn hele tekststykker i de tilfeller hvor jeg mente at det var nødvendig med mer enn bare et kort sammendrag av meningsinnholdet. I enkelte tilfeller kategoriserte jeg de samme tekststykkene under ulike tema. For eksempel står noen av de samme tekststykkene oppført både under kategoriene ”om stedsutvikling i Ski”, ”om Ski sentrum” og ”om fortetting”. Dette fordi kategoriene til en viss grad overlapper hverandre, i den forstand at informantene assosierte til for eksempel både Ski sentrum og fortetting når de snakket om sine ønsker for den videre stedsutviklingen. Samtidig inneholder kategoriene også informasjon som ikke kunne kategoriseres sammen. Når informantene snakket om handelstilbudet i Ski sentrum, kunne ikke dette nødvendigvis knyttes til en stedsutviklingstematikk. Her er det viktig å påpeke at kategorier er en konstruksjon, og at jeg har konstruert kategorier etter tematikken i intervjuguidene. Slik kan man si at prosessen beskrevet ovenfor har vært en teoristyrte koding av datamaterialet. Der det har vært nødvendig å gå tilbake til det opprinnelige transkriberte dokumentet for å se nøyaktig i hva slags sammenheng noe ble sagt, har jeg gjort det.

Etter å ha kategorisert teksten i hvert intervju under ulike tema, opprettet jeg enda et dokument, men denne gangen knyttet til hver enkelt kategori. Jeg opprettet for eksempel et dokument knyttet til kategorien ”Ski sentrum” og et knyttet til ”fortetting”. I disse dokumentene samlet jeg alt som de forskjellige informantene hadde sagt knyttet til hvert

enkelt tema. Når all informasjon knyttet til et tema var samlet i ett dokument, ble det mulig for meg å få oversikt over det omfattende datamaterialet.

4.5 Analysen av datamaterialet

4.5.1 Jakten på diskurser

Da kunne en systematisert leting etter meningsforskjeller og meningsfellesskap blant informantene begynne. Jeg hadde for så vidt lett etter ulike stedsrepresentasjoner og stedsutviklingsdiskurser under hele prosessen av datainnsamling og databearbeiding, men først nå kunne dette gjøres på en ryddig måte. Folks meningsdannelser og forestillinger kan være mer eller mindre like. Jeg har arbeidet med å finne likhetspunkter i informantenes fortellinger, og jeg har arbeidet med å identifisere hvor fortellingenes meningsinnhold spriker. Når meningsinnholdet i intervjuene danner et meningsmønster, er man på sporet av en diskurs (Fairclough 1995). Men hvilke diskurser man finner, avhenger gjerne av forskeren fokus. Slik kan man kanskje si at diskursene avdekkes i et dialektisk samspill mellom mine informanters fortellinger og meg selv som fortolker og forsker.

En diskurs får et slags idealtypereg: Den uttrykker essensen i meningsinnholdet til en gruppe av diskursive begivenheter som i all hovedsak er sammenfallende. Jeg ønsker imidlertid ikke å underkommunisere kompleksiteten i de diskursive begivenhetene. Min løsning på dette problemet har vært å identifisere noen hoveddiskurser som preges av en viss generell, men allikevel retningsgivende meningsdannelse knyttet til et fenomen. I tillegg har jeg identifisert noen underdiskurser for å illustrere hvordan meningsdannelsene innenfor en diskurs også kan sprike på enkelte områder. Slik er underdiskursene med på å understreke kompleksiteten i folks meningsdannelse, og de illustrerer hvordan representasjoner kan sprike blant informanter hvis meningsdannelse i utgangspunktet bygger opp om den samme hoveddiskurs. Underdiskursene illustrerer også hvordan den enkelte informant kan konstruere meninger som synes motstridene på samme tid.

4.5.2 Anvendelsen av Laclau & Mouffes diskursteori

I kapittel 5, som er det første analysekapittelet, undersøker jeg hvordan informantene mine konstruerer Ski i ulike stedsrepresentasjoner. Her har jeg lett etter like og ulike beskrivelser av Ski som sted. Jeg har studert ordbruken og meningsinnholdet i informantenes fortellinger. Jeg avslutter kapittel 5 med å undersøke hvordan de ulike stedsrepresentasjonene materialiseres i en konkret debatt om utbyggingen av kvartal 6 i Ski sentrum. Her har jeg valgt å benytte meg av Laclau & Mouffes diskursteoretiske begreper, og jeg identifiserer elementer, flytende betegner og nodalpunkt ved å analysere hvordan Ski som sted konstrueres av aktørene som deltar i debatten.

4.5.3 Anvendelsen av Faircloughs kritiske diskursanalyse

I kapittel 6, som er det andre analysekapittelet, tar jeg for meg ulike stedsutviklingsdiskurser knyttet til en nåtidig og framtidig utvikling av Ski. I denne sammenheng bruker jeg deler av Faircloughs analysemodell for å identifisere ulike diskurser innenfor en diskursorden.¹⁶ De diskursive begivenhetene (sitatene) i mitt datamateriale vil bli analysert som diskursiv praksis. Det betyr at jeg vil undersøke hvordan ulike argumenter produseres og konsumeres:

I analysen av *produksjonen* av diskursive begivenheter er jeg spesielt opptatt av folks interdiskursive praksis. Det betyr at jeg forsøker å identifisere hva slags representasjoner og diskurser folk trekker på i sin argumentasjon: Jeg vil undersøke hvordan de ulike representasjonene av Ski kommer til syne i folks diskursive praksis knyttet til stedsutvikling i Ski, og jeg vil undersøke hvordan informantene legitimerer sine argumenter ved å trekke veksler på relevante diskurser.

Analysen av folks *konsumpsjon* av ulike diskursive begivenheter er begrenset til en analyse av leserbrev og tilsvarende på leserbrev knyttet til debatten om den planlagte utbyggingen av kvartal 6 i Ski sentrum. Her vil jeg undersøke hvordan

¹⁶ Jeg følger ikke Faircloughs analysemodell til punkt og prikke. Det ville blitt for omfattende i denne omgang. Jeg gjør blant annet ikke en detaljert tekstanalyse. Mitt datamateriale er for omfattende til at dette ville ha vært mulig. Jeg har 19 lange intervjuer som til sammen utgjør en tekst på rundt 600 sider. I tillegg har jeg mye data i form av leserbrev og artikler fra lokalavisen Østlandets Blad. Jeg konsentrerer meg om å fange opp meningsinnholdet i de ulike diskursive begivenhetene som intervjuene og artiklene/leserbrevne inneholder.

meningsmotstandere tolker hverandres argumenter. Dette gjør jeg i siste del av kapittel 6, som er en analyse av debatten rundt utviklingen av kvartal 6.

Fairclough ønsker også at man analyserer *distribusjonen* av diskursive begivenheter til eventuelle tilhørerne. Jeg kommer ikke til å gå inn på dette aspektet ved den diskursive praksis. Mine intervjuer har ikke et annet publikum enn meg. Debattinnlegg i Østlandets Blad når ut til avisens lesere. I denne undersøkelsen har distribusjonsaspektet dermed begrenset interesse. I stedet ønsker jeg å fokusere på utbredelsen av de diskursive begivenhetene. Hvem mener hva om et tema? Hvilke ytringshavere har mest autoritet? Å analysere utbredelsen av diskursive begivenheter kan på denne måten knyttes til maktforhold og dominans innenfor en diskursorden.

4.6 Forskningens kvalitet

Det er flere forhold som er avgjørende for forskningens kvalitet. Gjennom en vurdering av dataenes *troverdighet*, tolkningens *bekreftbarhet* og funnenes *overførbarhet* skal en kunne si noe om det vitenskapelige fundamentet i kvalitativ forskning (Thagaard 1998).

Troverdighet handler om hvor tillitsvekkende dataene er (Thagaard 1998). Her er altså dataenes kvalitet opp til vurdering. I denne sammenheng er det viktig å vurdere hvordan en selv kan ha hatt innvirkning på intervjusituasjonen. Kan jeg for eksempel ha stilt ledende spørsmål som har påvirket informantenes svar? Hvordan var relasjonen til informanten? I tillegg må man vurdere hvor nøyaktig dataene er samlet inn og bearbeidet. Foreligger intervjuene på bånd slik at man kan gå tilbake å undersøke hva som egentlig ble sagt? Hvor detaljert var transkriberingen av intervjuene? I kvalitativ forskning finnes det ikke objektive svar på slike spørsmål. Det er opp til forskeren å argumentere for dataenes troverdighet, og det er opp til leseren å vurdere dataenes troverdighet (Thagaard 1998). I dette kapittelet har jeg redegjort for hvordan datainnsamlingen foregikk og for hvordan jeg bearbeidet dataene i etterkant. Jeg har også reflektert over hvordan jeg kan ha påvirket den informasjonen informantene har gitt meg. Dette gir leserne muligheten til å vurdere kvaliteten av dataene. Jeg mener selv at dataene har en stor troverdighet. At data fra ulike kilder har gitt funn som støtter hverandre, bidrar dessuten til dataenes troverdighet.

Bekreftbarhet er knyttet til tolkningen av resultatene (Thagaard 1998). I et sosialkonstruktivistisk perspektiv er all tolkning kontekstuell og subjektiv. Det betyr at forskerens tolkning av dataene ikke behøver å være den eneste rette. Derfor er det viktig at forskeren stiller seg kritisk til sin egen tolkning av datamaterialet. Dessuten må forskeren redegjøre for hvordan analysen har foregått. I dette kapittelet har jeg redegjort for hvordan jeg har kodet datamaterialet ved å systematisere informasjonen tematisk i to omganger. Jeg har også redegjort for hvordan jeg har gått fram i jakten på meningsmønstre og meningsforskjeller i informantenes fortellinger, og hvordan jeg har benyttet Laclau & Mouffes og Faircloughs analysemodeller som et verktøy i analysen.

Bekreftbarhet handler også om man faktisk har undersøkt det man i utgangspunktet satte seg fore å undersøke. Slik kan man si at bekræftbarhet handler om dataenes egnethet i forhold til å besvare problemstillingen. Knyttet til abduksjon er imidlertid dette problematisk. Ved en abduktiv tilnærming til et fenomen har man ikke nødvendigvis den endelige problemstillingen klar når man begynner datainnsamlingen. Dette gjør at det på forhånd kan være vanskelig å vite om intervju spørsmålene er gode og treffende. Når problemstillingen ikke er formulert på forhånd, kan man altså ende opp med et datamateriale som ikke er egnet til å svare på problemstillingen. Jeg hadde en foreløpig problemstilling klar, og spørsmålene i intervjuguiden utforsket den problematikken jeg var interessert i å utforske. Selv om jeg etter hvert valgte å fokusere på enkelte tema framfor andre, har dette ikke påvirket dataenes egnethet i forhold til de endelige problemstillingenes innhold.

Videre er det slik at hvis mine funn kan bekreftes av annen forskning, bidrar dette til å styrke funnernes bekræftbarhet (Thagaard 1998). Samtidig er det slik at min forskning er både sterkt kontekstsavhengig og empirinær. Også debatten om utviklingen av kvartal 6 er kontekstuell og unik – det finnes bare én slik debatt. Den analysen jeg har gjort kan ikke gjøres én gang til av en annen forsker, rett og slett fordi konteksten ikke lenger vil være den samme. En mulighet er imidlertid at en annen forsker overtar mitt transkriberte datamateriale, og foretar en ny tolkning av dataene. I tillegg er det slik at hvis informanter og andre aktører som kjenner konteksten sier seg enig i min tolkning av blant annet stedsrepresentasjonene og stedsdiskursene, kan dette bidra til å bekrefte funnene mine. Funnernes overførbarhet vil bli diskutert i kapittel 7, som er konklusjonskapittelet.

5 Representasjoner av Ski

Ski som sted, dets sosiomaterielle uttrykk og de sosioromlige praksiser som foregår der, kan forstås som et resultat av en rekke strukturelle prosesser. Samtidig konstrueres stedet kontinuerlig av både stedets innbyggere og andre som har en forbindelse til Ski. Disse konstruerer Ski gjennom sin diskursive og sosioromlige praksis. Det vil si at de er med på å gi Ski et meningsinnhold når de snakker om og bruker Ski.

Når vi gir et sted et meningsinnhold, skjer dette gjennom en subjektiv praksis og en intersubjektiv praksis på samme tid. Med utgangspunkt i våre egne erfaringer og praksiser tillegger vi stedet mening og skaper våre egne stedsrepresentasjoner. Samtidig sirkulerer det andre stedsrepresentasjoner som også gir stedet et meningsinnhold. Slik kan man si at stedet og tegnet Ski får sitt meningsinnhold gjennom en subjektiv og intersubjektiv praksis på samme tid.

I enkelte tilfeller kan menneskers stedsrepresentasjoner være sammenfallende og i andre tilfeller er de ikke det. Dersom de er sammenfallende, er det snakk om *kollektive* stedsrepresentasjoner (Holloway & Hubbard 2001). Samtidig kan det eksistere forskjellige kollektive stedsrepresentasjoner på samme tid. Ofte er imidlertid noen stedsrepresentasjoner mer dominerende enn andre.

I den første delen av dette kapittelet vil jeg se undersøke hvordan ulike stedsrepresentasjoner konstrueres av informantene mine, i lokalavisen, i kommuneplanen (2004-2014) og på Ski kommunes nettsted. Deretter vil jeg vise hvordan to stedsrepresentasjoner framstår som konkurrerende i en debatten om utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum. Her vil jeg benytte meg av Laclau & Muoffes diskursteoretiske begreper.

5.1 Ski som et landlig og sentralt sted

”I geografisk utstrekning så er jo Ski sentrum så lite. Det er jo egentlig ganske landlig, og det er ikke noe problem å komme ut i naturen her i Ski. Det er jo korte avstander, og storparten av kommunen er jo fortsatt en landkommune, med gårder og skoger og...så Ski tettsted og Langhus, det er jo de to tettstedene, de har jo spredt bebyggelse og store friområder.” (Lederen for historielaget)

Ski har tradisjonelt vært en skog- og jordbruksbygd, og dette kan tydelig leses i landskapet. Produktive jordbruksarealer omkranser fortsatt stedet og har betydning i en konstruksjon av stedet der ”det landlege” står sterkt. Både kulturlandskapet og marka er sentrale elementer i mange av informantenes beskrivelser av stedet. Selv om Ski sentrum har fått et mer bymessig preg og et utvidet kommersielt tilbud, er det ikke de ”urbane” egenskapene som er mest framtrædende i de fleste informantenes mer generelle beskrivelser av Ski. Det er også én annen egenskap ved stedet som stadig trekkes fram: Ski er sentralt, og det gjør Ski til et praktisk sted å bo. Både den ene naboen og storsentersjefen forteller hvordan de setter pris på at Ski både er landlege og sentralt på én gang:

”Det aller fineste med Ski er at det er i nærheten av så mye. Nå reiser ikke jeg så ofte til Oslo, men jeg liker å reise til Drøbak, Son, Jeløya...av og til Nordmarka. Altså, jeg er en ihuga turgåer, og jeg sykler mye og sånn, så det er mange steder å dra til i rask, umiddelbar nærhet.” (Den ene naboen)

”Man har byens fordeler og så har man landets fordeler samtidig i Ski. Det tar akkurat tre minutter så er du ute på landet. Det synes jeg er en fordel ved Ski.” (Storsentersjefen)

Kombinasjonen av å kunne bo sentralt og landlege på samme tid, oppleves som et gode for mange. Journalisten i Østlandets Blad legger også vekt på disse egenskapene når han forklarer hvorfor mange opplever Ski som et attraktivt sted å bo:

”Ski er et sted hvor det er attraktivt å bo har jeg inntrykk av. Det er blant annet fordi det er nærhet til Oslo, det er svært gode kommunikasjoner, både nordover og sørover, både på vei og bane. Samtidig som det er ganske stille og fredelig her, og man har naturområder som er ganske gode.”

Ski som ”det gode sted på landet” kommer særlig til uttrykk gjennom negative vurderinger av ”byen”, Oslo: Mens Oslo er skitten og støyende, er Ski stille og fredelig. Slik forsterkes representasjonen av Ski som et landlege sted når den kontrasteres med myter om byen. Velmedlemmet beskriver følelsen av å komme tilbake til Ski etter å ha vært på jobb i Oslo sentrum:

”Jeg er typisk landsmenneske altså, jeg er ikke noe bymenneske. Jeg føler nok når jeg er i Oslo at det blir veldig...det er jo så mye støy, det er skitten luft! Det er skittent overalt og sånn veldig trist. Når jeg kommer hjem [til Ski] etter jobb, føler jeg at jeg kan puste litt friere.”

Sammenliknet med velmedlemmets byrepresentasjon, framstår Ski som noe kvalitativt annet og bedre: Ski som et landlig sted konstrueres altså som bedre enn byen, Oslo, med all dens forurensning og støy. Samtidig påpeker flere av informantene at Ski er et lite sted. Ski plasseres altså et annet sted på størrelsesskalaen enn byen. Både i areal og i forhold til bebyggelsens størrelse er Ski noe kvantitativt annet. Representanten for ungdomsrådet synes at Ski er et altfor lite sted til å kunne kalles en by. Dessuten bemerker han at tilstedeværelsen av åkrer og traktorer diskvalifiserer Ski fra å kunne kalles en by:

”Det er litt utpå landet, synes jeg da. For det kjører liksom konstant...mye traktorer igjennom, og åkrene er ikke veldig langt unna. Så sånn sett så er det liksom litt bondeland. Når du har en åker rett ved siden av det som er sentrum, synes jeg liksom...det blir feil egentlig, å kalle det ordentlig by. Oslo er mye mer by, for det er mye større. Så det har mye med størrelsen å gjøre. For det tar ikke mer enn et kvarter å gå fra den ene enden av Ski til den andre. Og det er jo flere steder hvor du må gå gjennom en åker eller rundt noen åkrer.”

Representasjon av Ski som et landlig sted kontrasteres altså med en representasjon av hvordan en ekte by bør være. I byen er skog- og jordbruksarealer et fremmedelement. I Ski derimot, er skog og åkrer en viktig del av landskapet. Dette er også et tema i kommuneplanen (2004-2014). Her anerkjennes verdien av jordbruksarealene, både som produktiv matjord og som kulturlandskap. Kommuneplanens arealdel er tydelig på at blant annet jordbruksarealene skal bevares i størst mulig grad. Slik bidrar også kommunen til en konstruksjon av Ski som et landlig sted:

”Landbruksvirksomheten har fortsatt stor betydning for Ski-samfunnet, både som næring og som arealforvalter av kulturlandskapet. Gårdsdriften legger i betydelig grad premisser for våre næromgivelers utseende. Det ansees som viktig å holde dette i hevd ved en langsiktig vurdering av kommunens arealutnyttelse.” (Ski kommuneplans arealdel 2004:5)

Gjennom sitt fokus på viktigheten av å bevare produktiv matjord og kulturlandskap bidrar også kommunen til en representasjon av Ski der det landlige er til stede som et viktig trekk. Dette kan tyde på at trekk som bærer i seg Skis historie eller tradisjon, slik som

kulturlandskapet, anerkjennes som positive, og kanskje også som trygghetsskapende, i en tid der hjemstedet, og også verden forøvrig, endrer seg i et raskt tempo.

5.1.1 Positive og negative representasjoner av "det landlige"

De fleste informantene trekker fram Skis landlige beliggenhet som en positiv faktor ved stedet. De setter pris på nærheten til marka, og kulturlandskapet er av stor estetisk verdi. Lederen for historielaget trekker fram de landlige omgivelsene som en faktor som kompenserer for Ski sentrums uniforme uttrykk og ensrettede tilbud. I denne sammenheng konstruerer han "det landlige" som noe positivt:

"Ja, altså Ski er så mye... det er klart at etter hvert som det har utviklet seg, så blir det mye likt. For du har dette storsenteret som er likt de fleste andre storsentra, og med de samme butikkene, ikke sant. Men du skal ikke langt før du...går du fem minutter så er du ute på landet, ikke sant. Og da har jo Ski mange gode trekk."

Representanten for ungdomsrådet gir derimot "det landlige" et negativt meningsinnhold. For han er Skis landlige beliggenhet med på å gjøre stedet kjedelig, mens blant annet Ski storsenter konstrueres med et positivt fortegn:

"Det er jo helt greit [i Ski], men det er vel en del som synes at det er litt utpå landet, da. At det er litt kjedelig og sånn. Jeg er enig i at det kan bli litt kjedelig, og det er liksom ikke så mye som skjer, liksom. Det er storsenteret og så er det på Kjeller'n [ungdomsklubben]."

I fortellingen til representanten for ungdomsrådet henger representasjonen av Ski som kjedelig sammen med representasjonen av Ski som landlig. Det er allikevel ikke sikkert at hans konstruksjon av Ski som kjedelig er direkte avledet fra en negativ vurdering av det omkringliggende landskapet som sådan. Det kan synes som om hans representasjon av Ski som kjedelig henger sammen med hans representasjon av Ski som et sted der det er lite som skjer. Dermed er kanskje representasjonen av Ski som et kjedelig sted knyttet til en kritikk av et dårlig fritidstilbud heller enn til "det landlige" som sådan. Lederen for Natur og Ungdom konstruerer også Ski som et kjedelig sted, uten at han dermed ser dette i sammenheng med Skis landlige beliggenhet:

”Det er et veldig dårlig tilbud for ungdom. Hvis du er eldre, så er det sikkert et helt greit sted å bo, men det er i og for seg et kjedelig og trist sted.”

Det er tydelig at Skis historie som skog- og jordbruksbygd fortsatt er til stede i ulike aktørers stedsrepresentasjoner. De siste årenes ”urbanisering” har ikke endret på det bildet mange har av Ski som et stille og fredlig sted på landet.

5.1.2 Sammenhengen mellom sosioromlig praksis og informantenes konstruksjon av Ski som et sentralt sted

Skis sentrale beliggenhet er et positivt stedskonstruerende element i de fleste informantenes representasjoner av Ski. For de to yngste informantene er imidlertid stedets sentrale beliggenhet et ikke-tema. De er ikke opptatt av den korte avstanden verken til Oslo eller andre steder. Det er interessant at de voksne informantenes fokus på Skis sentrale beliggenhet ikke deles av de to yngste informantene. Dette kan ha sammenheng med at voksne og ungdom har ulik sosioromlig praksis. Ungdommer er ikke like mobile som voksne. De har ikke den samme muligheten til å reise et annet sted for å oppleve det de ikke kan oppleve i Ski. De har ikke førerkort og mangler gjerne penger til transport. De er ikke i arbeid, og nyter ikke godt av å bo sentralt i forhold til arbeidsplassen. Representanten for ungdomsrådet mener at det ikke er vanlig for ungdom på hans alder å reise til Oslo eller andre steder: *”Det er ikke så veldig mange som gjør det, men det har kanskje noe med min aldersgruppe å gjøre da.”* Det kan altså virke som om de yngste informantenes geografiske handlingsrom er mer begrenset. Da er de i større grad prisgitt tilbudene på stedet. At de yngste informantene konstruerer Ski som kjedelig, kan tolkes som en respons på nettopp dette. I Lefebvres (1991) triade er ”romlig praksis” en dimensjon: Gjennom vår romlige praksis bidrar vi til konstruksjonen av sted. De yngste informantene har et mer innskrenket geografisk handlingsrom og dermed også helt andre sosiomaterielle rammer for sin romlig praksis enn det de voksne informantene har. Når informantene vurderer viktigheten av den sentrale beliggenheten ulikt, kan dette dermed ha sammenheng med at de har ulike geografiske handlingsrom og dermed også ulik nytte av Skis sentrale beliggenhet. Av flere av de voksne informantenes stedsrepresentasjon framstilles egenskaper som ”stille og rolig” og ”landlig, men sentralt” som positive egenskaper ved Ski. I de to yngste informantenes stedsrepresentasjoner er

disse egenskapene enten fraværende eller negativt ladet. Dette kan tyde på at folks sosioromlige praksis har betydning for hvordan de velger å konstruere sted i ulike stedsrepresentasjoner.

5.2 Ski som by og regionsenter

”Ski er jo vitterlig en by, en liten en, og den tror jeg blir større og større. [...] Jeg tror at en sånn stor region skal ha en by for å konkurrere om forskjellige ting i framtida, det være seg utdanningsinstitusjoner eller næringsetableringer.” (Storsentersjefen)

At det landlige er et så tydelig element i mange av informantenes representasjoner av Ski står i kontrast til hvordan kommunen og aktører innenfor ulike næringer konstruerer Ski som by og regionsenter. Denne framstillingen har både en diskursiv dimensjon og en sosiomateriell dimensjon; stedet konstrueres både med ord og gjennom en bymessig utvikling av Ski sentrum. Jeg vil først ta for meg hvordan Ski konstrueres diskursivt som by og regionsenter. Deretter vil jeg ta for meg Ski storsenters rolle i en sosiomateriell konstruksjon av Ski som by og regionsenter. Til slutt vil jeg ta for meg hvordan representasjoner av Ski som landlig småby og som by og regionsenter brukes aktivt i en debatt rundt utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum.

5.2.1 Ski kommunes diskursive konstruksjon av Ski som regionsenter

”Ski er Follo-kommunen som er ”tre hestehoder foran”! Den er handels-, nærings- og kommunikasjonssenteret i Follo. I Ski sentrum finner du lokalsykehus og flere statlige kontorer som styrker kommunens posisjon som regionsenter. Europaveiene E6 og E18 går begge gjennom kommunen, samt hovedjernbanen fra Oslo videre til Østfold og kontinentet. Et planlagt nytt dobbeltspor vil redusere togreisen til og fra Oslo til 12 minutter. Ski fortsetter og vokse. Arealer for nytt regionsykehus, boliger og næringsområder innpasses i kommunens planlegging.” (www.Ski.kommune.no, 03.09.2006)

På kommunens hjemmeside presenteres Ski som regionsenter i Follo; her finnes både statlige kontorer, handelsvirksomhet og annen næring. Kommunen skaper et bilde av Ski som et sted med mye aktivitet, og der en fortsatt vekst vil skape ytterligere aktivitet. I stedsrepresentasjonen på kommunens hjemmeside utelates det landlige aspektet som

kommuneplanen trekker fram. I stedet velger kommunen å framheve stedets beliggenhet langs kommunikasjonslinjer som europaveiene og Østfoldbanen. Slik konstrueres Ski ikke bare som regionsenter i Follo, men også som attraktivt beliggende nært både Oslo og kontinentet. Kommunen skaper dermed et bilde av Ski som et sted som ligger i krysningspunktet for trafikk mellom kontinentet og resten av Norge.

Som vist i kapittel 3, skiller Agnew og Duncan (1989) mellom tre distinkte måter å forstå sted på. Med deres begreper kan man si at Ski kommune er opptatt av å framheve to av disse dimensjonene i konstruksjonen av Ski som regionsenter: Kommunen velger å trekke fram stedets lokalitet – ”location” – når den vektlegger Skis sentrale beliggenhet i forhold til Oslo og kontinentet. I tillegg vektlegger kommunen stedets sosiomaterielle kontekst som setting for ulike sosiale relasjoner når den framhever Ski sentrums regionsenterfunksjoner, knyttet til både tilbudet av statlig virksomhet, handel og andre næringer. Denne dimensjonen ved stedet begrepsliggjøres av Agnew og Duncan som ”locale”.

5.2.2 Bystatusen – et ledd i en diskursiv konstruksjon av Ski som by og regionsenter

”Ski kommune skal være regionsenteret i Follo. [...] Ski tettsted skal utvikles til en by med et levende og tilgjengelig sentrum for alle. Det skal tilbys et bredt spekter av offentlige tjenester, kultur, handel og service.” (Ski Kommuneplan 2004:8)

Ski fikk bystatus sommeren 2004. Det var særlig næringsrådet som hadde et ønske om at Ski skulle få bystatus. Kommunens avgjørelse om å søke om bystatus skjedde etter initiativ fra næringsrådet og var tilsynelatende mer for å tilfredsstille dets medlemmer enn av noen stor tro på en bystatus’ betydning for attraktiviteten til regionsenteret Ski (Intervju med SV-politikeren). Blant informantene er oppfatningene delte om hva slags effekt en bystatus kan gi. Mens noen mener at en bystatus kan være et konkurransefortrinn, mener andre at den ikke har noen betydning i det hele tatt. Jeg tror allikevel at det er riktig å forstå Skis bystatus som et viktig ledd i en diskursiv konstruksjon av Ski som by og regionsenter. Ikke fordi bystatusen som merkelapp nødvendigvis har en direkte effekt på stedets attraktivitet som regionsenter, men fordi det

å kalle et sted en by kan bidra til å legitimere en videre bymessig utvikling av stedet. Slik kan den diskursive konstruksjonen av Ski som by altså bidra til en bymessig konstruksjon av stedets bebyggelse. Den tidligere ordføreren forsterker antagelsen om at det kan være en sammenheng her:

”Vi begynner å få et bymessig preg her. [...] Ski sentrum blir en by, og vi har jo fått bystatus og, ikke sant, og da er det jo det kravet at det skal være et slags bymessig preg, og det har vi jo på en måte oppnådd. Men det vil bli en sånn bykjerne i Ski sentrum, som vi tenker oss.”

Av de andre informantene blir bystatusen stort sett forklart som et markedsføringsgrep i satsningen på regionsenteret Ski. Aktører innenfor både kommunen og næringslivet tror bystatusen vil kunne skape positive ringvirkninger, ved at den kan bidra til at flere bedrifter velger å lokalisere seg i Ski. Rådmannen mener at bystatusen er et ledd i en slags ”merkevarebygging” der Skis image som regionsenter skal styrkes:

”Ja, jeg legger ikke så mye i den [bystatusen]. Jeg synes ingen steder fortjener bystatus som har mindre enn 200 000 mennesker, men vi forsøker å gi Ski et image nå, basert på sånn regionsenterstatus, med en integrasjon av mange funksjoner, både offentlig og privat.”

Representanten for næringsrådet mener også at bystatusen, sammen med et mer bymessig Ski sentrum, bidrar til å gi Ski en høyere posisjon i et stedshierarki. Slik kan Ski få en høyere status blant potensielle etablerere, og håpet er at de velger å etablere seg der framfor et annet sted:

”Jeg tror nok at etter hvert nå som Ski vil få mer og mer bymessig preg, så tror jeg nok at det vil bety noe, særlig for sånne nye som vil komme å etablere seg i Ski, at Ski er en by. Så det tror jeg nok. Det er akkurat som å føle at man blir høyna litt når det gjelder det.”

Journalisten tror at en bystatus vil bidra til å sette Ski på kartet, spesielt overfor overordna myndigheter. Slik kan den ha betydning, blant annet i kampen om statlige overføringer til vei og jernbane:

”På sikt så tror jeg at en bystatus kan bidra til å styrke Ski som regionsenter i Follo, og at en bystatus kanskje kan bidra til å sette Ski litt mer på kartet, spesielt ovenfor overordnet myndighet.”

Skis bystatus kan altså forstås først og fremst som et ledd i satsningen på regionsenteret Ski. Det er imidlertid ikke alle som tror at en bystatus i seg selv vil bidra til å skape mer aktivitet i Ski. Representanten for planavdelingen avviser at bystatusen som markedsføringsstrategi har noen effekt. Han mener at Skis vekst er et resultat av at det allerede er en del aktivitet på stedet:

”Næringsrådet sier at den [bystatusen] har voldsom betydning, og at den vil medføre utvikling, men det er bare tull. [...] Ski vokser nå av sin egen kraft, fordi det er blitt så attraktivt fordi det allerede er blitt etablert så mye virksomhet. Og virksomhet genererer virksomhet. Om det er en by eller ikke er knekkende likegyldig. Jeg tror ikke Mysen har fått noe mere virksomhet etter at de erklærte seg som by.”

Den andre naboen mener også at bystatusen må være en del av en markedsføringsstrategi fra næringsrådets side, men hun tviler på at den har noen betydning i praksis:

”Hva er vitsen [med bystatusen]? Jeg skjønner ikke det. Altså, når man ser hvilke steder som har fått bystatus her i landet, så blir det jo enda dummere, for å si det sånn. Ski tettsted må gjerne ha bystatus, men jeg ville ikke gått inn for det. [...] Jeg tror det var veldig viktig at man imøtekom næringsrådet, for de var jo ekstremt opptatt av det. Men da lurer jeg på hvilken betydning det har for næringsrådet? For hvis ikke de klarer å selge seg selv uten at de forteller til omgivelsene at de bor i en by, da har de ikke mye å fare med, liksom. [...] Altså, det må jo være produktet som er viktig, og ikke at produktet er i en by.”

Det er altså uenighet blant informantene om bystatusen i realiteten har noen betydning for markedsføringen av regionsenteret Ski. Effektfullt eller ikke, markedsføringen av steder har uansett blitt mer og mer utbredt de siste årene. Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at målet for markedsføringen – det aktuelle sted – har det innhold eller de egenskaper som markedsføringen ønsker å gi inntrykk av. Dette er synlig i mine informanternes vurdering av hva byen og regionsenteret Ski har å tilby innbyggere og besøkende: Ski tilfredsstill ikke deres forventninger til hva en by og et regionsenter skal inneholde. Flere av informantene mener at Ski mangler det folkelivet de forventer at en by og et regionsenter skal ha. Noen av informantene mener dessuten at både fritidstilbudet og det kommersielle tilbudet i Ski ikke har den bredde som man forventer å finne i en by. Lederen for Natur og Ungdom mener en by skal ha noe å tilby alle, og det synes han ikke at Ski har:

”Jeg tror det å kunne kalle Ski en by...det er mer egna hvis man skal utvikle et regionsenter. [...] Men jeg vil kalle Ski et tettsted ennå, fordi at det mangler det som man trenger i en by. [...] Det trengs flere tilbud på kveldene enn det som er nå. Hvis de hadde fått til det, så hadde det ligna mer på en by. [...] I en by så skal det være noe for alle, egentlig. Du trenger ikke dra utenfor.”

De fleste informantene er enige om at Ski storsenters dominerende stilling som kommersiell arena har hatt en negativ effekt på attraktiviteten til resten av Ski sentrum. I deres fortellinger framstår storsenteret som årsaken til at Ski sentrum mangler et levende byliv. Dette vil jeg komme tilbake til senere. Først skal jeg ta for meg hvordan Østlandets Blad konstruerer Ski som by:

5.2.3 Østlandets Blads diskursive konstruksjon av Ski som by

Avisen, som kommunen, er gått vekk fra en tettstedsbetegnelse om Ski. Gjennom en nærmest konsekvent bruk av by-betegnelsen om Ski og Skis utvikling, støtter avisen opp under Skis nye bystatus. En leder bærer overskriften ”*[b]yfornyelse i Ski sentrum*”. Her stiller avisen seg positiv til saneringen av en eldre boligblokk i Ski sentrum til fordel for et nytt kvartal med leiligheter og næringsareal (Østlandets Blad 22.09.2005). En annen leder tar for seg planene om boligfortetting i kvartal 6. Her karakteriseres byggingen av leiligheter i Ski sentrum som ”*riktig byutvikling*” fordi det ”*bidrar til å skape liv i tidvis øde bygater*” (Østlandets Blad 03.10.2005). En artikkel om planlagte byggeprosjekter i Ski kommune bærer overskriften ”*[e]n by i vekst*” (Østlandets Blad 08.11.2005).

Med bruken av ord som byfornyelse, byutvikling, bygater og by bidrar avisen til den diskursive konstruksjonen av Ski som by. Dette kan tyde på at bystatusen har fått fotfeste, i hvert fall i diskursiv sammenheng; det er greit å omtale Ski som by. Dette kommer også til syne i intervjuer i avisen. Medlemmer av Ski næringsråd er tydelige i omtalen av Ski som by. Gunn Brække i Ski næringsråd uttaler til avisen at ”*[ø]nskedrømmen min er å få hele jernbanen under jorda. På den måten kan vi binde sammen øst og vest av Ski sentrum og få en mer sammenhengende by*” (Østlandets Blad, 08.11.2005). Lederen i Ski Næringsråd, Agnar Støverud, uttaler seg til lokalavisen om kommunens planer for opprusting av torget i Ski sentrum: ”*Dersom planene*

gjennomføres er Ski Næringsråd overbevist om at bysentrum i Ski vil bli pent utseendemessig” (Østlandets Blad, 30.12.2005).

Østlandets Blad bidrar altså til en diskursiv konstruksjon av Ski som by når de bruker by-betegnelsen om Ski. I artikler og ledere konstruerer de imidlertid en mer kompleks stedsrepresentasjon. Her skapes et bilde av Ski som et sted som mangler en del av de urbane kvalitetene man forventer å finne i en by. Paradoksalt nok, bidrar avisen slik til å skape et bilde av en by uten byliv.

5.2.4 Østlandets Blads diskursive konstruksjon av Ski sentrum

Misforholdet mellom aktiviteten i Ski sentrum og aktiviteten på Ski storsenter har vært gjenstand for oppmerksomhet i lokalavisen. Østlandets Blad har belyst ”problemene” i Ski sentrum både på lederplass, i redaktørens faste spalte og i artikler. Gjennom beskrivelser av et folketomt og livløst Ski sentrum, bidrar avisen i å konstruere Ski som et sted uten byliv. I sin faste spalte skriver redaktøren i Østlandets Blad, Siri Zachariassen, om kjøpesentra og sentrumsutvikling:

”Gågata mangler puls og sjel, men forretningene lever sitt liv. [...] Kjøpesentra er kommet for å bli. [...] Likevel må vi ikke stå tilbake for å planlegge oppgradering av bykjerner, gågater og sentrumskjerner. Folk vil ha byen tilbake. Legg litt penger i utsmykning, beplantning og hyggelige kafeer, kaffebarer, vips så er folk ute i gatene igjen. La sentrum bli en møteplass for andre aktiviteter enn bare shopping.” (Østlandets Blad 01.10.2005).

Også på lederplass omtales Ski storsenters dominerende stilling i Ski sentrum, her i forbindelse med politikernes behandling av forslaget til park på torget i Ski sentrum:

”Den ekspansive utviklingen Ski sentrum har vært gjennom, trekker enormt mange mennesker til sentrum. Men spesielt synlige er de ikke utenfor Ski storsenter. De fleste holder seg nemlig i den innendørs handelsgaten. I gågaten og i resten av Ski er det ikke særlig forskjell. [...] Derfor er det viktig at politikerne nå fatter vedtak om grep som også kan gjøre resten av Ski sentrum fristende. Å drive detaljhandel er ikke en politikers ansvar, men ved å forskjønne et område så legges forholdene til rette. Både for næringsdrivende og for at publikum skal finne det attraktivt å oppsøke stedet.” (Østlandets Blad 11.04.2006).

Den 12.11.2005 trykket Østlandets Blad en større reportasje der Ski sentrum konstrueres som et lite attraktivt sted. Under overskriften "[j]eg har faktisk aldri hørt at Ski sentrum er et hyggelig sted" intervjues kunstneren Kristin Solberg Hylin. Hun etterlyser flere rekreasjonstilbud i Ski sentrum, og mener at det skal mer til enn mange butikker for at et sted vil oppleves som by: *"Det blir ikke by av bare shopping. [...] Sentrum bør være et levende sted. Også etter senterets åpningstid"*. Med dette tar hun til orde for en bredere satsning på Ski sentrum utenfor storsenteret slik at dette området kan bli et triveligere sted som flere ønsker å bruke. Hun peker også på det mange opplever som et fundamentalt trekk ved byen, og som mange av informantene mener at mangler i Ski; liv og røre, høy aktivitet og en mangfoldighet av tilbud. Oppslaget fikk noe respons på leserbrevsidene, og forfatterne støttet Solberg Hylins observasjoner og ønsker for Ski sentrum. Pål Jensen skriver:

"Dette er ingen hyggelig attest å få, men det er nok dessverre realiteter. I dag er Ski sentrum knapt noe annet enn et sted en setter fra seg bilen – enten for å ta første toget ut av Ski, eller for å shoppe i et digert og pregløst senter som like godt kunne ha ligget på Jessheim eller utenfor Vinterbro. Men det er ingen naturlov at vi skal ha det slik. [...] Planene om park, med vannanlegg, benker og skulpturer virker lovende." (Østlandets Blad 21.11.2005)

Ingrid Dahl Nilsen på 8 ½ år skriver:

"Jeg synes at vi burde få en park her i Ski, som vi kan mate duene og endene i. [...] Det hadde vært hyggelig med noen bilfrie steder i Ski med benker og fontener. Jeg er enig med Kristin Solberg Hylin i at Ski ikke er noe hyggelig sted. Selv liker jeg meg best i Kråkstad, men Ski kan bli et hyggelig sted!" (Østlandets Blad 21.11.2005)

Disse beskrivelsene er sammenfallende med flere av informantenes bilder av Ski sentrum, og føyer seg inn i en framstilling av et sted som mangler noe av det som er med på å skape en by. Som vi skal se, er det ikke nok å kalle et sted en by; stedet oppfattes ikke nødvendigvis som en by av den grunn. Folk godtar ikke uten videre byrepresentasjonen som overbevisende. De modifierer den i tråd med sine egne erfaringer og meninger. Slik blir altså kommunens, næringsrådets og Østlandets Blads representasjon av Ski som by utfordret og mediert av representasjoner av Ski som ikke-by. Hvis byrepresentasjonen skal bli akseptert av flere, må Ski sentrum gis et innhold som inkluderer noe mer enn en sentrumsbebyggelse med et bymessig preg. Det er blant

annet viktig at folk igjen erobrer gater og torg. Slik kan et byliv, sammen med den bymessige bebyggelsen, skape et mer troverdig bilde av Ski som by.

5.2.5 Ski storsenters rolle i konstruksjonen av Ski som by og regionsenter

”Uten storsenteret tror jeg Ski ville ha blitt en annen plass. Det hadde kanskje blitt Ås eller Oppegård eller noe sånt som hadde blitt regionsenter. For det har vært i tiden, og hvis det ikke hadde blitt her, så hadde det nok blitt en annen plass, det er sikkert. Så da vet jeg ikke hvordan det hadde gått med Ski.” (Den tidligere ordføreren)

Ski storsenters dominerende stilling som kommersiell arena er i dag udiskutabel. Etableringen av storsenteret blir forstått som et avgjørende element i kommunens regionsentersatsning. Flere av informantene mener, som den tidligere ordføreren, at Ski som regionsenter ikke ville ha vært en realitet uten storsenteretableringa. Slik konstrueres Ski storsenter som en forutsetning for byen og regionsenteret Skis eksistens. Til og med SV-politikeren, som i utgangspunktet stemte imot storsenteretableringa, konstruerer i ettertid storsenteret som Skis redning:

”Nå skal jeg være kjempeærlig, for jeg stemte jo mot det storsenteret så godt jeg kunne da de drev og planla det, men jeg tror at Ski ville ha blitt dødvanna, slik som Ås sentrum er nå. For da hadde det blitt bygd mye mer ut nede ved Vinterbro, og det ville gått helt galt med Ski sentrum.”

Samtidig mener imidlertid flere av informantene at Ski storsenter er hovedårsaken til det reduserte kommersielle tilbudet i resten av sentrum. Journalisten mener at et regionsenter bør ha et yrende folkeliv, og at dette ikke er tilfellet i Ski sentrum i dag:

”Det man ser, det er det ikke noe tvil om, er at etter at Ski storsenter kom har det blitt mindre liv i gatene i Ski sentrum. Svært mye av handelsvirksomheten er konsentrert innenfor veggene på det senteret, og det vil nok mange oppleve som litt sørgelig, at det er flere biler enn mennesker i gågata, for eksempel. Så man bør tiltrekke seg aktører og virksomheter som kan bidra til det yrende folkelivet som et regionsenter fortjener å ha.”

Journalisten forstår altså Ski storsenter som en årsak til at regionsenteret Ski ikke har det yrende folkelivet et regionsenter bør ha. Han vurderer altså ikke et folksomt storsenter som likeverdig folksomme gater utenfor storsenteret. Her er han på linje med flesteparten

av informantene mine. De færreste av dem sier at de trives på storsenteret eller bruker tid der utover det som absolutt er nødvendig. Det er kun de to yngste informantene som vurderer storsenteret som et sted der det er greit å være. De forteller til gjengjeld om timer med flanering og andre aktiviteter som tyder på at de har tatt i bruk storsenteret som et rom på lik linje med andre byrom. De avviser dessuten området rundt gågata og torget som et relevant værested. Der er det ”bare gamlingbutikker” (lederen for Natur og Ungdom) og ganske kjedelig.

At etableringen av Ski storsenter ville føre resten av sentrum inn i en negativ trend, kom nok ikke som en overraskelse på noen. En konsekvensanalyse hadde fastslått at dette ville være et sannsynlig følge av en eventuell kjøpesenteretablering i Ski sentrum (Waitz 1997). Allikevel er det at et paradoks at Ski storsenter, som i utgangspunktet ble etablert nettopp for å styrke regionsenteret Ski i møte med konkurranse fra Vinterbrosenteret i Ås kommune, faktisk har bidratt til å redusere det kommersielle tilbudet i resten av Ski sentrum. Allikevel er imidlertid de fleste informantene enige i at Ski storsenter har vært viktig for Ski som regionsenter.¹⁷ Ski storsenter blir altså på samme tid konstruert som regionsenterets livredder og som et hinder i utviklingen av et fullverdig regionsenter:

”Det er jo det som er det mest negative med senterutbygginga, særlig i Ski. At før 1995, i hvert fall i åpningstiden til forretningene, så var det et yrende liv på torget og i gågata. Nå er det dødt. [...] Men jeg tror nok at uten Ski storsenter så ville konsekvensene for Ski sentrum vært like negative [som nå], og vi hadde fått andre uheldige forhold. Det er en risiko for at virksomheten i gågata...den hadde vært like dau som i dag, men da hadde ikke vi hatt storsenteret.” (Representanten for planavdelingen)

”Hadde ikke Ski storsenter kommet så hadde det nok vært stor lekkasje til Vinterbrosenteret. Så jeg tror det er en stor fordel at Ski fikk storsenteret, selv om det har hatt sine ulemper for en del butikker. Men summa summarum, for Ski sentrum som et sentrum, og for Ski kommune som en kommune, så tror jeg det har betydd veldig mye at vi har fått Ski storsenter.” (Representanten for næringsrådet)

¹⁷ Ski storsenter har siden starten hatt en høyere omsetning enn Vinterbrosenteret. I 2004 hadde Ski storsenter en omsetning på 1,675 mrd, mens Vinterbrosenteret hadde en omsetning på 1,2mrd. Før sentraene ble etablert, beregnet Thongruppen at handelslekkasjen ut av regionen beløp på 1,2mrd årlig. Det betyr at den da beregnede handelslekkasjen er dekket inn og at omsetningen i regionen har økt (Intervju med storsentersjefen).

Som vist, regnes Ski storsenter nærmest som en forutsetning for regionsenteret Ski slik det er i dag. Handelstilbudet på storsenteret trekker folk fra resten av Follo-regionen og fra de sørøstlige bydelene i Oslo (Intervju med storsentersjefen). Slik har storsenteret gitt regionsenteret et meningsinnhold som det kunne vært vanskelig å fylle uten storsenteret. Regionale offentlige kontorer, som politikammeret, likningskontoret og tingretten, er ikke nok til å fylle regionsenteret med et meningsinnhold. Det er i hvert fall ikke forekomsten av regionale kontorer informantene er opptatt av i tilknytning til regionsenteret Ski. Slik bidrar storsenteret til den sosiomaterielle konstruksjonen av Ski som regionsenter. Men samtidig regnes storsenteret som et hinder i utviklingen av et levende bymiljø i resten av Ski sentrum. Slik spiller Ski storsenter en viktig rolle i flere av informantenes representasjon av Ski som ikke-by. Her framstilles blant annet storsenteret som en faktor som bidrar til å gjøre Ski til noe annet enn en by, nettopp fordi det har bidratt til et redusert sentrumstilbud og gateliv i Ski sentrum utenfor storsenteret.

5.2.6 Motdiskurs; representasjonen av Ski som ikke-by

I analysen av representasjonen av Ski som by og regionsenter er det vel så interessant å se på hva informantene ikke sier, som på hva de faktisk sier. Ski har fått bystatus og både kommunen, næringsrådet og Østlandets Blad bidrar til en diskursiv konstruksjon av Ski som by og regionsenter. En umiddelbar antagelse vil da være at Skis regionsenterfunksjon trekkes fram i innbyggernes beskrivelser av stedet. Mange av informantene er imidlertid påfallende lite opptatt av byen og regionsenteret Ski. Bortsett fra Ski storsenter som handlearena, er det få egenskaper knyttet til regionsenterfunksjonen som trekkes fram i informantenes fortellinger. Det er det landlige aspektet som går igjen i deres generelle beskrivelser av stedet. Når de velger å trekke fram de landlige kvalitetene og den sentrale beliggenheten som verdifulle egenskaper ved stedet, nedvurderer de samtidig Ski sentrum som et attraktivt sted. Dette kan tyde på at Ski som by og regionsenter mangler et innhold som gjør stedet attraktivt. Det kan også bety at Ski mangler de urbane trekkene som folk ser for seg at en by bør ha. I et leserbrev i Østlandets Blad harselerer Sigmund Olafsen over bystatusen, storsenterutvidelsen og det manglende bylivet i Ski sentrum:

Jeg står på torget i Ski en helt vanlig torsdags ettermiddag og ser på den nye delen av storsenteret. [...] Dette er jo selvfølgelig en markering av den nye SkiBYEN. Det er ikke meningen av noen skal oppholde seg utendørs her. Det er jo det som er den nye BYEN, her skal all menneskelig aktivitet foregå inne i senteret. [...] Jo, når jeg får tenkt meg om, er jeg selvfølgelig stolt av å bo i denne fantastiske kommunen med et slikt nytt genialt BYkonsept. Og grenseløst takknemlig for storsenterets velvillige bistand med å gjennomføre det. [...] Der slipper vi å bli belemret med sol, snø, varme, kulde, naturlige trær og blomster, stillhet, tilfeldige inntrykk og denslags uhumskheter som kan redusere effektiviteten av forbruket. [...] Jeg må få gratulere SkiBYEN med dette nye geniale konseptet. Til slutt vil jeg få foreslå et motto for BYEN: Jeg forbruker, altså er jeg.” (Østlandets Blad 29.12.2003)

Selv om de fleste informantene er fornøyde med det kommersielle tilbudet i Ski, er det også noen som mener at Ski har blitt for kommersielt. De spør seg om det er nødvendig med et så stort antall butikker. I denne sammenheng er mange kritiske til storsenterets dominerende stilling i Ski sentrum og de er samtidig misfornøyde med resten av Ski sentrum, både som rekreasjonssted og møtested. Dette er et sentralt aspekt i borettslagslederens kritikk av Ski sentrum. I denne sammenheng mener han at et sted ikke kan kalles en by bare fordi det har en bymessig bebyggelse. Det er andre forhold som også må være på plass før et sted kan kalles en by:

”Vi har blitt by, hva nå det gir oss. Vi er ikke en by i byens opprinnelige forstand, vi er ingen kjøpstad. Men det har blitt en bymessig bebyggelse. Vi har handlingskapasitet som er tilstrekkelig, altså, det er jo i haugetall...³⁶ butikker som selger dårlige skjorter og anorakker, for eksempel! [...] Altså vi har fått en sånn kjapp-kjøpsby, og det er klart mange reiser hit. [...] Men det finnes ikke en park, det finnes ikke et møtested hvor folk kan sette seg ned, se seg rundt og bestemme seg for hva de skal gjøre i Ski. Vi har en gågate, som for så vidt er et ypperlig sted å søke ensomheten, men det er ikke noe hyggelig å gjøre det der, det er bedre å dra opp i skogen.”

De fleste informantene gir uttrykk for at Ski sentrum utenfor storsenteret mangler gode butikker, kafeer og restauranter. Dette påvirker deres sosioromlige praksis; mangelen på gode butikker og hyggelige væresteder i Ski sentrum bidrar til at informantene bruker Ski storsenter mer enn de i realiteten kunne ønske. Den ene naboen skaper et bilde av savn og ensomhet knyttet til sine erfaringer og praksiser i Ski sentrum:

”Nei, jeg føler meg faktisk ensom, og det er noe jeg tenker på ofte. For jeg kan haste ut og skal bare kjøpe noe. Og så kunne jeg egentlig godt ha tenkt meg og satt meg et sted. Men det er ikke noe sted. [...] Jeg trives ikke i Ski sentrum.

Altså, jeg bor jo nesten i Ski sentrum, men jeg går aldri ned i sentrum og blir der. Jeg bare går ned hvis jeg må ha en kilo smør eller et par nye støvler, og så går jeg fort tilbake. Og det tenker jeg veldig ofte på, at det er så utrolig trist at jeg ikke kan bli nede i Ski og liksom bare være der.”

Gjennom informantenes fortellinger skapes et bilde av Ski sentrum som et lite attraktivt værested. Informantenes fortellinger synliggjør et savn etter bare å kunne være i sentrum og etter å knytte andre erfaringer til sentrum enn det de gjør i dag. Samtidig er det slik at folk, gjennom sin (manglende) bruk av Ski sentrum, er med på å skape det stedet de knytter et negativt meningsinnhold til. Slik har deres sosioromlige praksis en stedskonstruerende effekt. Samtidig ønsker informantene at mulighetene hadde vært til stede for en mer aktiv bruk av stedet. Så lenge Ski sentrum utenfor storsenteret oppleves som utrivelig, og så lenge det kommersielle tilbudet oppleves som begrenset, kommer folk imidlertid ikke til å endre sin sosioromlige praksis.

I representasjonene av byen og regionsenteret Ski er sentrum utenfor storsenteret nærmest ikke-eksisterende, bortsett fra som et minne om et sted som en gang fantes og som et håp om dette stedets renessanse. I mellomtiden forstås både byen og regionsenteret Ski nærmest som et synonym for Ski storsenter. Representanten for ungdomsrådet har mange med seg når han hevder at Ski storsenter i realiteten utgjør regionsenteret Ski: *“Ja, det er jo storsenteret som blir hovedgreia i Ski da. Det er dit alle går.”* Representanten for Natur og Ungdom går enda lenger ved å hevde at Ski sentrum i realiteten er Ski storsenter: *“Ski sentrum er på en måte blitt senteret. I det senteret stenger, er det som om du trykker på en bryter; da dør hele Ski sentrum.”* Dette tyder på at en del av informantene avviser framstillingen av Ski som by. At flere av informantene også avviser den nyervervede bystatusen er med på å forsterke antagelsen om at representasjonen av Ski som by mangler et reelt innhold. Lederen for Lokal Agenda 21 mener at bystatusen ikke har rot i virkeligheten:

“Ski for meg kommer aldri til å bli noen by, og det har jeg prata med mange av mine venner om, og de har ikke skjønt det. [...] Ski er jo en jord- og skogbrukskommune, og Ski er omgitt av jorder overalt. [...] Når jeg tenker på by, så tenker jeg jo på noe som er mye større. Ski kommer jo aldri til å bli noen svær by. Det er størrelsen, rett og slett. Arealet. Du jogger jo igjennom Ski sentrum på to minutter, ikke sant. Nei, akkurat det der med bystatus, det har jeg ikke skjønt. Nei. Det er liksom næringsrådet med Agnar Støverud i spissen og ”hipp hurra, vi har blitt by!” De lever i sin egen verden, vet du.”

De siste årene har riktignok bebyggelsen i Ski sentrum fått et mer bymessig preg. Dette vurderes imidlertid ikke som nok for å kvalifisere til bystatus. Den andre naboen er enig med lederen for LA21 når hun hevder at Ski er et for lite sted til å kunne kalles en by:

”Jeg synes ikke det er en by. Det er et relativt stort tettsted, men jeg klarer jo ikke si at det er en by. Men det er mulig at det kan bli by med tid og stunder, men ikke fordi det har fått et hotell og to ekstra gater. Jeg synes ikke det er det som kvalifiserer til bystatus. Jeg synes liksom at en by skal være en by. [...] Altså, du har gågata, og så har du Torgveien og så har du Åsenveien. Du har tre gater som ligger ved siden av hverandre. Jeg synes ikke det er nok for at det skal være en by”.

Flere av informantene mine avviser altså kommunens, næringsrådets og Østlandets Blads representasjon av Ski som by og regionsenter. I deres øyne tilfredsstillende ikke Ski deres forventninger til hva en by og et regionsenter skal inneholde og tilby. Dette henger blant annet sammen med at de aktivitetene de krever av en by og et regionsenter – handel og rekreasjon – er konsentrert til Ski storsenter, mens aktiviteten i resten av Ski sentrum er lav. I tillegg vurderes Ski som for lite arealmessig og for landlig til å kunne kalles by.

Lefebvre (1991) forstår myndighetenes stedsrepresentasjoner som en type diskursiv praksis med stor gjennomslagskraft i forhold til konstruksjonen av steder. Ski kommunens diskursive praksiser beskriver han som ”rommets representasjoner” – autoritative diskurser som sier noe om hvordan man skal forstå hva steder *er* og som er førende for den sosiale og politiske praksis som stedsplanlegging er. Gjennom Ski kommunes representasjoner konstrueres et bilde av Ski som by og et attraktivt regionsenter. Som vi har sett, står denne representasjonen både i kontrast til representasjonen av Ski som landlig og i kontrast til representasjonen av Ski som ikke-by. Myndighetenes tenkte rom og informantenes levde rom oppfattes altså ulikt, og myndighetenes forsøk på å konstruere stedet møter motstand fra flere av informantene. Når det eksisterer en slik uenighet om hvordan stedet bør forstås, kan dette skape problemer i en stedsutviklingsprosess. I det følgende vil jeg beskrive hvordan ulike representasjoner av Ski framtrer i en konkret debatt om utviklingen av en sentral tomt i Ski sentrum.

5.3 Stedsrepresentasjoner i debatten om utviklingen av kvartal 6

I spørsmålet om Skis videre utvikling kommer ulike representasjoner av stedet til syne. Dette er særlig tydelig i debatten rundt utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum, der det planlegges omtrent 250 leiligheter fordelt på 9 blokker. Dette prosjektet har satt sinnene i kok blant mange. En gruppe av naboer til kvartal 6, heretter kalt aksjonsgruppa, står i spissen for kritikken av prosjektet. De har fått mye spalteplass i Østlandets Blad, både i artikler og på leserbrev- og debattsidene. En politisk fraksjon bestående av Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Pensjonistpartiet er også kritiske til størrelsen på prosjektet. Både aksjonsgruppa og den nevnte politiske fraksjonen ønsker seg en mer moderat utbygging med færre leiligheter og lavere blokker enn det utbygger legger opp til. Det er imidlertid en fraksjon bestående av Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, som framstår som relativt positive til prosjektet, som har flertall i kommunestyret. I tillegg har det vært trykket noen leserbrev i Østlandets Blad som støtter den planlagte utbyggingen. De som støtter prosjektet, er allikevel ikke like synlige i den offentlige debatten som kritikerne av prosjektet. Det betyr ikke nødvendigvis at det er en sterk folkelig motstand mot prosjektet blant innbyggerne i Ski. Det er ikke uvanlig at de som er negative til en utbygging snakker høyere enn de som er positive til en utbygging. Derfor bør man være forsiktig med å tolke høylytte protester som et tegn på at det eksisterer en bred og konsensusbasert protest, eller å forstå de som står bak protestene som representanter for en større gruppe av samtykkende (Atkinson 1999, Burns 2000).

I debatten rundt utviklingen av kvartal 6 blir utfallet av prosjektet konstruert som avgjørende for Skis videre utvikling. Både aksjonsgruppa, noen politikere og andre mener at det endelige utfallet knyttet til prosjektets utforming og størrelse vil være av avgjørende betydning for den videre utviklingen av Ski sentrum. Dersom politikerne godkjenner en utbygging av denne størrelsen, vil det sette standarden for framtidige utbyggingsprosjekter. De mener dermed at politikernes avgjørelse knyttet til utbyggingen av kvartal 6 vil bety et være eller ikke være for Ski sentrum slik det framstår i dag. Direktøren i Huseiernes Landsforbund, Peter Batta, har kastet seg inni debatten og er sterkt kritisk til størrelsen på prosjektet. Han uttaler til at ”[...] Ragnar Evensens byggeplaner betraktes som en omfattende og prinsipiell sak, som kan forandre Ski sentrums karakter og utseende for all fremtid” (Østlandets Blad 07.06.2006).

SV-politiker Ole Edvard Høyby deler hans bekymring: ”Hvis blokkene blir så høye som utbygger tenker seg, tror jeg det vil skape presedens for den videre utviklingen i Ski sentrum” (Østlandets Blad 08.06.2006). Batta beskriver saken som prinsipiell. Høyby mener at utbyggingsprosjektet kan skape presedens og være førende for den videre utbyggingen av Ski sentrum. Det er altså mye som står på spill. I en slik situasjon kan det virke som om de ulike aktørene er oppmerksomme på at hvordan de framstiller Ski som sted, og hva slags ord de benytter seg av i denne sammenheng, kan ha betydning for sakens utfall. I intervjuer og debattinnlegg i lokalavisen er aksjonsgruppas talspersoner tydelige i sin konstruksjon av Ski som småby. Hvis utbyggerne får det som de vil og prosjektet realiseres, vil Ski derimot framstå som en drabantby:

”Det hele er et spørsmål om hvordan vi ønsker at småbyen Ski skal bli. Så høye blokker som utbygger ønsker seg, kan da ikke være hva folk vil ha. Da ender vi fort opp som mange av drabantbyene til Oslo – som en eneste stor betongkloss.” (Berit Strøm Grevstad til Østlandets Blad 18.08.2006)

Her bruker Berit Strøm Grevstad drabantbymyten som et skremselsbilde, og denne har en mengde negative konnotasjoner. Drabantbyen framstilles ofte som en sosial katastrofe, med blant annet høy kriminalitet og ressurssvake innbyggere. Og ofte forklares drabantbyens problemer med arkitektoniske forhold; bebyggelsen bidrar til en fremmedgjorthet blant innbyggerne, og den står i veien for et samhold og en sosial kontroll som preger mindre steder (Schiefløe 1994). Atle Hagtun i aksjonsgruppa karakteriserer Ski som tettsted og småby. I hans debattinnlegg framstår småbyen som noe kvalitativt bedre enn drabantbyen i sitatet ovenfor:

”Saken om utbyggingen av kvartal 5 og 6 bør sees som en prøvestein på to forhold: Det ene om hvordan makt og demokrati utøves i kontroversielle utbyggingssaker. [...] Det andre om hvordan Ski skal utvikles som tettsted og småby. [...] Det mest provoserende ved Ragnar Evsensens utbyggingsplaner er bruddet med den bærende ideen i sentrumsplanen for Ski: Småbyens idé, med relativt lave hus, harmoni mellom sentrum og omgivelsene, moderasjon i byggehøyder og tetthet, hensyn til eksisterende miljø og terreng. I planen er dette beskrevet godt, og det konkluderes med at tre-fire etasjers byggehøyder er det riktige for en slik småby.” (Østlandets Blad 20.03.2006)

Ap-politikeren Gorm Kjærli argumenterer i et debattinnlegg for en høy utnyttelse av området og karakteriserer i denne sammenheng Ski som et bysentrum:

”Jeg ønsker ikke en sammenhengende bebyggelse fra Kråkstad til Siggerud, gjennom Ski og Langhus. For meg blir konsekvensen at vi må fortette der det allerede er bebyggelse. Ski, som bysentrum, må naturlig ta en del av dette.”
(Østlandets Blad 07.06.2006)

Østlandets Blad (11.05.2006) referer fra et møte i kommunestyret der Ap-politiker Anne Marie D. Bachen også slutter opp om representasjonen av Ski som by:

”Vi må ta innover oss at Ski er en by i utvikling, og at det er stor tilflytning. Vi kan ikke bygge så luksuriøst i forhold til utnyttelse at prisene stiger i været. Å ha en høy utnyttelse vil redusere presset. Derfor ønsker vi en høy utnyttelsesgrad, av hensyn til pris og det totale bomiljø.”

Bruken av henholdsvis småby- og by-betegnelsen om Ski synes å være konsekvent for begge partene. Gjennom en tilsynelatende bevisst diskursiv praksis, skaper de to partene forskjellige representasjoner av hva Ski er og bør være.

5.3.1 En diskursteoretisk analyse av debatten om kvartal 6

Måten Ski konstrueres på i debatten rundt utviklingen av kvartal 6, kan analyseres med Laclau & Mouffes diskursteoretiske fortolkningsapparat. Som vist i kapittel 3, er *element* og *moment* sentrale begreper innenfor diskursteorien. Mens et element er et tegn uten en fastlagt betydning, er et moment et tegn med en fastlagt betydning. Med disse begrepene kan Ski sies å være et element fordi det ikke kan knyttes et dominerende meningsinnhold til stedet. Samtidig er Ski også både et nodalpunkt og en flytende betegner. Det er et nodalpunkt fordi stedsutviklingsdiskursen er organisert rundt betydningen av tegnet Ski. Det er dessuten et relativt tomt tegn hvis det ikke settes inn i en bestemt sammenheng. Stående alene refererer tegnet Ski til et sted, men det gir ikke stedet et definert meningsinnhold. Samtidig er Ski en flytende betegner fordi det er et tegn som ulike aktører forsøker å definere meningsinnholdet i.

Ski får et meningsinnhold gjennom relasjonen til andre tegn. I debatten om utviklingen av kvartal 6 forsøker noen å konstruere Ski som småby, mens andre forsøker å konstruere Ski som by og regionsenter. Aktørene konkurrerer altså om å definere tegnet Ski i forhold til begrepet småby og begrepene by og regionsenter. Begge partene ønsker at deres representasjon av stedet skal være den gjeldende og den gyldige – de ønsker å lukke elementet Ski til et moment. Slik bærer diskursen preg av å være en diskursiv kamp

eller antagonisme. Aktørenes ulike representasjoner av Ski som småby og by utelukker hverandre: Om man velger å konstruere Ski som småby, legger man andre føringer på stedets videre utvikling enn om man velger å konstruere stedet som by og regionsenter. Det synes å være begrepsmessige nyanseforskjeller som skiller partenes representasjoner av stedet. Det virker som om partene allikevel er av den oppfatning at disse nyanseforskjellene er av stor praktisk betydning for den videre stedsutviklingen i Ski. Derfor er det ikke likegyldig hvilken representasjon av stedet som ender opp som den gyldige eller hegemoniske.

Som vi har sett er det aksjonsgruppa som bruker småby-begrepet. Dette er i deres interesse fordi det impliserer en småskalautbygging i tråd med deres ønsker for stedsutviklingen. Samtidig har Ski fått bystatus, og denne brukes blant annet av den tidligere ordføreren for å legitimere en mer bymessig utvikling. Skis bystatus og ledende aktørers aktive bruk av denne, samt kommunens uttalte satsning på Ski som regionsenter, taler for at tegnet Ski allerede har et fastlåst meningsinnhold og er et moment. De fleste informantene mine avviser imidlertid at beskrivelsen av Ski som by gir noen mening. De foretrekker en tettsted-betegnelse, og oppfatter bystatusen som lite meningsfull fordi Ski ikke er bymessig nok. Dermed eksisterer det ikke en felles enighet omkring konstruksjonen av stedet som by. Lukkingen av tegnets meningsinnhold er altså ikke fullstendig. Byrepresentasjonen, som i dette tilfellet framstår som rommets representasjon; som "maktelitens" tenkte rom, utfordres av aksjonsgruppa. De ønsker å ta Ski tilbake og gi det et annet innhold enn det kommunen og næringsrådet jobber for.

Hvordan man velger å konstruere et sted kan ha en del å si for hva slags stedsutvikling man ser for seg på stedet. I dag foregår det en kamp mellom ulike aktører om hvilken framstilling av Ski som skal være den gyldige. Ski konstruert som by og regionsenter legitimerer en annen stedsutvikling enn Ski konstruert som småby. Kampen om hvilken representasjon av stedet Ski som skal være den dominerende, kan således forstås som en kamp om hva slags stedsutvikling som skal ansees som legitim. Det er særlig næringsrådet som har presset på for at Ski skulle få bystatus. De hevder at en bystatus vil ha positive ringvirkninger for næringslivet i Ski. Kanskje har både næringsrådet og aksjonsgruppa skjønt noe som ikke er like opplagt for alle; nemlig at

man kan legge føringer på et steds videre utvikling ved diskursivt å konstruere sted på én bestemt måte framfor på en annen måte.

5.3.2 Blokker som rene og urene elementer

I aksjonsgruppas representasjon av Ski som småby har høye og tette blokker ingen plass. De passer ikke inn, de blir det Cresswell (2004) beskriver som *anakorismer* ("anachorism") – gjenstander som ikke hører hjemme på det stedet de er. Douglas (1997) er opptatt av hvordan mennesker konstruerer både ting og handlinger ved å klassifisere dem i ulike kategorier. Hun mener at hva vi forstår som rent eller urent avhenger av en plassering innenfor eller utenfor en kategori. Det vi forstår som urent er urent fordi det ikke kan kategoriseres, eller fordi det ikke passer inn i den kategorien det er plassert inn i – det urene er således en "matter out of place". Den samme tingen kan være ren eller uren, avhengig av sammenhengen den opptrer i. Derfor er et hårstrå rent så lenge det sitter fast på hodet, men hvis man finner det i maten, representerer det noe urent; det er ikke lenger der det hører hjemme.

Douglas' teori om hvordan mennesker konstruerer ting som enten rene eller urene, kan bidra til å kaste lys over den voldsomme kritikken av planene for kvartal 6. Aksjonsgruppa konstruerer Ski som en småby, og gjør et poeng ut av at også den gjeldende sentrumsplanen legger opp til en utvikling etter en småbymodell. Representasjonen av dagens Ski som en liten, koselig småby settes i flere sammenhenger opp mot et framtidsbilde av Ski som en drabantby. I aksjonsgruppas bilde av hva Ski er og bør bli, passer ikke utbyggerens "mastodontprosjekt" inn. Det vil bidra til at Ski blir en "ny drabantby i Oslo, ikke en trivelig småby slik den vedtatte sentrumsplanen faktisk sier" (Østlandets Blad 19.06.2006). I aksjonsgruppas argumentasjon konstrueres altså drabantbyen som småbyens negative motstykke. Mens småbyen er trivelig, er drabantbyen utrivelig:

"Jeg mener også det er på høy tid at politikerne spør seg hva vi vil med Ski. Skal vi utvikle stedet til å bli en av Oslos mange drabantbyer eller skal vi lage vår egen, lille koselige by? Da kan vi ikke sette opp drabantbyblokker som ruver midt i sentrum." (Berit Strøm Grevstad til Østlandets Blad 29.11.2005)

De planlagte blokkene konstrueres i den sammenheng som urene elementer som ikke passer inn i småbyen Ski. Andre steder kan høyblokker være rene elementer, slik som på Manhattan, i Shanghai eller kanskje endatil i Oslo. Men i Ski harmonerer det ikke med den eksisterende bebyggelsen i sentrum og det harmonerer ikke med folks bilde av hva småbyen skal inneholde. Derfor blir blokkene urene elementer her. Peter Batta i Huseiernes Landsforbund bidrar til en konstruksjon av blokkene som urene elementer i Ski sentrum:

”Det er høyden og tettheten som er verst fra naboenes ståsted. Dette er rå urbanisering! [...] Generelt er den foreslåtte bebyggelsen preget av en liten sans for estetikk, og er svært ”brutal” i forhold til omkringliggende terreng og bebyggelse. [...] For oss er det viktig å stå på for at all videreutvikling i Ski sentrum skjer i harmoni med etablert bebyggelse.” (Østlandets Blad 07.06.2006).

For motstanderne kan man si at blokkene representerer urene elementer som ”forurensner” stedet. Men kan blokkene også konstrueres som rene elementer? Jon Erik Evensen i AF Eiendom argumenter i et debattinnlegg for at blokkene er en fortetting i tråd med tidligere politiske vedtak i kommunen. Han legger vekt på at Ski er et regionalt knutepunkt:

”Det er politisk og faglig enighet om at Ski sentrum, som regionalt knutepunkt, tilsier en høy utnyttelse, også for boligbebyggelse.” (Østlandets Blad 10.04.2006).

Kommunestyrerepresentant for Arbeiderpartiet, Gorm Kjernli, peker i et debattinnlegg på at Ski er en presskommune som folk ønsker å flytte til. Han ønsker en fortetting heller enn en bygging på dyrka mark, skog og rekreasjonsområder, og mener at ”*det [er] naturlig å bygge ut rundt kollektivknutepunkter*” (Østlandets Blad, 07.06.2006). Som vist tidligere, argumenterer også både den tidligere og den nåværende ordføreren for en mer bymessig utvikling av byen og regionsenteret. I disse framstillingene konstrueres altså Ski ikke som en småby, men som by, regionsenter, regionalt knutepunkt og kollektivknutepunkt. Dette samsvarer med det bildet av Ski som konstrueres av mine informanter innenfor kommuneadministrasjonen. I et slikt bilde framstår byggingen av blokker som en riktig fortetting. Blokker konstrueres dermed som rene elementer, mens en mer småskala bebyggelse blir konstruert som urene elementer.

I diskursen rundt kvartal 6 representerer altså de planlagte blokkene både rene og urene elementer, avhengig av de ulike informantenes og aktørenes blikk. Utbyggerne, representantene for kommuneadministrasjonen, noen av politikerne og blant annet lederne for LA21 og Natur og Ungdom ser byggingen av blokker som en nødvendig fortetting i byen, regionsenteret og kollektivknutepunktet Ski. De planlagte blokkene i kvartal 6 passer inn i en by- og regionsenterkategori og forstås dermed som rene elementer. Motstanderne mener imidlertid at de høye og tette blokkene ikke passer inn i småbyen Ski. I et slikt bilde forstås de som urene elementer.

5.4 Oppsummering

På hundre år har Ski utviklet seg fra å være et spredtbygd bondesamfunn til å bli et kommunikasjonsknutepunkt med delvis bymessige trekk. Ski har altså gått gjennom en sterk vekst og endring på relativt kort tid. Som en følge av den raske stedsutviklingen i Ski, synes det i dag som om det ikke eksisterer en dominerende eller hegemonisk representasjon av Ski: Ski var en jord- og skogbruksbygd. Senere utviklet Ski seg til et tettsted rundt en jernbanestasjon. I dag er folk uenige om hva Ski egentlig *er*. Det er ikke lenger noen som konstruerer Ski som en bygd, men forestillingene om Ski som landlig står fortsatt sterkt. Skis historie som jordbruksbygd er synlig, både i landskapet og i flere av informantenes stedsrepresentasjoner. Samtidig har Ski fått bystatus. Men selv om de fleste informantene er enige i at Ski har fått et bymessig preg, har mange av dem vanskelig for å ta bystatusen på alvor. Noen av informantene insisterer på å bruke en tettstedsbetegnelse om Ski. For dem er det denne som gir mest mening. I diskursene knyttet til Skis videre utvikling er det allikevel to representasjoner av Ski som går igjen: Ski som *landlig småby* og Ski som *by og regionsenter*.

Når det ikke eksisterer en sterk og felles forståelse av Skis meningsinnhold, vil man med Laclau & Mouffes begreper kunne definere Ski som en flytende betegner; informantene tillegger stedet ulik mening, og ingen av stedsrepresentasjonene inntar en dominerende eller hegemonisk stilling. I debatten rundt utviklingen av kvartal 6 framtrer de to stedsrepresentasjonene som konkurrerende. ”Ski som småby” og ”Ski som by” er elementer som de ulike aktørene søker å omdanne til momenter. Når det ikke eksisterer

en intersubjektiv forståelse blant innbyggere og aktører i Ski av hva slags mening en skal tillegge Ski som sted, kan man karakterisere dette som en antagonisme. Det betyr at verken elementet ”Ski som småby” eller elementet ”Ski som by” er sterkt nok til å innta en hegemonisk posisjon, og det oppstår en diskursiv kamp om hvilket meningsinnhold som skal være det gyldige.

6 Diskurs og legitimitet i en stedsutvikling

“[...] the culturally homogenous community with a common “public interest” has been replaced in our imaginations by the recognition of a diversity of ways of living everyday life and of valuing local environmental qualities.” (Healey 2006:32)

Ski er et sted i endring, og det er mange meninger knyttet til den endringsprosessen stedet er i. Hvordan informantene mine erfarer, bruker, tenker om og forstår Ski, har betydning for hva de ønsker for stedets videre utvikling. Slik bygger diskursene om Skis utvikling på de stedsrepresentasjonene som ble identifisert i kapittel 5. I informantenes fortellinger synliggjøres ulike forestillinger om hvordan den videre stedsutviklingen bør foregå. Det er disse forestillingene som er i fokus i dette kapittelet.

I den første delen av dette kapittelet analyserer jeg hvordan de ulike forestillingene om Skis utvikling artikuleres og hvordan informantenes argumentasjon inngår i diskurser knyttet til utviklingen av stedet Ski. Her benytter jeg meg av elementer fra Faircloughs kritiske diskursanalyse (Fairclough 1995).

I den andre delen av dette kapittelet vil jeg ta for meg debatten om utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum. Her vil jeg undersøke hvordan debatt deltakerne legitimerer sine synspunkter og argumenter. I denne sammenheng vil jeg benytte meg av elementer fra Habermas' teori om kommunikativ handling (Habermas 1999b). Ved å undersøke om debatt deltakernes argumenter er av konstativ, regulativ eller ekspressiv art, ønsker jeg å kunne si noe om hva slags talehandlinger som dominerer debatten, og dermed hva slags argumentasjon som anses som mest gyldig innenfor stedsutviklingsdiskursen.

6.1 Reduksjon av empiriens kompleksitet

Analysen av datamaterialet har vært en analyse av et meningsfellesskap og et meningsmangfold på samme tid. Jeg har funnet flere potensielle diskurser om Skis utvikling, og har av plasshensyn måttet redusere disse til noen få. I denne prosessen har nyanseforskjeller i informantenes argumentasjon blitt tonet noe ned. Når jeg har skåret historiene ned til beinet, og bare sitter igjen med et ”hovedplot” og argumentasjonen rundt dette, har meningsvariasjonen blitt redusert betraktelig, og jeg sitter igjen med to

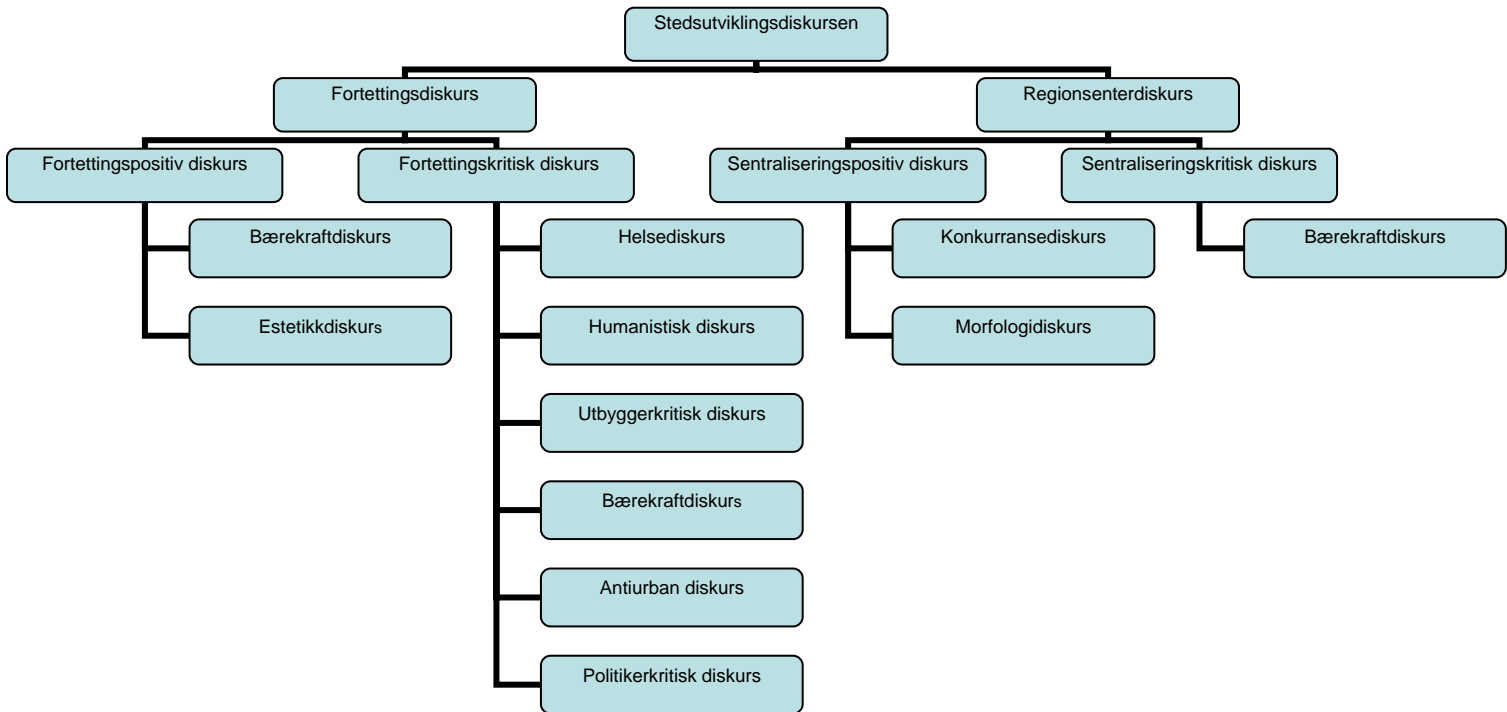
hoveddiskurser knyttet til Skis videre utvikling. Samtidig er det viktig å påpeke at det eksisterer mange like meninger og argumenter. Disse danner et tydelig meningsmønster, og utgjør til sammen en diskurs. Det har derfor vært naturlig at disse meningene og argumentene har fått større plass enn enkelte mer perifere argumenter. Samtidig er det viktig å påpeke at den enkelte informantens argumentasjon ikke alltid er like sammenhengende: Mens enkelte argumenter bygger opp om en diskurs, er det kanskje andre argumenter som støtter opp om en konkurrerende diskurs. Dette er med på å illustrere hvor kompleks folks meningsdannelse kan være.

Ulike argumenter danner en struktur eller en sammenheng i meningsmangfoldet, og sammen bidrar de til dannelsen og opprettholdelsen av en diskurs. Samtidig er det jeg som har gjenkjent mønstrene og diskursene. Slik kan man si at diskursene er avdekket gjennom et dialektisk samspill mellom de ulike meningsmønstrene og meg som forsker. Det er ikke sikkert at en annen forsker ville ha sett de samme meningsmønstrene og identifisert nøyaktig de samme diskursene som jeg har gjort.

6.2 Stedsutvikling i Ski som både case og diskursorden på én gang

Som vist, er *diskursorden* et sentralt begrep for Fairclough. En diskursorden betegner totaliteten av de diskurser som omhandler et tema eller et case (Fairclough 1995). Det betyr at alle muntlige og skriftlige tekster som omhandler Ski og Skis utvikling, er en del av den samme diskursorden. Dette kan være fortellingene til kommunepolitikerne og de administrativt ansatte i kommunen, fortellingene til representantene i de ulike foreningene som er opptatt av Ski og Skis utvikling og fortellingene til alle innbyggerne i Ski. Min case er altså den diskursordenen som omhandler stedsutvikling i Ski. Alle diskursive praksiser som uttrykker en forestilling eller mening om stedsutviklingen i Ski, tilhører denne diskursordenen. For enkelhets skyld vil jeg kalle diskursordenen som er min case for *stedsutviklingsdiskursen*. Innenfor stedsutviklingsdiskursen har jeg identifisert to hoveddiskurser og flere underdiskurser knyttet til Skis utvikling. Dette illustreres i figur 1:

Figur 1: Hoveddiskurser og underdiskurser innenfor diskursordenen:

De ulike ytringene innenfor stedsutviklingsdiskursen bygger opp om to hoveddiskurser: Fortetningsdiskursen og regionsenterdiskursen. Innenfor fortetningsdiskursen har jeg identifisert to underdiskurser: Den fortetningspositive diskursen og den fortetningskritiske diskursen. Innenfor regionsenterdiskursen har jeg avdekket en sentraliseringspositiv diskurs og en sentraliseringskritisk diskurs.

Fairclough mener at vår diskursive praksis er preget av en interdiskursivitet. I vår diskursive praksis trekker vi på forståelser og argumenter fra diskurser tilhørende en annen diskursorden enn den vi selv argumenterer innenfor. Det betyr at den teksten vi produserer altså er sammensatt av ulike diskurser (Fairclough 1995). Som vi skal se nedenfor, trekker informantene på andre diskurser når de argumenterer for en ønsket stedsutvikling i Ski. Blant annet benyttes argumenter hentet fra en bærekraftdiskurs, fra en konkurransediskurs og fra en helsediskurs. Nedenfor vil jeg analysere informantenes

fortellinger som diskursiv praksis. Det betyr at jeg vil undersøke argumentene de produserer, samt hvilke andre diskurser de trekker på i sin argumentasjon.

6.3 Fortettingsdiskursen

”Hvis det ikke bygges for tett, det ikke går på bekostning av friområder og det ikke er miljømessig eller estetisk uakseptabel høyde og så videre, så er jo fortetting en veldig miljømessig god måte å bygge på. [...] Men før eller senere så møter jo Ski kommune et punkt der man må si 'enten så stopper vi boligbygginga eller så må vi bygge på dyrka mark eller i skogområdene og friluftsområdene'.” (Representanten for planavdelingen)

Sitatet fra representanten for planavdelingen beskriver utgangspunktet for fortettingsdiskursen og illustrerer problemstillingene knyttet til en bolig- og befolkningsvekst. Som ordlyden sier, handler fortettingsdiskursen om fortetting som stedsutviklingsstrategi. Begrepet fortetting viser i denne sammenheng til en konsentrert utbygging i Ski tettsted generelt, og i Ski sentrum spesielt. Fortettingsdiskursen har oppstått i en kontekst der en langvarig befolknings- og boligvekst har skapt press på kommunens areal til boligformål. I Ski kommune er utbyggingsmulighetene begrensede. Selv om kommunen legger opp til en lavere boligvekst enn det etterspørselen tilsier, er kommunen allikevel kommet i en situasjon hvor den er nødt til å vurdere hvor den videre boligveksten bør foregå. Fortettingsdiskursen er dermed en respons på en situasjon som krever en diskusjon rundt hvor man best bør bygge i en presset tilstand.

I Ski ligger det jordbruksareal tett opp til sentrumskjernen. Rådmannen peker på at disse arealene på sikt vil være aktuelle som fortettingsområder:

”Vi har noe av Norges beste landbruksareal, men vi har også landets fjerde mest besøkte togstasjon, og vi skal bruke 3 milliarder på å bygge et jernbanespor til. Og da kan de ikke bare si ”der vil vi ikke bygge”. De kommer til å bli totalt overkjørt. [...] Jeg tror at der vi har jordbruksarealer, på nordsiden av Kirkeveien, kun 100 meter fra jernbanestasjonen, jeg tror at den mest miljøvennlige, bærekraftige måten å bygge på i et hovedstadsområde ville være at man bygger ut på de arealene.”

Representanten for reguleringsavdelinga peker også ut de sentrale jordbruksarealene som aktuelle for en framtidig boligfortetting. Han peker imidlertid på at det er et dilemma at

man er nødt til å velge mellom å enten bygge ut på verdifullt jordbruksareal eller i skogsområder i nærheten av boligområder:

”Jeg tror at i de mest sentrale områdene så må man sannsynligvis akseptere at man bygger en del på dyrka mark i framtida. Hva er det samfunnsmessige mest negative? Å bygge i de mest sentrale områdene, selv om det kan være høyverdig jord? Eller er det å bygge ned skogområdene som er de sentrumsnære friområdene? Det er et dilemma.” (Representanten for planavdelingen)

Her har jeg skissert opp problemstillingene innenfor fortetningsdiskursen. Informantene spriker imidlertid i synet på hvordan utfordringene knyttet til en videre bolig- og befolkningsvekst bør håndteres. Jeg vil først ta for meg ytringer og argumenter innenfor den fortetningspositive diskursen. Deretter vil jeg ta for meg ytringer og argumenter innenfor den fortetningskritiske diskursen.

6.3.1 Den fortetningspositive diskursen

”Ski er veldig lite kompakt. [...] Jeg synes godt det kan bli en del mer her før det blir for stort. Men det må være begrensninger på hvor mye det skal bygges ut. Og det er jo også begrensninger i seg selv, fordi det er veldig mye eneboliger som er ganske tett rundt. Så det blir veldig vanskelig å utvikle. [...] Da synes jeg det er greit å konsentrere selve sentrum...Det er mye smartere å fortette steder som er litt utbygd, hvor det ikke er skog eller sånn da, enn å begynne og hugge i et område som er langt unna, og bygge ny vei innover og sånn.” (Representanten for ungdomsrådet)

Utgangspunktet for de som argumenterer innenfor den fortetningspositive diskursen, er at Ski, som regionsenter og kollektivknutepunkt, vil komme til å vokse, både i folketall og antall boliger. Med utgangspunkt i en fortsatt vekst som premiss forstås boligfortetting som et viktig tiltak, både som virkemiddel for en bærekraftig utvikling der verdifulle naturområder spares, men også fordi en fortetting kan bidra til en ytterligere befestelse av Ski som regionsenter i Follo. Her kobles altså den fortetningspositive diskursen til regionsenterdiskursen. Regionsenterdiskursen vil imidlertid bli behandlet som en selvstendig diskurs, blant annet fordi det ikke er slik at alle som er positive til fortetting, samtidig er positive til kommunens regionsentersatsning.

6.3.2 Bærekraftdiskursen: Fortetting som bærekraftstrategi

”Det er i alle fall innmari viktig hvis man skal tenke langt fram i tid, at det som vi setter sånn pris på her, at de mulighetene vi har her til rekreasjon og så videre, at de mulighetene skal vi og ønske å gi til de som skal bo her og leve her om førti år og femti år.” (Den tidligere ordføreren)

”Kulturlandskapet er vi opptatt av, og vi har jo klart å ta vare på mye av det. Den spredte boligbygginga har nesten ikke vært tillatt. Hvis du sammenlikner med andre kommuner, så er det veldig lite spredt boligbygging i Ski kommune, og den har vært styrt siden tidlig på 70-tallet. Så Ski kommune har vært opptatt av å ta vare på dyrka mark og marka og også ta vare på friluftsområder, også de friluftsområdene som ikke ligger i marka. Og det er jo det som gjør at Ski tettsted ikke har hatt ekspansjonsmuligheter i særlig grad.” (Representanten for planavdelingen)

Bærekraftdiskursen handler om viktigheten av en miljøvennlig og bærekraftig stedsutvikling. Diskursen uttrykkes blant annet i Rikspolitiske retningslinjer for areal- og transportutvikling, og knyttes opp til et mål om at en stedsutvikling skal være bærekraftig. Den skal være bærekraftig i forhold til lokale miljøutfordringer, men også i et mer vidtfavnende perspektiv. Boligfortetting forstås som et sentralt bidrag i en bærekraftig stedsutviklingsprosess. Flere av informantene legger vekt på nødvendigheten av å bevare marka og kulturlandskapet. Marka er et verdifullt rekreasjonsområde for befolkningen i Ski. Høyre-politikerens argumenterer for at en utbygging av jordbruksarealer tett på sentrum er bedre enn en utbygging av skogområder. Det er behovet for rekreasjonsarealer i tilknytning til boligområdene som gjør at han heller ønsker en nedbygging av sentralt jordbrukslandskap enn av skogområder. Han oppfatter altså en utbygging i skogsområder som uheldig fordi det vil føre til store inngrep i verdifullt rekreasjonsareal. Her er han på linje med både rådmannen og representanten for planavdelingen:

”Hvor galt er det å nedbygge det gårdsbruket [Kapellsander] da, og kanskje få 3-4000 mennesker på et gårdsbruk i sentrum? I stedet for å bygge videre innover i skauen på Bøleråsen? Jeg tror nok det er mange som heller ville bodd i sentrum. [...] Det er mye viktigere for meg å ha et skogsområde i nærheten av dette pressområdet som vi er i, enn å ha et gårdsbruk helt inni Ski sentrum.” (Høyre-politikerens)

Noen av informantene er opptatt av viktigheten av å ta vare på det biologiske mangfoldet, og framhever dermed at marka har en verdi i seg selv som ikke direkte kan knyttes til innbyggernes nytte eller glede. De som argumenterer for en bevaring av kulturlandskapet, er først og fremst opptatt av at jordbruk er en viktig ressurs knyttet til matproduksjon. At kulturlandskapet også har en historisk og estetisk verdi, er et mindre sentralt argument i denne sammenheng.

”Vi kan ikke forbruke mer areal, for da tar vi livet av oss selv altså, rett og slett. Så jeg ser egentlig for meg, i hvert fall hvis jeg hadde vært planlegger, så kunne jeg sett for meg at Ski til syvende og sist ble en kjerne av bare blokker. Hvis man absolutt må bygge hele tiden, så er jo det veien å gå.” (Lederen for LA21)

Dette utsagnet er betegnende for noen av informantenes ståsted innenfor fortetningsdiskursen. Lederen for LA21, og flere med ham, ønsker i utgangspunktet ikke at Ski skal vokse seg stort. Han trives i Ski nettopp fordi Ski er et relativt lite og nokså landlig sted. Samtidig ser han ytterligere vekst som uunngåelig, og som miljøverner ønsker han at denne veksten skal skje ved fortetting, heller enn at man bygger i skogsområder eller på jordbrukslandskap. For lederen for LA21 er altså ønsket om en bærekraftig utvikling årsaken til at han argumenterer innenfor den fortetningspositive diskursen. Dette gjelder også velmedlemmet, men hun ergrer seg over at mye av det som bygges har en lav arkitektonisk kvalitet:

”Det er veldig bra med boligbygging sentralt, det er kjempebra. Men det er jo så stygge og forferdelige ting. Jeg kan ikke skjønne hvordan man i år 2005 kan bygge noe så grusomt som det som er bygget borte på Monsrud der. [...] Det minner meg veldig om noe av det som jeg har sett i Tsjekkoslovakia og i østblokkland på 60- og 70-tallet. [...] De står der på rekke og rad, og det er ikke gjort noe slags forsøk på å få det plassert litt spennende i terrenget”.

Velmedlemmet er også i utgangspunktet kritisk til at kommunen legger opp til en ytterligere bolig- og befolkningsvekst på sikt. Hvis dette imidlertid er premisset det planlegges ut i fra, ønsker hun at boligveksten skal skje gjennom fortetting heller enn spredning av boligmassen. I denne sammenheng legger hun vekt på at en fortetting ikke bør resultere i et massivt blokklandskap, men skje gjennom en tilpassning til både det sosiomaterielle landskapet og det naturlige terrenget. Hun er også opptatt av at det som

bygges, bør ha estetiske kvaliteter. Hun trekker altså både på en bærekraftdiskurs og på en estetikkdiskurs i sin argumentasjon knyttet til en fortetting i Ski sentrum.

Innenfor den fortetningspositive diskursen tar de fleste stemmene til orde for en skånsom fortetting som bør tilpasses etablert boligmasse og terreng. En fortetting som ikke tar slike hensyn, framstilles som ikke-bærekraftig. I sammenheng med den planlagte utbyggingen av kvartal 6, peker miljøvernrådgiveren på at en boligfortetting ikke nødvendigvis er bærekraftig hvis den forringer miljøet i Ski sentrum på en slik måte at folk ikke vil trives der. Hun peker på at ulike aspekter ved bærekraftbegrepet kan komme i konflikt med hverandre:

”Det ligger vel i det begrepet ”fortetting med kvalitet”. Særlig i utviklingen av sentrum kan det krasje. Hvis man ser på hele kommunen under ett, så synes jo jeg, fra mitt ståsted, at det er mest bærekraftig å fortette der man allerede har bygninger, og bevare urørte områder mest mulig urørt så lenge det går. Men samtidig så ønsker vi jo ikke at det skal være en sånn asfaltjungel, og at alle de små viktige grønne områdene i sentrum skal forsvinne heller. [...] Det er så mange hensyn å ivareta, men jeg tror ikke det er umulig å fortette med kvalitet hvis det var det som sto i fokus.”

Bærekraftdiskursen står sterkt blant både sentrale og lokale myndigheter – med Lefebvres (1991) begrep kan man si at den er en del av rommets representasjoner. Som sitatene viser, er det både et politisk og administrativt ønske i Ski kommune at en videre stedsutvikling må bygge på bærekraftige prinsipper. Den tidligere ordføreren er eksplisitt på viktigheten av at også kommende generasjoner skal ha muligheten til å glede seg over de kvaliteter som finnes i Ski i dag. Representanten for planavdelingen forklarer at kommunen gjennom sin praksis etterstreber en bærekraftig utvikling. Slik kan man si at kommunen legger en bærekraftdiskurs til grunn for stedsutviklingen. Ellers er det påfallende at de fleste av informantene som trekker på en bærekraftdiskurs i sin argumentasjon for fortetting, er medlemmer av LA21-forumet. Dette gjelder både lederen for LA21, lederen for Natur og Ungdom og velmedlemmet. Dette kan tyde på at kommunen, gjennom deltagelse i LA21, har vært opptatt av å formidle til medlemmene at fortetting er et sentralt virkemiddel i kampen for en bærekraftig stedsutvikling. Det kan imidlertid også bety at mine informanter fra LA21-forumet er mer enn gjennomsnittlig

opptatt av miljøvern.¹⁸ Uansett er kommunen og naturvernorganisasjoner enige om fortetting som et virkemiddel for å oppnå en bærekraftig utvikling.

6.3.3 Den fortettingskritiske diskursen

”Disse områdene er attraktive. Ski er attraktivt. Det er næringsinteresser som vil lokalisere seg, det er jo unge folk som ser seg om etter bolig og så videre og så videre. Men det er jo ikke sikkert at alle behøver å bo i Ski. Det kan hende at de kan bo på Romerike eller de kan bo et annet sted. [...] Jeg synes jo generelt at de [kommunen] legger seg på en for rask veksttakt. Det må gå an å kunne si litt nei. [...] Men har en investor fått tak i det, så vil han ha realisert sine interesser.” (Velmedlemmet)

Den fortettingskritiske diskursen holdes hovedsakelig oppe av argumentasjon som uttrykker en skepsis til den veksten og utviklingen som fortetting er en konsekvens av. Informantene setter spørsmålsteget ved om dette er en ”god” eller ”riktig” utvikling. Både den ene naboen, velmedlemmet og lederen for LA21 synes å mene at det er en negativ sammenheng mellom fortetting og innbyggernes helse. De er også er også kritiske til det de oppfatter som et profittfokus fra utbyggernes side. Utbyggernes mål om profitt framstilles som en viktig årsak til at det bygges boligområder som kan ha en negativ innvirkning på beboernes helse. I sin argumentasjon trekker de dermed både på en helsediskurs og en utbyggerkritisk diskurs:

”Vi vil ikke ha mat som vi vet forgifter oss. Og sånn bør det jo være i ett og alt her i livet, i alt som har med miljø å gjøre, alt som er forbundet med helse. Det er ikke en selvfølge at en utbygger skal synes eller mene at det viktigste er penger. Ingen skulle få lov til å ha det som en selvfølge. Like lite som en kommune skulle få lov til å mene at det viktigste er hvor mye vi får inn i skatte kroner. Tøys og tull! Det er jo mange enkle regnestykker. Hvis så og så mange blir syke, så vil man trenge flere skatte kroner, ikke sant, for å reparere dem. Det er bare en side av saken. [...] Men altså, det gjelder flest mulig penger og høyest mulig bygninger og størst mulig by. Dette er selskapsleken ”min er større enn din”, innforstått da er det bedre. Størst mulig problem, er det fint?” (Den ene naboen)

¹⁸ Lokal Agenda 21-forumet skal bidra til mer demokratiske og kommunikative planprosesser, økt medvirkning og en mer bærekraftig utvikling. Forumet skal blant annet bidra til å ansvarliggjøre politikere og næringsliv (Nyseth 2001). LA21-forumet er åpent for alle som ønsker å delta. LA21 i Ski kommune har medlemmer fra frivillige organisasjoner, næringslivet og politikerstanden. Kommunens miljøvernrådsgiver er med som sekretær.

”Sånn som det vistes på de tegningene av de boligene som skal bygges i Ski sentrum, opp mot Kirkeveien der [kvartal 6], det synes jeg også så veldig voldsomt ut, altså. [...] Hva er det man vil? Skal man ha mest mulig folk samla? Det er riktig at ser man sånn rent økonomisk kynisk på det, så er det sikkert det billigste, tilsynelatende, men altså, det spørs jo om man får det igjen på psykiatrisk, altså på trivsel.” (Velmedlemmet)

Lederen for LA21 er opptatt av at fortetting ikke bør skje uten at rekreasjonsområder i tilknytning til boligområder spares. Han påpeker at tilgangen til rekreasjonsareal er helseforebyggende. Det er ikke en bærekraftig form for fortetting hvis det medfører at alle rekreasjonsarealer forsvinner. Dermed vil jeg si at han trekker på både en bærekraftdiskurs og en helsediskurs i sin argumentasjon:

”Nei, viktigheten av å ha sånne små 100-meterskoger i nærmiljøet sitt, den er stor, altså. [...] Man kan bli syk av bare å bo! Man må ha noen omgivelser rundt seg. Man må kunne gå ut døra å finne på noe. Jeg har også bodd på Vevelstadåsen [i blokk]. Det synes jeg var stusslig...å gå ut på verandaen hele tiden! Det var ikke meg. Så hver dag er jeg i den 100-meterskogen, og jeg opplever noe nytt hver dag.”

I sitatene ovenfor ser man også at de trekker på en antiurban diskurs. Satt litt på spissen, kan det se ut som om informantene mener at et det er ”bedre” å bo i et hus med hage i nærheten av skogen enn å bo i en blokkleilighet i et mer urbant miljø. Det kan se ut som om en fortettingspolitikk dermed bryter med et ideal om at det gode liv leves et annet sted enn i fortettede og bymessige strøk. Den ene naboen er også opptatt av hvor viktig det er å bo i naturlige omgivelser. I denne sammenheng mener hun at det er bedre med feltutbygging utenfor sentrum, enn at man fortetter jordbruksarealet i sentrum. Hun begrunner dette ved å trekke på blant annet en bærekraftdiskurs:

”Jeg er absolutt motstander av å drive å bygge hus i Norge på dyrkbar jord. Det har vi ikke råd til. Og da tenker jeg økologisk. [...] Jeg synes at sånn som Vevelstadåsen og Hebekk [boligfelt], som er lagt til skogen, ødelegger ikke miljøet i det hele tatt. Det har ikke ødelagt turstier eller noe som helst. Det har blitt mennesker som går på de stiene. [...] Og er den skogen så veldig drivbar? Nå er jo ikke jeg skogbruker, så jeg vet jo ikke så mye om det, men jeg vet at det har vært en voldsom skogtilvekst i Norge de siste årene, de siste 50 eller 100 årene, slik at vi har nok trær. Ingen problemer, hele Norge gror jo igjen!”

Innenfor den fortettingskritiske diskursen uttrykkes også et ønske om en stedsutvikling der menneskets behov og trivsel er i fokus. I sine fortellinger kontrasterer både

velmedlemmet og den ene naboen en menneskelig utvikling med den type storskala byggeprosjekter som de mener at den planlagte utbyggingen av kvartal 6 representerer. I sin argumentasjon for en mer menneskelig utvikling, trekker de på det jeg har valgt å kalle en humanistisk diskurs:

”Jeg synes at man burde bygge for mennesker. Og mennesker er barn, det er gamle, det er handikappede og syke, det er folk med brukne ben, og det er alle vi som fungerer godt.” (Den ene naboen)

”Hva er det man skal planlegge for? Hva er hensikten med å bygge disse samfunnene? Er det ikke for at folk skal trives mest mulig, og føle seg trygge og at unger og eldre også skal kunne ha det bra?” (Velmedlemmet)

Velmedlemmet mener videre at de Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging misbrukes av utbyggere som ønsker å bygge høyt og mye. Hun mener at også politikerne bruker de samme retningslinjene for å legitimere en fortetting av Ski sentrum. Det virker dermed som om hun mener at bærekraftig utvikling kun fungerer som et vikarierende motiv og at et styrket Ski regionsenter er det egentlige målet med fortettingen av Ski sentrum. Slik trekker hun også på en politikerkritisk diskurs og en utbyggerkritisk diskurs:

”Det er jo de Rikspolitiske retningslinjene for areal og transport som sier det. Det skal fortettes nær kommunikasjonssentraene. Det bruker politikerne for det det er verdt, og kommunen. Og det argumentet passer jo entreprenører kjempebra det. De retningslinjene kan de bare vise til da! [...] Og det er ikke sånn de retningslinjene er tenkt fra [...] [miljøverndepartementets] side, tror jeg. Men det er jo økonomiske betraktninger som hele tiden får gjennomslag, ikke sant, som veies tyngst. Det er det som er veldig trist. De [Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging] blir liksom tillagt all vekt, men så står det samtidig det at man skal ta hensyn til grøntkvaliteter, til kulturminner, gamle ting og så videre. [...] Jeg skulle ønske at retningslinjene for barn og unge kunne slå i hjel de andre hvis det stod en konflikt om et areal.”

Innenfor den fortettingskritiske diskursen uttrykkes også en tydelig skepsis til utbyggere generelt. Utbyggerne framstilles ofte som den egentlige pådriveren for storskala boligprosjekter. Politikerne framstilles i denne sammenheng som utbyggernes marionetter, som en gjeng nikkedukker. Lederen for Lokal Agenda 21 avviser at det eksisterer noe press på kommunen knyttet til bolig- og befolkningsvekst. Han mener at dette presset skapes av utbyggere. Også han trekker på en utbyggerkritisk diskurs:

”Men så er det dette her med utbyggingstakten, ikke sant. De prater hele tiden om press, men det presset er det utbygger som lager. Kommunen står ikke ovenfor noe press, ikke sant. Det bygges mange andre steder også. [...] Det er ikke noe press! Det er skapt av entreprenører og byggefirmaer, det presset. Det er jo helt opp til kommunen selv det, hvor mange innbyggere de vil ha.”

Argumentene til velmedlemmet og lederen for LA21 bygger opp under både den fortetningspositive og den fortetningskritiske diskursen. Det er rett og slett fordi de i utgangspunktet er negative til en fortsatt vekst. De protesterer altså mot premisset som ligger til grunn for fortetningsspørsmålet. Samtidig ser de at bolig- og befolkningsveksten kommer til å fortsette, og i denne sammenheng er de opptatt av at både marka og kulturlandskap bør skånes for videre utbygging. Her tilpasser de to informantene seg til det de oppfatter som realiteten; de argumenterer i siste instans for en bærekraftig fortetting fordi det er gjennom en slik argumentasjon de sannsynligvis vil ha størst påvirkningskraft overfor kommunen. De vil nå lenger i sin argumentasjon dersom denne foregår innenfor kommunens stedsutviklingsdiskurs enn ved å stille seg på siden av debatten ved å si absolutt nei til en fortsatt bolig- og befolkningvekst.

6.4 Regionsenterdiskursen

Regionsenterdiskursen omhandler satsningen på Ski som regionsenter og består av en sentraliseringspositiv og en sentraliseringsnegativ diskurs. I disse diskursene kommer stedsrepresentasjonene som jeg identifiserte i kapittel 5 til uttrykk. Innenfor den sentraliseringspositive diskursen framstilles regionsentersatsinga som riktig, og fortetting som et virkemiddel som kan bidra til å skape en tydeligere by og regionsenter. Her kobles altså regionsenterdiskursen til fortetningsdiskursen. Det er imidlertid ikke slik at alle som er enige i at fortetting er et viktig virkemiddel i et bærekraftperspektiv, samtidig er positive til regionsentersatsinga. Innenfor den sentraliseringskritiske diskursen forstås en satsning på Ski som administrativt, kommersielt og kulturelt sentrum for Follo-regionen som en satsning som bidrar til de andre stedenes kommersielle og kulturelle forfall. Sentraliseringsmotstanderne mener at dette er en uheldig utvikling, og argumentet for en fortetting ut i fra et regionsenter/konkurransperspektiv faller dermed bort innenfor den sentraliseringskritiske diskursen.

6.4.1 Den sentraliseringspositive diskursen

”Et sted må det [regionsenteret] jo være, og Ski ligger jo veldig sentralt. [...] Alle veier går til Ski. De gjør jo ikke det på samme måte til Ås, som til tross for høyskolen [...] ligger midt uti kornåkeren der.” (Borettslagslederen)

Innenfor den sentraliseringspositive diskursen trekker flere av informantene på argumenter fra det jeg har valgt å kalle en morfologidiskurs. Her presenteres Ski som det eneste opplagte regionsenteret i Follo:

”Ås har blitt liggende i skyggenes dal. [...] Og Kolbotn, hva er det, liksom?” (SV-politikeren)

Ski, som regionsenter, framstilles i denne sammenheng som et naturlig sted for en videre bolig- og befolkningsvekst:

”Altså, Ski er jo det naturlige regionsenteret i Follo. Sånn er det jo bare. Et sted vil det jo vokse. Altså, tettstedene vokser jo, og hvis ikke vi tillater at det vokser her, så vil det jo vokse et annet sted.” (Den andre naboen)

Innenfor den sentraliseringspositive diskursen settes det ikke spørsmålsteget ved regionsentersatsinga. Flere av informantene begrunner imidlertid regionsentersatsinga ved å benytte argumenter fra en konkurransediskurs. Det kan synes som om konkurransediskursen fikk fotfeste forut for storsenteretableringa i 1995. Trusselen om at det planlagte Vinterbrosenteret i Ås kommune ville spenne bein på Ski som handelssenter ble tatt på alvor, og av den grunn ble Ski storsenter en realitet:

”Jeg så en virkelig fare for at Ski skulle bli den type senter, [...] redusert til en Rimibutikk og et legekontor og resten var borte. Så valgte vi å gå inn på det vi kalte for en konkurransestrategi. [...] Og så fikk vi til bygging av Ski Storsenter, som vi mener at var midt i Rikspolitiske retningslinjer.” (Rådmannen)

Man kan antagelig si at satsinga på Ski som regionsenter startet for alvor med etableringa av Ski storsenter. Siden har ulike aktører trukket på en konkurransediskurs for å legitimere både regionsentersatsinga og en bymessig utvikling av sentrumskjernen:

”Vi vil jo være regionsenter i Follo, og da er det jo også et behov for å ha noe å tilby til de andre kommunene, som regionsenter. Og da er det et av målene at senteret også skal bli mer bymessig, noe som vi faktisk også er i godt gang med.” (Den tidligere ordføreren)

Den tidligere ordføreren mener at en fortetting av Ski sentrum også vil gagne en satsning på Ski som regionsenter i Follo. En fortetting av sentrumskjernen framstilles slik som en symbolsk understreking av by- og regionsenterstatusen. Det er viktig at Ski ikke bare er en by på papiret, men også ser ut som en by. I denne sammenheng vil en fortetting av sentrumskjernen fungere som en slags sosiomateriell befesting av den diskursive representasjonen av Ski som by og regionsenter. Den tidligere ordføreren mener altså at det er en sammenheng mellom stedets bymessige bebyggelse og dets attraktivitet som by og regionsenter. Den nåværende ordføreren i Ski kommune, Amund Kjernli, forsterker en slik tolkning med en uttalelse på trykk i Østlandets Blad (08.11.2005):

”Det er viktig å huske på at Ski nå er blitt by. Dette må vi ta konsekvensene av å bygge ut området. Samtidig ønsker vi ikke å tette igjen bykjernen. Vi må ha en kombinasjon av boliger, næringsliv og grønne lunger.”

Det paradoksale i denne uttalelsen er at den gir inntrykk av at kommunepolitikerne først vedtar at å søke om bystatus for Ski tettsted, for deretter å vise til denne for å legitimere en videre bymessig utvikling. Dette kan tyde på at den diskursive representasjonen av Ski som by har faktiske materielle konsekvenser knyttet til en videre bymessig stedsutvikling.

Storsentersjefen trekker på en konkurransediskurs heller enn en bærekraftdiskurs i sin argumentasjon for en fortetting av Ski sentrum. Han mener det vil være positivt for hele regionen om Ski får et mer bymessig preg. Hans argumentasjon går ut på at enhver region trenger et sterkt sentrum, og at et fortettet Ski sentrum vil bidra til nettopp dette:

”Nei, jeg tror det er positivt å utvikle by i Follo, jeg. [...] Og Ski er jo kommunikasjonsknutepunkt i hele Follo. Og det er klart at det spørs hvor høyt og hvor store de bygningene blir, men jeg tror at enhver region trenger et sterkt sentrum, en sterk by, fordi at det er visse ting du har i en by som du ikke har andre steder.”

Innenfor den sentraliseringspositive diskursen presenteres altså en fortetting av sentrumskjernen som et virkemiddel som først og fremst skal understreke by- og regionsenterstatusen. I denne sammenheng trekker informantene både på en morfologidiskurs og en konkurransediskurs.

6.4.2 Den sentraliseringskritiske diskursen

”Altså jeg har ikke noen sånne ambisjoner om at Ski sentrum bør bli så mye større, egentlig, men det er jo sterke krefter som jobber for at Ski skal bli et regionsenter for Follo da, så det blir nok mer utvikling.” (Lederen for sentrumsforeningen)

Parallelt med den fortetningskritiske diskursen løper en mer ideologisk forankret diskurs. Enkelte av informantene er kritiske til følgene av den type sentralisering som de oppfatter at en satsning på å befeste Ski som regionsenter representerer, og som de også oppfatter at Rikspolitiske retningslinjer for areal- og transportutvikling legger opp til. Flere av informantene som trekker på en bærekraftdiskurs i sin argumentasjon for fortetting, er samtidig kritiske til regionsentersatsinga, og dermed også avvisende til konkurransediskursen som en form for legitim argumentasjon. De er dessuten kritiske til at politikerne legger opp til en ytterligere bolig- og befolkningsvekst i Ski. Miljøvernrådgiveren peker i denne sammenheng på at når politikerne har bestemt at Ski skal ha en regionsenterrolle, ligger det samtidig i kortene at Ski skal vokse:

”Når politikerne har gått inn for at Ski skal være regionsenter i Follo, så ligger det på en måte i det at det skal bli litt større. [...] Det er ønskelig at det er hit folk skal dra hvis de trenger noe som de ikke får på den vanlige butikken, liksom. Så jeg synes det høres ut som om politikerne egentlig har bestemt at Ski skal bli litt større. [...] Det er vel noen [politikere] som ikke synes det er noe problematisk hvis det fortettes og bygges igjen.”

Dette bekrefter også SV-politikeren:

”Det har vært en bevisst politikk: Ski skal vokse. [...] Det har jo ikke vært enighet om det. Senterpartiet har ikke ønska det i det hele tatt, og SV har heller ikke ønska det, og Venstre har vært litt delt på det, men Arbeiderpartiet har jo ønska det, og Høyre har ønska det og Fremskrittspartiet har ønska det. Og da er jo det et ganske solid flertall.”

Den ene naboen synes imidlertid at både befolkningsveksten og fortettingen av sentrumskjernen er problematisk:

”Hvorfor skal Ski bli størst mulig? Hva er argumentet? Det skulle jeg like å vite. Er det om å gjøre å avfolke bygdene eller er det Oslofolk vi vil ha hit ut? Hvorfor? [...] Jeg forstår ikke hvorfor det gjelder å trekke flest mulig

mennesker til Ski. Jeg ville gjerne sett argumentet for det. Jeg tror jo at årsaken til at mange barnefamilier har flyttet til Ski, er jo nettopp utbyggingen på Bøleråsen, Myrsletta, altså disse drabantene utenfor Ski som er så barnevennlige. Folk selger sine leiligheter når de får barn og vil ut på landet.”

Den ene naboen mener at en befolkningsvekst i Ski henger sammen med en befolkningsnedgang et annet sted. Implisitt peker hun dermed på at fortetting som bærekraftstrategi i sentrale strøk er et resultat av en ikke-bærekraftig utvikling i mer perifere strøk. Flere av informantene argumenterer i samme retning, og peker på at det er en del ulemper knyttet til en styrking av Ski som kommune- og regionsenter. En befesting av Skis stilling som et kommersielt og kulturelt sentrum, vil nødvendigvis skje på bekostning av tilbudet på mindre steder, både i Ski kommunene og omlandskommunene:

”Det er jo ikke bærekraftig å la alle i de andre Follokommunene komme hit for å handle! Hvorfor kan de ikke da heller ha sine egne butikker der hvor de bor? Det finnes mange mennesker som ikke har bil. [...] Så generelt er ikke det veien å gå, at man skal ha et regionsenter hvor alle skal for å handle. Det er ikke riktig det. Det var ikke riktig før heller, synes jeg, at man måtte dra til Oslo for å handle.” (Lederen for LA21)

Kritikken er særlig knyttet til etableringen av storsenteret, som nok er den enkeltutbyggingen som har bidratt mest til å redusere tilbudet andre steder. En sentralisering av handelstilbudet til Ski har negative konsekvenser for innbyggere andre steder ved at de får et amputert handelstilbud. En konsekvens er at de må reise til Ski for å handle. Dette er tungvint for de det gjelder, og det gjør dem avhengig av bil. Dette er ikke ønskelig ut i fra et bærekraftperspektiv. Det er heller ikke ønskelig ut i fra en tanke om at folk bør få dekket sine behov der de bor. Slik kan det altså se ut som om det er en indirekte sammenheng mellom Skis regionsentersatsning og en ikke-bærekraftig utvikling av mindre lokalsamfunn i regionen:

”Ta Kråkstad, for eksempel, hvor det er så mange som bor. Nå er jo det fullstendig avbutikkfisert. Hvorfor det? Altså, de har bygget et digert senter hvor alle som skal handle må kjøre inn inn i senteret, og det gjør de, hver lørdag. Bilene står og står. Hva er det som er fint med det? [...] Hadde det ikke vært greit med nærbutikker også, så man kan handle det aller nødvendigste i nærbutikkene?” (Den ene naboen)

SV-politikeren mener at en sentralisering av handelen til Ski sentrum og Ski storsenter undergraver det kommersielle tilbudet på de andre stedene. SV ønsker derfor heller flere boliger enn butikker i Ski sentrum:

”Ja, altså skepsisen går jo på mer prinsipielle holdninger til hvorfor er det så bra at folk må reise så langt for å handle, ikke sant. Fordi det er jo en sentralisering, en ganske gedigen sentralisering, hvor man drar handlende fra Tomter og Hobøl og enda lenger bort i Østfold, faktisk, så kommer de hit for å handle. Og så kan man diskutere om det er politisk riktig, og i SV synes vi ikke at det har vært riktig i det hele tatt.”

I et leserinnlegg i Østlandets Blad (10.10.2006) skriver Sigmund Olafsen fra Langhus om sine ønsker for servicetilbudene på Langhus, kommunes nest største tettsted med 10 000 innbyggere:

”Av en eller annen grunn er det også et veldig svakt lokalt butikktilbud. [...] [P]å Langhus, Vevelstad og Bøleråsen bor det jo 10 000 mennesker, og flere vil det vel bli. [...] Vi, den halvparten av innbyggerne i Ski kommune som bor i de nordlige delene av kommunen, ønsker oss et bedre servicetilbud, flere arbeidsplasser og et bedre kollektivtilbud HER og NÅ. [...] På lang sikt synes jeg vi skal satse på et desentralisert samfunn der de fleste har bolig, jobb, skoler, barnehager og de fleste servicetilbud innenfor rimelig gangavstand.”

Det er stort sett de samme informantene som konstruerer Ski som landlig som samtidig er kritiske til kommunens positive holdning til en fortsatt bolig- og befolkningsvekst. Det er også stort sett de samme som argumenterer mot regionsentersatsinga. Denne motstanden begrunnes blant annet ved å vise til bærekraftbegrepet. Her er det imidlertid et annet aspekt ved bærekraftbegrepet som står sentralt: En satsing på Ski som regionsenter kan bidra til at andre lokalsamfunn svekkes ved at de ikke klarer å opprettholde det tilbudet som befolkningen trenger. Informantene framstiller situasjonen som et nullsum-spill: Hvis Ski lykkes med regionsentersatsinga, vil de mindre lokalsamfunnene i Follo-regionen nødvendigvis tape. Sentraliseringsmotstanderne advarer altså mot en konkurransestrategi som førende før stedsutviklingen. Dette vil resultere i en ikke-bærekraftig utvikling.

Som vi har sett, trekker informantene på flere diskurser i sin argumentasjon knyttet til fortetting som stedsutviklingsstrategi. Innenfor den fortetningspositive diskursen trekker informantene hovedsakelig på en bærekraftdiskurs. Innenfor den fortetningskritiske

diskursen trekker informantene blant annet på en helsediskurs, en humanistisk diskurs og en utbyggerkritisk diskurs. Den sentraliseringspositive diskursen domineres av argumenter fra en konkurransediskurs, mens den sentraliseringskritiske diskursen domineres av argumenter fra en bærekraftdiskurs. Men er det konstative, regulative eller ekspressive talehandlinger som dominerer stedsutviklingsdiskursen? Og hva slags gyldighetskrav stiller informantene til argumentasjonen? Dette skal jeg se nærmere på ved å ta for meg debatt deltakernes argumentasjon i debatten om utbyggingen av kvartal 6 i Ski sentrum.

6.5 Argumentasjon og legitimitet i debatten om utviklingen av kvartal 6

For å kunne si noe om hva slags synspunkter og argumenter som vurderes som legitime i debatten om kvartal 6, vil jeg analysere debatt deltakernes argumenter i forhold til Habermas' talehandlingstyper og deres gyldighetskrav (Fauske 1999). Som vist i kapittel 3, identifiserer Habermas fire typer talehandlinger: Imperative talehandlinger er formålsrasjonelle og knyttes til strategisk handling. Konstative, regulative og ekspressive talehandlinger er forståelsesorienterte og knyttes til kommunikativ handling. Talehandlingenes gyldighet vurderes etter tre krav: Imperative talehandlinger vurderes etter hvor effektive de er i en mål-middel sammenheng, konstative talehandlinger vurderes etter et krav om sannhet, regulative talehandlinger vurderes etter et krav om moralsk riktighet, mens ekspressive talehandlinger vurderes etter hvor troverdige og oppriktige de er (Fauske 1999). I det følgende vil jeg altså identifisere hva slags talehandlinger debattantene benytter seg av, og hva slags gyldighetskrav som stilles til argumentasjonen:

Aksjonsgruppa spør "[h]vilke verdier skal prege videre utbygging i og rundt Ski sentrum, og hvem bestemmer"? (Østlandets Blad, 19.06.2006). De uttaler at kampen står mellom dem som ønsker seg "en moderat bebyggelse basert på menneskelig målestokk" og dem som "i størst grad vil la kapitalinteressene (!) få styre utviklingen" (ibid). Med dette framstiller de kampen om kvartal 6 som en kamp mellom det gode og det onde. I denne sammenheng framstår aksjonsgruppa som krigere i kampen for *det gode* (mennesket) og mot *det onde* (kapitalen). Slik kan man si at aksjonsgruppa framstiller

debatten rundt utviklingen av kvartal 6 som en verdidebatt, og kampen de kjemper som en verdikamp. Ved å presentere sin kamp som en kamp om verdier fjerner de fokus fra sine egne nabointeresser knyttet til utviklingen av kvartalet. Dette er et godt retorisk grep. De kjemper en kamp som handler om noe større og viktigere enn deres egne interesser: De kjemper mot kapitalen og for mennesket. Med dette vinner naboene en moralsk seier over motstanderne, som argumenterer for nødvendigheten av fortetting i Ski sentrum.

Aktørene innenfor den fortetningspositive diskursen trekker hovedsakelig på bærekraftdiskursen i sin argumentasjon for en fortetting av kvartal 6. Slik kan man si at også deres argumentasjon har en moralsk begrunnelse. Deres verdifokus er imidlertid ikke like eksplisitt som innenfor den fortetningskritiske diskursen. Ap-politikeren Gorm Kjernli uttaler i et debattinnlegg i Østlandets Blad:

”Ski er en presskommune i et hovedstadsområde. [...] Mellom tettstedene er det dyrka mark, skog og rekreasjonsområder. Slik ønsker jeg at det skal fortsette å være. [...] For meg er det naturlig å bygge ut kollektivknutepunkter. Å få flere til å reise kollektivt er bra for miljøet [...]. [...] Å bygge boliger nært serviceinstitusjoner og kollektivtrafikk er fornuftig politikk etter min mening.”
(Østlandets Blad, 07.06.2006)

Her argumenterer Kjernli tilsynelatende for en fortetting ut fra et bærekraftperspektiv, selv om han ikke eksplisitt uttaler at bærekrafthensyn er årsaken til at dyrka mark, skog og rekreasjonsområder bør bevares. Han peker videre på at en fortetting av Ski sentrum vil kunne gi en miljømessig gevinst fordi det vil kunne bidra til at flere reiser kollektivt heller enn med bil. Ønsket om en bærekraftig utvikling er et klart verdibasert standpunkt, men det kommer ikke like klart fram her som i sitatet ovenfor. Allikevel vil jeg påstå at hans argument er av regulativ art. Han argumenterer altså for at fortetting er en moralsk riktig handling. Han argumenterer videre for at en bygging av et høyt antall boliger vil kunne gi billigere boliger:

”Ønsker vi å realisere ungdomsboliger innebærer det at vi er nødt til å bygge ut litt større. Boliger i sentrum av Ski vil alltid ha en høy pris. Jo færre boliger det blir bygd, desto dyrere vil det bli. [...] Ønsker vi at unge mennesker, vår egen ungdom, skal bosette seg i Ski er vi nødt til å legge til rette for det også.”
(Østlandets Blad, 07.06.2006)

Her argumenterer Kjernli for flere boliger i sentrum vil gi billigere boliger. Dette igjen vil gi flere unge mennesker muligheten til å bosette seg i Ski sentrum. Utgangspunktet for

argumentet er av konstativ art fordi han later til å basere sin argumentasjon på det han oppfatter som faktiske forhold, som sant, nemlig at boligene blir billigere desto flere boliger som bygges. Ønsket om at flere unge mennesker skal få muligheten til å bosette seg i Ski sentrum, kan tolkes som et regulativt argument, eller som en verdibasert argumentasjon. Men i argumentet nedenfor imøtegår aksjonsgruppa, som argumenterer innenfor den fortetningskritiske diskursen, begge leddene i Ap-politikerens argumentasjon:

”Arbeiderpartiet tar altså tydeligst det tvilsomme standpunkt: Flest mulig nye innbyggere skal få bo i Ski sentrum, på bekostning av dem som bor her fra før, og av miljøet. Samtidig bygger partiet dette synet på illusjonen at jo flere boliger – desto billigere blir hver enkelt bolig. [...] Sannheten er jo at prisene styres av markedet. Flere boliger gir flere penger i kassa til entreprenøren, punktum.” (Østlandets Blad, 19.06.2006)

For det første kan det virke som om aksjonsgruppa her mener at det ikke er moralsk riktig å la hensynet til eventuelt framtidige innbyggere i Ski sentrum gå foran hensynet til dem som allerede bor der. De mener dessuten at en slik utbygging vil gå på bekostning av miljøet. En fortetting av kvartal 6 framstilles altså som ikke-bærekraftig. Den første delen av argumentet er dermed av regulativ art. I andre del av argumentet avviser de sannheten i premisset som legges til grunn for Ap-politikerens argument, nemlig at flere boliger gir billigere boliger. Dermed er aksjonsgruppas argument også konstativt.

Under overskriften ”Venstre ønsker godt bomiljø i Ski sentrum” uttrykker også Lise Vistnes i Ski Venstre at planene for kvartal 6 ikke er forenlig med en bærekraftig sentrumsutvikling:

”Ski Venstre mener at småbyen Ski vil gjøre seg mindre attraktiv økonomisk, miljømessig og sosialt ved å gå for drabantbyutbygging av kvartal 6. Vi mener at moderate høyder, samt bedre tilpasning til terreng og miljø, vil ivareta bomiljøet i Ski Sentrum langt bedre.” (Østlandets Blad 27.05.2006)

Her argumenterer Vistnes med utgangspunkt i et utvidet bærekraftbegrep som innbefatter både miljømessige og sosiale kriterier for bærekraftighet. Argumentet er dermed regulativt. Samtidig trekker hun på en konkurransediskurs ved å vise til at utbyggingen også kan ha en negativ innvirkning på Skis økonomiske og sosiale attraktivitet. Her kan det synes som om hun argumenterer innenfor regionsenterdiskursen, og at hun anser

utbyggingen av kvartal 6 som uheldig i forhold til en videre satsning på Ski som regionsenter. Ved å vurdere en slik påstand som usann, imøtegår hun de som mener at regionsenteret og byen Ski vil bli mer attraktivt og konkurransedyktig med et mer bymessig preg. Dermed er deler av argumentet også konstativt.

I debatten har blant annet KrF-politikeren Anne-Gunn Steen Røse kritisert prosjektets estetiske profil ved å sammenlikne de planlagte blokkene med øst-europeiske blokker (Østlandets Blad 16.12.2005). Hun framsetter altså et ekspressivt argument, der en subjektiv vurdering av blokkenes arkitektoniske uttrykk ligger til grunn for hennes kritikk av prosjektet. Ap-politikeren Anne Marie Dranger avviser dette som ”*usaklig*” kritikk (Østlandets Blad 16.12.2005). Det kan tyde på at estetiske vurderinger ikke anerkjennes som legitime i denne sammenheng, og kan kanskje henge sammen med at subjektive oppfatninger om estetiske forhold vanskelig kan debatteres. Som nevnt i kapittel 3, mener Habermas (Fauske 1999) at ekspressive argumenter ikke kan debatteres på samme måte som de øvrige talehandlingstypene, nettopp fordi de refererer til en subjektiv opplevelse og ikke til en objektiv eller sosial virkelighet. Derfor mener han at det ikke er mulig å komme fram til en intersubjektiv enighet omkring denne typen av talehandlinger. Siden har KrF moderert den estetiske kritikken av prosjektet:

”Vi aksepterer en høyere fortetting i sentrumsnære områder i Ski, men vi ønsker ikke en fortetting i sentrum som ødelegger Skis småbypreg. [...] 279 boenheter er etter vår mening altfor mye. Slik blokkbebyggelse vil bli en mur i sentrum. Vi synes at en fortetting skal passe til omkringliggende bebyggelse. Estetiske vurderinger av landskap og tettbebyggelse er viktig når Ski skal bygges ut til en by der innbyggerne skal trives. Her støtter vi oss til plan- og bygningslovens § 74. [...] Trafikkforholdene i sentrum må heller ikke forverres. Boligutbygging av et slikt format vil generere mye biltrafikk. Kirkeveien er skolevei for elever på Ski ungdomsskole og Ski skole.” (Østlandets Blad 29.09.2006)

Her toner KrF ned kritikken av de planlagte blokkenes arkitektoniske uttrykk som sådan, og argumenterer i stedet for at blokkene bør tilpasses landskapet og omkringliggende bebyggelse slik at Skis småbypreg ikke ødelegges. I denne sammenheng viser de til plan- og bygningsloven. Med dette formidler de at denne type argumentasjon slettes ikke er usaklig, men derimot et tema i lovverket. Slik gir de argumentet legitimitet. De peker også på at det er en sammenheng mellom det sosiomaterielle miljøet som omgir oss og vår trivsel. I tillegg frykter de økt biltrafikk og forverrede trafikkforhold i Ski sentrum

dersom antallet boenheter ikke reduseres. KrF har altså utvidet en ren estetisk kritikk av prosjektet til også å omfatte bærekraftargumenter. Det vil si at argumentet er utvidet fra kun å være av ekspressiv art til også å være av regulativ art. Det kan synes som om KrF med dette gjør argumentene sine lettere debatterbare, og kanskje også mer legitime i de andre debattantenes øyne. Men Pål Jensen imøtegår noe av KrF sin argumentasjon i et leserinnlegg:

”Det er fint hvis KrF vil gjøre noe med trafikkforholdene i Ski [...], men dette blir beskjedent i forhold til f.eks. Thon-senteret, motorveien gjennom Sørmarka og den såkalte Søndre Tverrvei. Sammen med rivingen av trehusbebyggelsen i sentrum har dette etter min mening fullstendig ødelagt det Ski måtte ha hatt av småbypreg. [...] Hvis vi først skal bygge flere boliger i Ski, så er Kirkeveien faktisk et av de stedene hvor de vil generere minst biltrafikk. Der ligger jo butikker, skoler, stasjonen osv. i gangavstand [...]. Derfor gjør området ved Kirkeveien i Ski folk mindre avhengig av bil enn nær sagt noe annet sted i Ski.” (Østlandets Blad 03.10.2006)

Her ser vi igjen hvordan det eksisterer en uenighet i vurderingen av hva som er bærekraftig eller ikke. Pål Jensen avviser sannheten i KrFs argument om at et høyt antall boenheter vil generere mye biltrafikk, og påpeker i denne sammenheng at boliger med en så sentral beliggenhet som i Kirkeveien ikke vil generere mye biltrafikk i forhold til boliger andre steder i Ski. Hans argument er dermed av konstativ art. I tillegg anser han at ”Ski som småby” som en tapt sak, ettersom trehusbebyggelsen i Ski er revet. For han er dermed KrF sitt argument om at fortettingen i sentrum vil ødelegge Skis småbypreg lite relevant, ettersom Ski ikke lenger har et småbypreg. Fordi han avviser Ski som småby, er også dette argumentet av konstativ art.

Også Fin Brække vurderer planene for kvartal 6 annerledes enn det KrF gjør i sitatet ovenfor:

”Det prosjektet som idag foreligger synes undertegnede har en bra løsning, da man har fått en avstand mellom blokkene [...]. På den måten får man jo brutt opp en kontinuerlig rekke og man får gjennomsyn mellom blokkene. [...] [H]er får man leiligheter beboere ønsker å ha i Ski sentrum. I tillegg til dette så får vi opparbeidet gang- og sykkelfelt langs Kirkeveiens sydside.” (Østlandets Blad 05.05.2006)

Innlegget er skrevet forut for KrF sitt innlegg og må derfor ikke leses som en kommentar til dette. Det er allikevel påfallende hvordan han vurderer prosjektets egenskaper

annerledes enn det KrF gjør. Han mener, i motsetning til KrF, at blokkene slettes ikke vil danne en mur mellom Ski sentrum og villabebyggelsen på andre siden av Kirkeveien, men at blokkene tvert imot har en avstand som åpner for gjennomsyn. Mens KrF er bekymret for en eventuell økning i trafikkmengden og peker på at Kirkeveien er skolevei for mange barn, mener Brække at trafikforholdene for fotgjengere vil bedres når man får opparbeidet gang- og sykkelfelt. Her er dermed de ulike vurderingene av konstativ art.

Utbygger, AF Eiendom, har involvert seg lite i debatten. Selskapet har ikke brukt bærekraftsyn som et eksplisitt argument i sin argumentasjon for utbyggingsprosjektet. Men i et leserinnlegg i Østlandets Blad informerer Jon Erik Evensen i AF Eiendom:

”Kommunen vedtok i 1999 at Ski sentrum skulle fortettes og det ble eksplisitt uttalt at ”Kvartal 6 vurderes disponert til boligformål av høy tetthet. [...] Det er politisk og faglig enighet om at Ski sentrum, som regionalt knutepunkt, tilsier en høy utnyttelse, også for boligbebyggelse.” (Østlandets Blad 10.04.2006)

Her gir Evensen legitimitet til prosjektet ved å vise til at det er både politisk og faglig enighet om at Ski bør fortettes. Folk flest har ikke forutsetninger til å kunne vurdere om dette er et sant utsagn eller ikke, og det kan tenkes at utsagnet er ment å skulle ta brodden av enhver motargumentasjon. At faglige autoriteter støtter en fortetting av Ski sentrum, betyr imidlertid ikke at utbyggingen av kvartal 6 nødvendigvis er en ”riktig” fortetting. Representanten for planavdelingen er klar på at ikke all fortetting er god fortetting:

”Eneboliger midt i Ski sentrum, det er vi i hvert fall enige i, at det er ikke framtida. Det er en riktig og naturlig fortetting, og det er riktig å bygge boligblokker i det området. [...] Spørsmålet er hvor tett og hvor høyt og hvor mye uteareal og hvor mye park man skal ha. [...] Her har man sjansen til å få noe kvalitativt annet, bedre, men hvis utbygger får pressa igjennom sine litt for omfattende planer så blir det ikke det.”

Representanten for planavdelingen mener at det er riktig med en fortetting av kvartal 6 i Ski sentrum. Det framkommer ikke av sitatet at han trekker på en bærekraftdiskurs, men det er tatt fra en diskusjon om nettopp bærekraftig stedsutvikling. Representanten for planavdelingen mener altså at fortetting er et riktig virkemiddel i en bærekraftig stedsutvikling. Slik er argumentet av regulativ art. Han påpeker allikevel at en slik storskala fortetting som utbygger ønsker ikke er akseptabel i et bærekraftperspektiv. I begge delene av dette argumentet trekker altså representanten for planavdelingen på en

bærekraftdiskurs. Her er han inne i kjernen av problemstillingen; en fortetting kan være både bærekraftig og ikke bærekraftig på én gang. Slik kan både fortetningsforkjemperne og fortetningskritikerne trekke på bærekraftdiskursen i sin argumentasjon.

Miljøvernrådsgiveren utdyper dette:

”Det er kanskje viktig det at man kunne hatt en bedre prosess på å bli enige om hva som...eller er det dét [fortetting] alle ønsker, og hva er det det faktisk innebærer? Hvis utbygger av kvartal 6 sier at dette er bærekraftig fordi det er fortetting, men så tar de ikke med resten av begrepet kanskje, fordi det passet ikke helt inn i den saken. Mens neste gang så er det bærekraftig å ha en park. Hvis man bruker det [bærekraftbegrepet] litt som det passer, så kan det bli en vanskelig dialog, å få det til. Men jeg tror nok at vi i administrasjonen har en ganske lik oppfatning av hva det er da. Vi har diskutert det mye og det har vært et viktig tema.”

Miljøvernrådsgiveren peker her på at bærekraftbegrepet er et vidt begrep som kan anvendes i mange sammenhenger, og at det slik kan utnyttes av blant annet utbyggere som ønsker en storskala utbygging. Her er hun inne på det siste av Habermas' gyldighetskrav, nemlig troverdighet. Hvis bærekraftbegrepet anvendes på ulik måte i ulike sammenhenger for å gi legitimitet til ethvert utbyggingsprosjekt, kan dette bidra til at bærekraftbegrepet blir utvannet og slik mister troverdighet. Folk forventer jo at det enkelte utbyggingsprosjekt skal tilpasses bærekraftprinsippene og ikke at bærekraftprinsippene skal tilpasses det enkelte utbyggingsprosjekt. Hvis det samtidig er slik at publikum oppfatter at bærekraftbegrepet misbrukes av for eksempel utbyggere eller politikere for å rettferdiggjøre et utbyggingsprosjekt de ikke oppfatter som bærekraftig, kan dette virke ødeleggende på aktørenes troverdighet. Dette vil igjen vanskeliggjøre mulighetene for en god dialog om både de enkelte utbyggingsprosjekter og om stedsutvikling generelt. Det kan synes som om dette er tilfelle her. Som vi har sett av sitatene innenfor den fortetningskritiske diskursen, er det flere som trekker på en utbyggerkritisk diskurs i sin kritikk av fortettingen av Ski sentrum. Utbyggerne anklages for å bruke Rikspolitiske retningslinjer for areal- og transportutvikling som påskudd for å kunne bygge stort, høyt og mye, for slik å kunne maksimere profitten. Aksjonsgruppa siteres i en artikkel i Østlandets Blad:

”Det er ingen tvil om at utbygger ønsker tett bebyggelse og høyest mulig utnyttelsesgrad for å få mest mulig ut av pengene, men vil vi ha det slik i Ski sentrum?” (Østlandets Blad 15.08.2005)

Her kommer aksjonsgruppa med en konstativ påstand. De framsetter altså en påstand som gir seg ut for å være sann, og hvor de beskriver utbyggers hensikter som utelukkende profittmaksimerende. Dette kan tyde på at troverdigheten mellom partene i debatten er lav. Her er vi inne i på det Habermas beskriver som en grunnleggende forutsetning for kommunikativ handling: Mulighetene for å kunne komme fram til en konsensusbasert kommunikativ rasjonalitet er ikke til stede dersom deltakerne i en debatt mangler tillit til hverandre og mistror hverandres hensikter. Da punkteres mulighetene for en dialog der kommunikativ, heller enn strategisk handling, er målet (Habermas 1999b).

Som vist, begrunner debattantene sine holdninger til fortetting både med konstative, regulative og ekspressive argumenter. Samtidig setter debattantene spørsmålsteget ved talehandlingenes gyldighet. De diskuterer sannhetsgehalten i hverandres argumentasjon, de diskuterer hva slags stedsutvikling som er normativt riktig, og de betviler hverandres oppriktighet. Både fortettingsforkjemperne og fortettingskritikerne trekker hovedsakelig på bærekraftdiskursen i sin argumentasjon knyttet til utviklingen av kvartal 6. Samtidig er partene uenige i om utbyggers plan for kvartalet representerer en bærekraftig utvikling eller ikke. Det kan altså virke som om begge partene i debatten bruker bærekraftbegrepet for å gi sin argumentasjon legitimitet. Samtidig er de uenige i hva bærekraftig utvikling egentlig innebærer. Dette vil jeg følge opp senere. Først vil jeg imidlertid undersøke om bærekraftig utvikling, både som idé og praksis, kan forstås som et uttrykk for det Habermas forstår som en målrettet eller moralsk rasjonalitet (Fauske 1999).

6.5.1 Er bærekraftig utvikling et uttrykk for en målrettet eller moralsk rasjonalitet?

De som stiller seg positive til utbyggers planer for kvartal 6, baserer sin argumentasjon på oppfatninger om hvordan situasjonen *er* og av hvordan man på best mulig måte kan møte utfordringene knyttet til en stedsutvikling når situasjonen er som den er. Slik kan man si at deres argumentasjon støtter opp om den fortettingspositive diskursen. Deres argumentasjon preges av en forståelse av at Ski er et sentralt sted i vekst, og at veksten vil fortsette. Premisset som argumentasjonen bygger på, er dermed av konstativ art. Basert

på en forståelse av at premisset om at *bolig- og befolkningsveksten vil fortsette å øke i et relativt raskt tempo* er sant, følger et regulativt argument som går ut på at *fortetting dermed representerer en riktig stedsutvikling fordi den bidrar til en bærekraftig utvikling*. I denne sammenheng knyttes bærekraftig utvikling hovedsakelig til bevaring av skog- og jordbruksareal. I dette argumentet står både områdenes verdi som rekreasjonsareal for befolkningen, som produktiv matjord og som biotop for et biologisk mangfold sentralt. Innenfor den fortetningspositive diskursen avgrenses dermed bærekraftbegrepet til hovedsakelig til å dreie seg om naturmiljø og økologi. Her forstås altså fortetting som en moralsk riktig handling i en presset situasjon. Hovedargumentasjonen til de som er positive til fortetting, bygger dermed på regulative talehandlinger og en moralsk rasjonalitet.

De som er kritiske til utbyggers planer for kvartal 6, argumenterer innenfor den fortetningskritiske diskursen. Også de trekker hovedsakelig på bærekraftdiskursen i sin argumentasjon. De trekker imidlertid på et utvidet bærekraftbegrep, der menneskers sosiomaterielle miljø står i fokus. De mener at en fortetting av kvartal 6 vil bidra til å forringe miljøet i sentrum. Her er menneskers behov, som innbyggere i og brukere av sentrum, det sentrale elementet i argumentasjonen. Implisitt stiller de spørsmålet: Hvis fortettingen bidrar til å forringe levekårene til de som bor i eller i nærheten av sentrum, kan man da bruke bærekraftargumenter for å forsvare den? Hovedargumentasjonen knyttes altså til påstander om at en storskala fortetting i Ski sentrum ikke er bærekraftig. Fortetningskritikerne benytter seg dermed av regulative talehandlinger og en moralsk rasjonalitet i sin hovedargumentasjon: *Den fortettingen som er foreslått, er ikke bærekraftig fordi den forringer det sosiomaterielle miljøet i Ski sentrum. Dessuten er det ikke riktig at en fortetting skal skje på bekostning av trivselen til de som allerede bor i Ski.*

I tillegg benytter fortetningskritikerne konstative argumenter for å tilbakevise sannhetsgehalten i fortetningsforkjempenes argumentasjon: De stiller de seg kritiske til premisset som fortetningsforkjemperne legger til grunn for sin argumentasjon, nemlig at bolig- og befolkningsveksten ikke vil minske i framtiden. De avviser ikke at premisset er sant, men mener at det kunne vært usant dersom politikerne hadde bestemt at de ikke ønsket en fortsatt bolig- og befolkningsvekst i Ski kommune. Sannheten vurderes dermed

som kontekstuell. Slik forstår fortetningskritikerne fortetting som en løsning på et problem som egentlig kunne vært unngått dersom myndighetene hadde vært mer restriktive i bolig- og befolkningspolitikken. Da hadde man ikke trengt å ta stilling til spørsmålet om fortetting i det hele tatt. Den fortetningskritiske diskursen baseres altså ikke på hvordan situasjonen oppfattes *å være*, men på hvordan den *burde vært*. Slik tar også fortetningskritikernes argumentasjon en normativ form.

Både de som er positive og de som er kritiske til den planlagte fortettingen av kvartal 6, benytter seg hovedsakelig av regulative argumenter. De vurderer altså hverandres argumenter etter et krav om at de skal være moralsk riktige. Det ser altså ut til at det er en moralsk rasjonalitet som dominerer debatten, og ikke en instrumentell rasjonalitet, slik man kanskje skulle tro.

Man kan imidlertid påstå at fortetting som virkemiddel i en bærekraftig stedsutvikling både representerer en moralsk rasjonalitet og en målrettet rasjonalitet på én gang: Fortetting kan tolkes som et instrumentelt svar på en situasjon der det er et press på egnede arealer for boligbygging. Slik kan man si at fortetting følger av en formålsrasjonalitet, og det blir riktig å forstå fortetting som en instrumentell praksis. Samtidig legitimeres fortetting i kravet om at stedsutviklingen skal være bærekraftig. Begrepet bærekraftig utvikling er et verdiladet begrep. Dermed har bærekraftig stedsutvikling, både som idé og praksis, en normativ beveggrunn. Fortetting som praksis kan altså tolkes som et instrumentelt virkemiddel for å oppnå en målsetting av normativ art. Når målet med fortettingen legitimeres i et normativt krav om en bærekraftig utvikling, vil jeg derfor påstå at diskursen i hovedsak tar form som en praktisk diskurs som domineres av en moralsk rasjonalitet.

At det er en moralsk rasjonalitet som dominerer debatten, kan være et resultat av at stedutvikling og enkelte områder av miljøpolitikken er nært sammenknyttet, blant annet i forhold til fortetting. Slik kan man si at fortetting i mange sammenhenger *er* miljøpolitikk. Og miljøpolitikken *er* normativ. Derfor kan man kanskje anta at steds- og miljøpolitikken preges av en større aksept for moralsk rasjonalitet og moralske gyldighetskrav enn innenfor andre av politikkenes områder. Innenfor både stedsutviklingsdiskursen generelt, og i debatten om utviklingen av kvartal 6 spesielt, kan

det synes som om dette er tilfelle, ettersom normative argumenter synes dominerende både blant de som er for og imot en bymessig fortetting av Ski sentrum.

6.5.2 Hvilke aktører definerer hva slags argumenter som er legitime i debatten om utviklingen av kvartal 6?

Ovenfor har vi sett at både fortettingsforkjemperne og fortettingskritikerne legitimerer sine synspunkter ved å vise til behovet for en bærekraftig stedsutvikling. Men det er ikke sikkert at begge partene har like stor innflytelse på hva slags argumentasjon som er gyldig i debatten om utviklingen av kvartal 6. Som vist i kapittel 3, mener Habermas at det som regel er systemet som bestemmer hva slags kunnskap og rasjonalitet som er gyldig. Han mener videre at systemet er gjennomsyret av en målrettet rasjonalitet, og at det legitimerer sin praksis med imperative eller konstative argumenter. Livsverdenens rasjonalitet, som hovedsakelig er basert på regulative og ekspressive vurderinger, overkjøres dermed av systemets rasjonalitet (Habermas 1999b, Fauske 1999). Følger man Habermas, skulle man dermed anta at det også i denne saken er systemet som definerer debattens problemstillinger og løsninger.

For å finne ut av hvilke aktører som definerer hva slags argumenter som er legitime i debatten om kvartal 6, vil jeg derfor ta utgangspunkt i Habermas' begreper om system og livsverden. I denne sammenheng er det viktig å huske at dette begrepsparet først og fremst bør forstås som en teoretisk konstruksjon og ikke som "virkelige" kategorier man kan plassere folk i etter forgodtbefinnende. Begrepsparet er ment å skulle illustrere en strukturell maktskjevhet i samfunnet, og begrepene kan være nyttige kategorier for å tolke eller forstå forhold knyttet til makt og avmakt. Når jeg allikevel forsøker å plassere debatt deltakerne innenfor enten systemet eller livsverdenen, er det fordi at jeg ønsker å undersøke om det er systemets eller livsverdenens rasjonalitet som dominerer debatten. Slik ønsker jeg å finne ut hvem som eventuelt har makt til å definere hva slags argumenter som er gyldige i debatten om utviklingen av kvartal 6.

Systemet domineres av ekspertenes diskurser knyttet til en problemstilling. Disse preges gjerne av det Entrikin (1991) betegner som desentrerte blikk, i den forstand at de formulerer løsninger på utfordringer eller problemer som de ikke har en førstehånds eller

erfaringsnær kjennskap til. Ekspertenes kunnskap kan dermed sies å være av teoretisk heller enn av praktisk karakter. Livsverdenens aktører har i større grad tilegnet seg praktisk kunnskap om de utfordringene eller problemene systemets representanter har som oppgave å løse.

Med dette som utgangspunkt, er det rimelig å påstå at de administrativt ansatte i kommunen, slik som rådmannen, miljøvernrådgiveren og representanten for planavdelingen, er en del av systemet. Selv om to av dem har bodd i Ski kommune i mange år, og derfor også har en praktisk kunnskap om Ski som sted, er det allikevel grunn til å anta at deres holdninger knyttet til stedsutvikling først og fremst henger sammen med deres faglige teoretiske kunnskaper om for eksempel fortetting som stedsutviklingsstrategi. De administrativt ansatte i kommunen deltar imidlertid ikke i offentlige debatter omkring stedsutvikling. Jeg baserer meg på intervjuene når jeg behandler deres synspunkter knyttet til fortetting som strategi for bærekraftig utvikling generelt, og til utviklingen av kvartal 6 spesielt. Representanten for AF-gruppen er involvert i stedsutviklingsprosesser gjennom sin rolle som eiendomsutvikler. Jeg velger å forstå ham som en aktør innenfor systemet.

Politikerne må kunne sies å stå i en mellomstilling mellom systemet og livsverdenen. På den ene siden har de makt og innflytelse i kraft av å være myndigheter. De bestemmer hvordan kommunen skal styres, samtidig som de må forholde seg til bestemmelser fra regjeringen og Stortinget, slik som blant annet Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging. På den andre siden er politikerne innbyggere i kommunen, og de sitter antagelig med mye praktisk kunnskap om stedet sitt. Slik kan man si at de tilhører både system og livsverden på en gang.

De andre deltakerne i debatten, slik som aksjonsgruppa, velger jeg å definere som en del av livsverdenen. De har engasjert seg i debatten i kraft av å være innbyggere med egne ønsker og interesser for utviklingen av Ski. Deres ønsker for stedsutviklingen henger videre sammen med deres erfaringer og praksiser knyttet til hjemstedet. Selv om noen av dem kanskje kan sies å tilhøre systemet i yrkessammenheng, har denne tilhørigheten lite å si for deres engasjement i denne saken. Også de av informantene mine som er representanter for eksempel interesseorganisasjoner eller borettslag, tilhører livsverdenen.

Ønsket om fortetting i sentrale områder er uttrykt i blant annet Miljøverndepartementets Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging (1993). Slik må fortetting forstås som offisiell politikk, initiert av landets øverste myndigheter. Politikken er altså trygt forankret i systemet. Systemets representanter i kommuneadministrasjonen, samt flertallet av politikerne i kommunestyret, ser ut til å være enige i at fortetting er en riktig form for stedsutvikling. Samtidig mener noen av informantene, blant annet lederen for Lokal Agenda 21 og lederen for Ski Natur og Ungdom, at fortetting av sentrumskjernen er en riktig form for stedsutvikling. Og på leserbrevsidene støttes fortettingen av kvartal 6 av enkelte ”vanlige” innbyggere. Systemets fortetningspolitikk støttes dermed også av representanter for livsverdenen.

Flere politikere er negative til størrelsen på utbyggingen som er foreslått i kvartal 6. Om dette betyr at de ikke er positive til en fortetningspolitikk generelt, kan man imidlertid ikke si noe om. Allikevel kan man i dette tilfellet si at de representerer en motdiskurs til myndighetenes – systemets – fortetningspositive diskurs. Her deler enkelte politikere synspunktene til aksjonsgruppa, som også går inn for en mer moderat fortetting av kvartalet. Det kan altså se ut som om gruppa av politikere deler seg i to – den ene gruppa støtter opp om den fortetningspositive diskursen, mens den andre støtter opp om den fortetningskritiske diskursen.

Det er altså ikke et entydig skille mellom systemets og livsverdenens ståsted i forhold til diskursens problemstillinger. Det kan synes som om en overvekt av systemets representanter støtter opp om den fortetningspositive diskursen, mens en overvekt av livsverdenens representanter støtter opp om den fortetningskritiske diskursen, men dette er altså ikke et konsekvent trekk. Støtten til eller kritikken av fortetningspolitikken følger altså ikke noen klare skillelinjer, i hvert fall ikke knyttet opp til Habermas’ begrep om system og livsverden. Disse to kategoriene er imidlertid knyttet opp til en vurdering av aktørens posisjon i forhold til maktens sentrum. Det kan imidlertid hende at aktørens ståsted i forhold til fortetningspolitikken i større grad er knyttet opp til ideologiske skillelinjer. Det kan jeg imidlertid ikke undersøke innenfor rammene for denne oppgaven.

Uenigheten knyttet til fortetting som bærekraftig stedsutviklingsstrategi, går altså på tvers av de skillelinjene som Habermas skisserer med begrepene system og livsverden.

Begrepene kan ikke bidra til en meningsfull tolkning av skillelinjene i debatten om utviklingen av kvartal 6. Det er allikevel mulig å påstå at det er i maktens sentrum at fortetningspolitikken er utformet og initiert. Som vist, er bærekraftdiskursen forankret i både nasjonale og kommunale politiske dokumenter som legger føringer på en stedsutvikling ut fra bærekrafthensyn. Bærekraftdiskursen er altså autoritativ innenfor en profesjonalisert sfære, og den legitimerer både nasjonale, regionale og kommunale myndigheters syn på hvordan en stedsutvikling bør foregå. Den påvirker altså hvordan både politiske og administrative myndigheter tenker og praktiserer stedsutvikling. Dette er også tilfelle i Ski. Mange politikere, samt rådmannen, miljøvernrådgiveren og representanten for planavdelingen støtter opp om den fortetningspositive diskursen, enten i media eller i mine intervjuer. Det betyr ikke at det bare er ”profesjonelle” stedsutviklere og politikere som argumenterer innefor denne diskursen. Vi har sett at også medlemmene i LA21 trekker på den fortetningspositive diskursen i noe av sin argumentasjon. Men de trekker også på en fortetningskritisk diskurs, og uttrykker slik en ambivalent holdning til problemstillingene rundt bolig- og befolkningsvekst, stedsutvikling og fortetting.

Slik kan det virke som om det i først og fremst er myndighetene som er opptatt av viktigheten av å praktisere en stedsutvikling som tar hensyn til naturmiljøet. Innenfor den fortetningskritiske diskursen er dette et ikke-tema. Man kan derfor anta at det er myndighetenes moralske rasjonalitet som har satt premissene for debatten, og som har definert hvilke argumenter som gyldige og ikke gyldige i debatten. Myndighetenes representanter kunne valgt å begrunne fortettinga med å trekke på regionsenterdiskursen, men de valgte altså heller å begrunne behovet for fortetting ved å trekke på bærekraftdiskursen. De andre debatt deltakerne har ikke prøvd å redefinere debattens gyldighetskrav, og ser dermed ut til å ha akseptert bærekraftargumentasjonens gyldighet. De forholder seg til bærekraftdiskursen som autoritetsgivende og legitim, men er altså uenige i at den type fortetting som er foreslått i kvartal 6 er bærekraftig. Flestparten av debatt deltakerne forholder seg altså aktivt til bærekraftbegrepet i sin argumentasjon; de gir sin egen argumentasjon legitimitet ved å trekke på en bærekraftdiskurs. Slik kan det se ut som om bærekraftdiskursen er i en særstilling ved å være autoritativ for begge parter. Dette i motsetning til regionsenterdiskursen og konkurranseaspektet, som flere av informantene avviser som et gyldig argument for fortetting. Det paradoksale er altså at

bærekraftargumentet er legitimt og på et vis også autoritativt, samtidig som dets innhold ikke er entydig. Det fylles med et innhold avhengig av debatt deltakernes verdimeslige ståsted. Slik blir bærekraftbegrepet en flytende betegner. Det er et "løst" begrep som fylles med ulik mening, avhengig av hva slags interesser en har for utbyggingen. Dermed framtrer også debattens kjerne, nemlig den planlagte utbyggingen, som et nodalpunkt i debatten.

Det kan virke som om fortetningskritikerne har en forståelse av at det er ved å benytte seg av bærekraftargumenter at de vil nå lengst i sin argumentasjon. Når kommunen forsvare en fortetting av Ski sentrum ved å trekke på bærekraftdiskursen, må de som ikke ønsker en fortetting også trekke på bærekraftdiskursen i sin motargumentasjon. Bare slik kan de tilbakevise kommunens argumentasjon på et saklig grunnlag. Det kan altså se ut som om kritikerne av prosjektet våger seg inn på en diskurs som først og fremst er myndighetenes, og at de tilpasser seg myndighetenes rasjonalitet ved å argumentere innenfor bærekraftdiskursen.

Selv om både de som er positive og de som er negative til utbyggingsplanene trekker på bærekraftdiskursen i sin argumentasjon, er det altså ikke sikkert at partene har hatt like stor innflytelse på hva slags gyldighetskrav som ansees som gyldige i debatten. Det kan se ut som om det er myndighetene, representert ved både statlige og kommunale politiske og administrative organer, som har lagt premissene for hva slags argumentasjon som er gyldig i forhold til spørsmålet om fortetting. Både kommunepolitikere og administrasjonen har valgt å argumentere ved å trekke på bærekraftdiskursen heller enn konkurransediskursen, selv om vi har sett at en fortetting av sentrumskjernen også har blitt begrunnet med behovet for et bymessig regionsenter i møte med en forventet konkurranse fra andre steder i regionen. For kommunen går uansett et mål om å fortette ut fra bærekraftsyn hånd i hånd med ønsket om å skape et konkurransedyktig bymessig sentrum. Slik slår kommunen to fluer i ett smekk. Når kommunen velger å fokusere på viktigheten av bærekraftig utvikling i sin argumentasjon, og samtidig underkommuniserer konkurranseaspektet, kan dette nettopp være en konsekvens av bærekraftdiskursens normative kraft – det er vanskelig å argumentere mot virkemidler som er ment å bidra til en bærekraftig stedsutvikling. Argumentet blir på den måten nærmest uangripelig, bortsett fra hvis man gjør som kritikerne av prosjektet, nemlig ved å

argumentere for at heller ikke fortetting nødvendigvis er bærekraftig i alle sammenhenger.

Det kan altså se ut som at det er hos myndighetene at bærekraftdiskursen har stått sterkest. Det er myndighetenes representanter som i størst grad argumenterer ved å trekke på tradisjonelle bærekraftprinsipper. Derfor er det påfallende at de som argumenterer for en storskala fortetting av kvartal 6, ikke har klart å formidle at ønsket om et fortettet Ski sentrum kan tolkes som et verdivalg. Dette har motstanderne av prosjektet, med aksjonsgruppa i spissen, vært mye tydeligere på, selv om de argumenterer innenfor det man kan kalle en utvidet forståelse av hva bærekraftig utvikling er. Slik har kritikerne av den planlagte utbyggingen ”tatt” kommunens hovedargument og gjort det til sitt eget: De har skapt en forståelse av at deres ønske om en mindre utbygging av kvartal 6 er et bærekraftig og klart verdibasert alternativ, mens fortettingsforkjempenes ønske for kvartal 6 ikke er det. Utbyggers og flertallet av kommunepolitikernes ønske om en større utbygging, blir i denne sammenheng framstilt som ødeleggende både for miljøet og menneskene som må leve med den. Ved å trekke på en utvidet bærekraftdiskurs, har kritikerne av prosjektet klart å så tvil om den moralske riktigheten i fortettingsforkjempenes argumentasjon for en storskala utbygging av kvartal 6. Fortettingskritikerne har altså ikke latt seg overkjøre av fortettingsforkjempenes og myndighetenes rasjonalitet. I denne saken har de, tvert i mot, bevist at de behersker debattens språk og retorikk ved å sette spørsmålsteget ved myndighetenes argumentasjon og moralske rasjonalitet.

7 Konklusjon

I den sosiokulturelle studien av stedsrepresentasjoner og stedsutviklingsdiskurser i Ski har jeg hatt tre overordnede forskningsspørsmål. For det første ville jeg identifisere hvordan blant annet innbyggere, næringslivsaktører og politikere gir Ski et meningsinnhold ved å artikulere hva slags sted Ski *er*. På den måten ønsket jeg å dekonstruere den mening som tillegges stedet og tegnet Ski. For det andre ville jeg identifisere ulike diskurser knyttet til en pågående og framtidig stedsutvikling i Ski. Videre ønsket jeg å undersøke hvordan de ulike stedsrepresentasjonene og stedsutviklingsdiskursene materialiserer seg i debatten om utviklingen av kvartal 6 i Ski sentrum. Jeg ønsket også å undersøke hvordan debatt deltakerne legitimerer sine synspunkter og argumenter knyttet til utviklingen av kvartal 6. Slik håpet jeg å kunne si noe om hva slags argumentasjon som regnes som gyldig av deltakerne i debatten.

7.1 Hvilke stedsrepresentasjoner konstrueres av innbyggere og andre aktører i Ski?

I kapittel 5 viste jeg hvordan informantene konstruerer Ski på forskjellig vis. Jeg identifiserer to motstridende stedsrepresentasjoner: Ski kommune, samt flere politikere og næringslivsaktører, konstruerer Ski som by og regionsenter. Flesteparten av de andre informantene konstruerer Ski som et landlig sted – et sted som i beste fall kan kalles en småby.

De ulike representasjonene av Ski materialiserer seg i debatten om en planlagt utbygging av kvartal 6 i Ski sentrum. Kritikerne av prosjektet er tydelige i sin diskursive konstruksjon av Ski som tettsted/småby. De skaper skremselsbilde av hvordan framtidige Ski vil bli hvis planene for kvartal 6 gjennomføres. I denne sammenheng konstruerer de drabantbyen som småbyens negative motstykke. De som er positive til prosjektet, er på sin side tydelige i sin konstruksjon av Ski som knutepunkt, by og regionsenter.

I analysen av stedsrepresentasjonenes betydning i debatten om utviklingen av kvartal 6, benyttet jeg meg av begreper fra Laclau og Mouffes' diskursteori. Jeg identifiserte tegnet "Ski" som både nodalpunkt og flytende betegner innenfor denne

debatten. At Ski er en flytende betegner betyr at Ski er et åpent tegn, i den forstand at det er gjenstand for forskjellige meningstilskrivelser fra ulike aktører. At Ski er nodalpunkt betyr at det er et tegn som debatten er sentrert rundt.

Hvilken mening de ulike aktørene tillegger Ski som sted, har betydning for hva de ønsker for stedets utvikling generelt, og for utbyggingen av kvartal 6 spesielt. I denne sammenheng forstår jeg stedsrepresentasjonene "Ski som småby" og "Ski som by og regionsenter" som elementer. Det vil si at ingen av stedsrepresentasjonene er dominerende. Slik er både "Ski som småby" og "Ski som by og regionsenter" ustødig stedsrepresentasjoner. Gjennom en artikulering av Skis meningsinnhold, forsøker aktørene å utelukke alternative meningstilskrivelser og gjøre sin meningstilskrivelse til den gyldige og dominerende. De forsøker altså å omdanne en stedsrepresentasjon fra å være et element til å bli et moment. Slik tar debatten om utviklingen av kvartal 6 form som en antagonisme, som en kamp om stedsrepresentasjoners gyldighet og dominans.

Ved å benytte meg av Douglas' teori om menneskers konstruksjon av ting og handlinger som enten rene eller urene, ønsket jeg å forklare hvorfor de planlagte blokkene i kvartal 6 er så omdiskuterte. Jeg viste at blokkene på den ene siden ikke passer inn i enkelte aktørers bilde av hva slags bebyggelse en småby skal inneholde. På den andre siden passer blokkene inn i andre aktørers bilde av hva slags bebyggelse en by og et regionsenter skal inneholde. Av de som forstår Ski som en landlig småby, konstrueres dermed blokkene som urene elementer. Av de som forstår Ski som by og regionsenter, konstrueres imidlertid blokkene som rene elementer.

7.2 Hvilke diskurser knyttet til en pågående og framtidig stedsutvikling konstrueres av innbyggere og andre aktører i Ski?

I kapittel 6 identifiserte jeg ulike diskurser knyttet til stedsutviklingen i Ski. Gjennom en analyse av ulike aktørers argumentasjon knyttet til stedsutvikling, fant jeg to hoveddiskurser; fortetningsdiskursen og regionsenterdiskursen.

Fortetningsdiskursen handler hovedsakelig om fortetting som bærekraftstrategi, og er delt inn i to underdiskurser; den fortetningspositive diskursen og den fortetningskritiske diskursen. Innenfor den fortetningspositive diskursen konstrueres boligbygging gjennom

fortetting som bærekraftig utvikling fordi det bidrar til å redusere inngrepene i verdifullt naturlandskap, slik som marka og jordbruksareal. Innenfor den forettingskritiske diskursen konstrueres fortetting som et virkemiddel som ikke bidrar til en bærekraftig utvikling fordi det vil forringe miljøet i tettbygde strøk, slik som i Ski sentrum.

Regionsenterdiskursen handler om utviklingen av Ski som by og regionsenter og er også delt inn i to underdiskurser; den sentraliseringspositive diskursen og den sentraliseringskritiske diskursen. Innenfor den sentraliseringspositive diskursen framstilles en videre utvikling av byen og regionsenteret Ski som en naturlig og riktig utvikling. Dette begrunnes hovedsakelig med argumenter hentet fra en konkurransediskurs: En videre satsning på og utvikling av regionsenteret Ski er viktig for å styrke Ski i konkurransen med andre steder i Folloregionen. I denne sammenheng mener aktørene innenfor den sentraliseringspositive diskursen at et fortettet og mer bymessig Ski sentrum vil understreke by- og regionsenterstatusen. Innenfor den sentraliseringskritiske diskursen mener imidlertid aktørene at en satsning på byen og regionsenteret Ski vil bidra til å svekke de mindre lokalsamfunnene i regionen. Dette forstås som en lite bærekraftig utvikling, både fordi det bidrar til å svekke "livskraften" i det enkelte lokalsamfunn, men også fordi det bidrar til økt bilkjøring hvis innbyggerne på mindre steder må reise til Ski for å handle.

I debatten om utvikling av kvartal 6 er det argumenter fra fortetningsdiskursen som dominerer. Debatten dreier seg dypest sett om utbyggingsplanene representerer en bærekraftig utvikling eller ikke. Fortetningsforkjemperne og fortetningskritikerne vektlegger forskjellige aspekter ved bærekraftbegrepet. Mens fortetningsforkjemperne benytter seg av et bærekraftbegrep der økologi- og generasjonsaspektet står sentralt, benytter fortetningskritikerne seg av et utvidet bærekraftbegrep der innbyggernes trivsel knyttet til det sosiomaterielle miljøet som omgir dem, står sentralt. Det ser ut til at det eksisterer ulike oppfatninger av hva og hvem bærekraftbegrepet er ment å beskytte: Fortetningsforkjemperne trekker på en bærekraftdiskurs når de argumenterer for viktigheten av å beskytte blant annet naturmiljøet og det biologiske mangfoldet. Fortetningskritikerne er mest opptatt av å beskytte innbyggerne i Ski mot en forringelse av det sosiomaterielle miljøet i Ski sentrum, og trekker i denne sammenheng på en utvidet bærekraftdiskurs i sin argumentasjon. At bærekraftbegrepet er åpent for ulike

meningstilskrivelser og benyttes av aktører med motstridende agenda, gjør bærekraftbegrepet til en flytende betegner. Den planlagte blokkbebyggelsen kan forstås som et nodalpunkt i debatten, fordi det er denne debatten er sentrert rundt.

7.3 Hvordan gir ulike aktører legitimitet til sin argumentasjon i debatten om utviklingen av kvartal 6?

For å kunne svare på dette, tok jeg for meg ulike aktørers argumentasjon knyttet til utbyggingen, og jeg tok for meg hvordan deres argumentasjon ble mottatt av andre debatt deltakere. Jeg tok utgangspunkt i Habermas' teori om kommunikativ handling og hans ulike typer av talehandlinger for å finne ut av hva slags gyldighetskrav debatt deltakernes argumentasjon hviler på. Slik håpet jeg å kunne si noe om hvordan debattantene legitimerer sine ønsker for den videre stedsutviklingen.

Analysen viser at informantene benytter seg av både konstative, regulative og ekspressive talehandlinger både i sin argumentasjon enten for eller mot planene for kvartal 6, og også i sin argumentasjon enten for eller mot fortetting som bærekraftig stedsutviklingsstrategi. De konstative talehandlingene er påstander om hva som *er* bærekraftig utvikling og hva som *ikke er* bærekraftig utvikling. I dette spørsmålet er aktørene uenige i om fortettingen av kvartal 6 representerer en bærekraftig utvikling eller ikke. De regulative talehandlingene er påstander om hva slags stedsutvikling som er moralsk riktig og hva slags stedsutvikling som ikke er moralsk riktig. Her er aktørene uenige om en fortetting av kvartal 6 er en moralsk riktig stedsutvikling eller ikke. Ekspressive talehandlinger er påstander knyttet til det estetiske aspektet ved den planlagte bebyggelsens arkitektoniske uttrykk. Uenigheten rundt dette spørsmålet handler om blokkene er estetisk pene eller ikke, og om de passer inn i Ski sentrum eller ikke.

Det er de regulative talehandlingene som dominerer debatten. Dette kommer av at bærekraftig utvikling, både som idé og praksis, har en normativ begrunnelse. At argumentasjonen i så stor grad er organisert rundt bærekraftbegrepet, tyder på at nettopp en slik argumentasjon anses som gyldig eller legitim. Kravet om bærekraftig stedsutvikling er nedfelt i ulike stortingsmeldinger og i kommuneplanen for Ski kommune. Slik kan man si at det er myndighetene som er premissleverandør for hva

slags argumentasjon som vurderes som legitim i denne sammenhengen.

Fortettingskritikerne har tilpasset sin argumentasjon etter myndighetenes krav til hva som er en legitim form for argumentasjon. Ved å basere sin argumentasjon på et utvidet bærekraftbegrep, forsøker de å framstille kommunens stedsutviklingspolitikk som ikke-bærekraftig. Slik framstiller de seg selv som bærere av en moralsk ryggrad som fortettingsforkjemperne mangler, og slik forsøker de å vinne gjennom med sin vilje når kommunestyret skal ta sin endelige beslutning. Om de vinner fram, blir spennende å se.

7.4 Hvordan skape en felles visjon for den videre stedsutviklinga?

Det vil alltid være debatter knyttet til endringsprosesser. Stedsutvikling er intet unntak. Debatter er fruktbare når de bidrar til at ulike aktører får en bedre forståelse for hverandres synspunkter og argumenter. Hvis så skjer, kan det legges grunnlaget for en mer samlet stedsutviklingsprosess. Hvis man klarer å komme fram til en felles visjon om stedets utvikling som kan være førende for den videre stedsutviklinga, kan man kanskje si at visjonen er et resultat av en kollektiv rasjonalitet. En videre stedutvikling basert på en slik visjon, vil være et uttrykk for kollektiv handling. For at dette skal være mulig, er det viktig å identifisere hva slags problemstillinger det eksisterer uenighet om, slik at man kan ta utgangspunkt i disse når man skal diskutere stedsutviklingsspørsmål. Jeg har forsøkt å forstå hva uenigheten om stedsutviklingen bunner i, og har kommet fram til at de kan knyttes opp mot to forhold: Både blant informantene og debatt deltakerne eksisterer det ulike forståelser av hva slags sted Ski *er* og hva slags sted Ski *burde være*. I tillegg har de ulike forståelser av hva som *er* bærekraftig utvikling og hva som *ikke er* bærekraftig utvikling. Dette kommer særlig til syne i debatten om utviklingen av kvartal 6. Hvis myndigheter, innbyggere og andre aktører som er involvert i stedsutviklinga ønsker å utvikle en felles forståelse av hvordan den framtidige stedsutviklinga bør foregå, er det derfor nødvendig at de tar tak i disse to kildene til uenighet. Gjennom dialog bør de forsøke å komme nærmere en felles forståelse av hva slags sted Ski *er* og av hva en bærekraftig stedsutvikling egentlig innebærer. Hvis man i Ski kommune legger til rette for en bred og åpen dialog der disse temaene diskuteres, kan det på sikt bidra til en mindre konfliktfylt og mer samlet stedsutvikling.

7.5 Oppgavens kvalitet og verdi

I kapittel 4 viste jeg hvordan forskningens kvalitet kan vurderes etter krav til dataenes troverdighet, tolkningens bekreftbarhet og funnenes overførbarhet. Analysens troverdighet og bekreftbarhet vurderte jeg i kapittel 4. Det var imidlertid nødvendig å vente med en vurdering av funnenes overførbarhet til funnene faktisk forelå.

Overførbarhet er knyttet til en rekontekstualisering av det teoretiske resonnementet som tolkningen av funnene hviler på. Dersom tolkningen av funnene vurderes som gyldig i andre og liknende case, kan man altså si at tolkningen er overførbar eller analytisk generaliserbar (Thagaard 1998). Overførbarhet er nødvendigvis ikke et mål for alle kvalitative undersøkelser. Knyttet til et sosialkonstruktivistisk perspektiv på forskning og til diskursanalysen som teoretisk og metodologisk rammeverk, er begrepet overførbarhet problematisk, blant annet fordi kunnskap forstås som et resultat av en kontekstuell prosess, og ikke som et generaliserbart produkt med gyldighet i andre kontekster enn den konteksten som forskningen har vært rettet mot.

Min tolkning av stedsrepresentasjoner og stedsutviklingsdiskurser kan være relevant i forhold til den konteksten som tolkningen refererer til, men den behøver ikke nødvendigvis å være overførbar til andre kontekster. Jeg antar allikevel at bærekraftbegrepets flytende karakter kan bidra til at ulike aktører gir det ulikt innhold, også i andre sammenhenger enn den som har vært fokus for min analyse. Det er blant annet flere steder på det sentrale Østlandsområdet som går gjennom en del av de samme prosessene som Ski. Fortetting og bærekraftig utvikling et sentralt tema på steder der det har vært en rask bolig- og befolkningsvekst. Også i Oslo har det i høst pågått en debatt om en fortetting av sentrale bystrøk versus en fortetting av boligstrøk i de ytre bydelene. I denne sammenheng er også markagrensa gjenstand for debatt.

Jeg har gjort en kontekstavhengig og empirinær analyse. Det vil si at mitt fokus har vært å forstå dataene for å kunne si noe konkret om hvilke forhold som skaper uenighet knyttet til Skis utvikling. Slik har jeg ønsket å bidra til en mer fokusert stedsutviklingsdebatt, der deltakerne diskuterer for eksempel hva som er bærekraftig stedsutvikling. Målet bør i første omgang være å komme fram til en bedre forståelse for hverandres synspunkter. På sikt bør innbyggerne i Ski forsøke å komme fram til en felles visjon for hvordan en videre stedsutvikling bør foregå. Jeg håper at denne analysen har

bidratt med kunnskap som kan være nyttig i en slik prosess. Analysens verdi bør vurderes etter hvor nyttig den er i et arbeid rettet mot en stedsutvikling som flere forstår nødvendigheten av og samler seg om.

8 Litteraturliste

- Agnew, J.A. & J.S. Duncan, 1989. Introduction, i Agnew, J.A. & J.S. Duncan (red.), 1989. *The Power of Place. Bringing together geographical and sociological imaginations*. Unwin Hyman Ltd, London
- Andersen, H., 1996. Jürgen Habermas, i Andersen, H. & L.B. Kaspersen (red.), 1996. *Klassisk og moderne samfunnsteori*, Hans Reitzels Forlag, København
- Antonsen, K. M., 2001. *Sted. En teoretisk tilnærming til stedsbegrepet i nyere geografisk litteratur*, hoveoppgave i geografi, Geografisk Institutt, NTNU.
- Atkinson, R., 1999. Discourses of Partnership and Empowerment in Contemporary British Urban Regeneration, i *Urban Studies* (1999), vol. 36, nr. 1.
- Buch-Hansen, H. og P. Nielsen, 2005. *Kritisk realisme*, Roskilde Universitetsforlag, Fredriksberg C.
- Burns, D., (2000). Can Local Democracy Survive Governance? i *Urban Studies* (2000), vol. 37, nr. 5-6.
- Cresswell, T., 2004. *Place. A short introduction*, Blackwell Publishing, Oxford.
- Douglas, M., 1997. *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenhet og tabu*, Pax Forlag A/S, Oslo
- Entrikin, J.N., 1991. *The Betweenness of Place. Towards a Geography of Modernity*, The John Hopkins University Press, Baltimore
- Fairclough, N., 1995. *Critical Discourse Analysis. The critical study of Language*, Longman Group Ltd, Essex.
- Fauske, H., 1999. Fordord, i Habermas, J., 1999a. *Kommunikativ handling, moral og rett*, Tano Aschehoug, Oslo
- Gregory, D., 1994. Space, i Johnston, R.J et al (red.), 1994. *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell Publishers Ltd., Oxford
- Grønmo, S., 1996. Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen i Holter, H. og R. Kalleberg (red.) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, Universitetsforlaget, Oslo
- Habermas, J., 1999b. *Kraften i de bedre argumenter*, Ad Notam Gyldendal, Oslo
- Harvey, D., 1993. From Space to Place and Back Again: Reflections on the Condition of Postmodernity, i Bird J. et al (red.), 1993. *Mapping the Futures. Local Cultures, Global Change*. Routledge, London

- Healey, P., 2006. *Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies*, Palgrave Macmillan, Houndmills.
- Holloway, L. & P. Hubbard, 2001. *People and place. The extraordinary geographies of everyday life*, Prentice Hall, Harlow
- Jørgensen, M.W. og L. Phillips, 2005. *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, Fredriksberg C.
- Krogstie, P.A., 2002. Utviklingen av næringslivet i Ski – fire sentrale bedrifter, *Follominne. Årbok 2002*, nr. 40, Follo Historielag.
- Kvale, S. 2001. *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Lefebvre, H., 1991. *The Production of Space*, Blackwell Publishing, Oxford
- Lefebvre, H., 1975. Det bymessige rommets produksjonsprosess, i Aspen, J. og J. Pløger (red.), 1997. *På sporet av byen. Lesninger av senmoderne byliv*. Spartacus Forlag A/S, Oslo
- Liggett, H., 1995. Byens syn. Drømmenes og minnenes åsteder, i Aspen, J. og J. Pløger (red.), 1997. *På sporet av byen. Lesninger av senmoderne byliv*. Spartacus Forlag A/S, Oslo
- Magnus, B.F., 1994. *Kom, så skaper vi et kulturminne!* Hovedoppgave i etnologi, avdeling for etnologi, institutt for kultur og samfunnsfag, Universitetet i Oslo.
- Massey, D., 1994. *Space, place and gender*, Polity Press, Cambridge
- Miljøverndepartementet, 2002. *Stortingsmelding nr.23. Bedre miljø i byer og tettsteder*, Miljøverndepartementet, Oslo
- Miljøverndepartementet, 1993. *Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transportplanlegging*, Rundskriv T5/93, Miljøverndepartementet, Oslo
- Nyseth, T., 2001. Planlegging på lokalt nivå, i Aarsæther, N og A.Hagen (red.) 2001. *Planlegging.no! Innføring i samfunnsplanlegging*, Kommuneforlaget AS, Oslo
- Peet, R., 1998. *Modern Geographical Thought*, Blackwell Publishing, Oxford.
- Røe, P.G, Eidheim, F og L. Schmidt, 2002. Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling, NIBR prosjektrapport 2002:14, Oslo
- Rønneberg, E., 1994. Kråkstad og Ski i medgang og motgang 1905-1940, *Follominne. Årbok 1994*, nr. 32, Follo Historie- og Museums lag.
- Schiefloe, P.M., 1994. Byvisjoner og byforståelse, i *Sosiologi i dag*, Novus Forlag
- Ski kommune, 2004. *Kommuneplan 2004-2014*, Ski kommune, Ski
- Ski kommune, 2001. *Bærekraftig utvikling i Ski. Handlingsplan 2001-2004*, Ski kommune, Ski
- Ski skolestyrekontor, 1984. *Ski i gamle dager*, Ski kommune, Ski

Statistisk Sentralbyrå, 2001. *Kommunehefte for Ski kommune, Folke- og bolig tellingen 2001*, Statistisk Sentralbyrå, Oslo

Søyland, K., 1997. *Fra stasjonsby til handelssted. En studie av sosiomateriell og stedsidentitet i Ski*, Hovedoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Thagaard, T., 1998. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*, Fagbokforlaget, Bergen

Waitz, K., 1997. *Ski storsenter-prosessen. Hvilke forhold bidro til at Ski fikk et storsenter?* Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Yin, R.K., 1994. *Case Study Research. Design and Methods*, Sage Publications, London

Østlandets Blad:

Østlandets Blad 10.10.2006. "Verden sett fra Bøleråsen"

Østlandets Blad 03.10.2006. "Velkommen etter, KrF"

Østlandets Blad 29.09.2006. "Trafikkforholdene må ikke forverres"

Østlandets Blad 18.08.2006. "Slik bør blokkene bli"

Østlandets Blad 08.06.2006. "Vil ha flere forslag på bordet"

Østlandets Blad 07.06.2006. "Vil hindre syv etasjer"

Østlandets Blad, 07.06.2006. "Hva vil vi med Ski?"

Østlandets Blad, 19.06.2006. "Ap til krig mot eneboligene i Ski tettsted?"

Østlandets Blad 27.05.2006. "Venstre ønsker godt bomiljø i Ski"

Østlandets Blad 11.05.2006. "Forkastet planene fra utbygger i Ski"

Østlandets Blad 05.05.2006. "Bra løsning for Ski sentrum"

Østlandets Blad, 20.04.2006. "Stedsutvikling, makt eller avmakt?"

Østlandets Blad 11.04.2006. "Etterlengtet opprustning i Ski"

Østlandets Blad 10.04.2006. "Boliger i Ski sentrum"

Østlandets Blad 30.12.2005. "Nytt Ski sentrum"

Østlandets Blad 16.12.2005. "Østblokk i Ski sentrum"

Østlandets Blad 29.11.2005. "Slik vil vi ha Kirkeveien"

Østlandets Blad 21.11.2005. "Meningen min om Ski"

Østlandets Blad 21.11.2005. "I alle fall ikke pent"

Østlandets Blad 12.11.2005. "Jeg har faktisk aldri hørt at Ski sentrum er et hyggelig sted"

Østlandets Blad 08.11.2005. "En by i vekst"

Østlandets Blad 08.11.2005. "Få vekk jernbanelinjen fra sentrum"

Østlandets Blad 03.10.2005. "Boliger i Ski sentrum er godt for miljøet"

Østlandets Blad 01.10.2005. "Vår tids torghandel"

Østlandets Blad 30.09.2005. "Blokkene blir altfor høye"

Østlandets Blad 22.09.2005. "Byfornyelse i Ski sentrum"

Østlandets Blad 15.08.2005. "Kampklare naboer"

Østlandets Blad 29.12.2003. "Jeg forbruker, altså er jeg"

9 Appendiks

9.1 Vedlegg 1: Prosjektbeskrivelse fra Akershus Fylkeskommune

Akershus fylkeskommune har i samarbeid med Norsk institutt for by- og regionforskning tatt initiativ til å utvikle et eksempel og en metode for å studere og analysere sosiokulturelle forhold ved et tettsted som opplever sterk befolknings-, bolig-, og næringsvekst. Målet med arbeidet er å bedre legge til rette for at en større andel av bolig- og næringsetableringen i hovedstadsområdet kan finne sted innenfor eller som en utvidelse av eksisterende byer og tettsteder med god eller potensiale for god kollektivtilknytning.

Fylkeskommunens hovedsatsingsområder for tettstedsarbeidet i 2001-2002 er erfaringsutveksling og samarbeid med kommunene om endringer og vekst i sentrumsområdene.

Sosiale, kulturelle og økonomiske drivkrefter i sentrumsutviklingen i Akershus.

Akershus har i perioden 1990-2000 hatt en befolkningsvekst på 60 000 personer (14%).

Tettstedene i fylket er gode eksempler på byutviklingen i hovedstadens randsoner, preget av omfattende etablering av ny forretnings- og næringsvirksomhet, i tillegg til boligbygging og infrastrukturbygging.

Kommunesentrene preges også av nye sosiale praksisformer som følge av en storstilt kjøpesenterbygging og videreutviklingen av regionsentrene som knutepunkt for pendling innenfor hovedstadsområdet som felles arbeids- og boligmarked.

Opplevelsen av tettstedene i hovedstadsområdet er preget av forandring, gjennomstrømning, fleksibilitet og flyktighet, og står i skarp kontrast til de mer sosialt stabile lokalsamfunnene tidligere forskning omkring sosiokulturell stedsutvikling baserte seg på. En sosiokulturell stedsanalyse innebærer derfor andre utfordringer enn den tradisjonelle nærmiljøforskningen både når det gjelder teoritilfang og metode for datainnsamling. For å få et bilde av hvordan stedet brukes, oppleves og kan/bør utvikles, vil de som jobber i, handler i, reiser gjennom, eller på en annen måte daglig befinner seg på stedet involveres. I analysearbeidet vil nettopp disse ulike befolkningsgruppens erfaringer med stedet fanges opp. Intervjuene vil fokusere på hva folk gjør,

hvordan de opplever stedet og hva de forbinder med stedet, i tillegg til sosioøkonomisk og demografisk bakgrunnsinformasjon.

Analysen må basere seg på tettsteder i Akershus fylke.

Sentrale mål:

1. Identifisere motivasjonen bak bruken av sosial, økonomisk og kulturell infrastruktur i et sentrumsområde; og som et resultat, grunner for og imot lokalisering av boliger, kontor, handel, service og andre nærings, kulturelle og sosiale virksomheter.
2. Rive ned barrierene mellom og promotere integrasjon av sosiokulturelle og sosioøkonomiske aspekter ved fysisk planlegging
3. Utvikle eksempler for å studere sosiale, kulturelle og økonomiske aspekter ved urban vekst.

Prosjektet skal bygge på erfaringer fra et samarbeidsprosjekt mellom AFK, NIBR og Bærum kommune som avsluttes i juni 2002.

9.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Tone Færøvik

tonefarovik@hotmail.com

tlf: 90 53 66 43

Henvendelse angående intervju i forbindelse med en masteroppgave

Mitt navn er Tone Færøvik og jeg er mastergradsstudent ved samfunnsgeografi på Universitetet i Oslo. Min masteroppgave er en del av et prosjekt Akershus Fylkeskommune har satt i gang, der de ønsker et økt fokus på tettstedsutvikling i Osloregionen, og på hvordan innbyggere på de større tettstedene opplever å bo på et sted i vekst, utvikling og endring. I denne forbindelse lurer jeg på om du har anledning til å stille til et intervju? Jeg har også kontaktet representanter fra politiske partier, kommuneadministrasjonen i Ski, Ski næringsråd, Ski sentrumsforening, Ski Storsenter/Thongruppen, Østlandets Blad, Ski Historielag, Lokal Agenda 21, Ski Natur og Ungdom, Ungdomsrådet og andre som har engasjert seg i stedsutviklingen for å høre om de kunne tenke seg å stille til intervju.

Jeg ønsker å gjøre et strukturert dybdeintervju der jeg har forberedt en del relevante spørsmål som jeg ønsker å få svar på. Informantene har selvfølgelig mulighet til å reservere seg fra å svare på spørsmål, og de kan også anonymiseres hvis de ønsker det. Jeg regner med at intervjuet vil kunne ta opptil to timer, og tid og sted for et eventuelt intervju er opp til den som skal intervjues. Det hadde vært hyggelig med en tilbakemelding så snart som mulig, og jeg håper selvfølgelig at denne blir positiv! Nedenfor kommer en liten gjennomgang av tema for oppgaven.

Jeg skal gjøre en sosiokulturell stedsanalyse av Ski, og mitt mål med oppgaven er todelt:

(1) Jeg ønsker å identifisere hvilke "bilder" av stedet som skapes når informantene prater om stedet. Jeg vil også forsøke å identifisere ulike meninger rundt stedsutviklingen i Ski.

(2) Jeg ønsker å si noe om hvordan folk opplever at deres hjemsted endrer seg, samtidig som jeg knytter dette til begreper som stedstilhørighet og stedsidentitet.

Ski sentrum har gjennomgått store fysiske og materielle endringer de siste årene, og sommeren 2004 fikk Ski bystatus. Samtidig ønsker kommunen at Ski sentrum på sikt skal utvikles ytterligere, slik at det får et mer bymessig preg med høyere og tettere bebyggelse. Målet er å videreutvikle Ski sentrum som det regionale handels-, service- og kultursenteret i Follo. Med Ski Storsenter har det kommersielle tilbudet økt betraktelig, innbyggerne har fått blant annet flerkinoanlegg, teatersal og nytt bibliotek. I tillegg satses det på bygging av boliger i Ski sentrum. Ski opplever også større gjennomfart og gjennomtrekk av mennesker enn tidligere. Dette kan være mennesker som kommer til Ski for å handle eller gå på kino, folk som arbeider i Ski eller folk som reiser igjennom Ski til og fra jobb. Ski har i mange år også vært utsatt for en jevn befolkningsvekst. I denne sammenheng ønsker jeg å undersøke hvordan Ski som sted konstrueres av både ulike aktører involvert i utviklingen av Ski sentrum og av befolkningen i Ski. Hvilke forskjellige stedsbilder og stedsforståelser eksisterer? Hvordan karakteriserer de forskjellige aktørene/innbyggerne Ski som sted? Det vil alltid oppstå uenighet om hva et sted er, hva det representerer og hva som er den beste utviklingen av stedet. Jeg ønsker å gi lyd til forskjellige aktører som enten er involvert i eller blir berørt av en stedsutvikling i Ski. Jeg vil prøve å identifisere noen diskurser rundt Ski og Skis utvikling, og jeg vil prøve å si noe om hvilke meninger og ytringer som er legitime i en slik kontekst. Hva er det dominerende synet på stedets utvikling? Hvilke argumenter er gyldige, og hvilke er ikke det? Hvem blir hørt og hvem blir ikke hørt i diskursene rundt Skis stedsutvikling?

Samtidig ønsker jeg også å si noe hvordan det oppleves å bo på et sted i vekst og endring. Hva betyr en slik prosess for innbyggernes stedstilhørighet og identitet? Hvilke tanker gjør de seg om hjemstedet? Her håper jeg det blir mulig å si noe om hva sted betyr for folk på et mer grunnleggende plan. Jeg ønsker å trekke inn teorier som sier noe om hva steder *er*, og teorier som er opptatt av menneskers stedserfaringer i et samfunn preget av stadig økende mobilitet. Har økt mobilitet påvirket folks syn på sted, på hjemsted, deres evne til å føle stedstilknytning og deres identitet knyttet til å være fra et sted? I tillegg er

mange samfunnsvitere opptatt av hvordan meningsfulle steder, slik som hjemstedet, i økende grad blir utsatt for en uniformerende kraft av den globale kapitalen. Steder blir likere hverandre i den forstand at de får innslag av den samme arkitekturen, de samme verdensomspennende kjedebutikkene osv. Kan man si at Ski har vært utsatt for en slik utvikling? Representerer Ski Storsenter en slik prosess av stedsuniformering, slik at Ski i dag ikke skiller seg nevneverdig fra andre tettsteder i Oslos randsoner, som for eksempel Strømmen, Lillestrøm og Sandvika? I tillegg er jeg opptatt av å finne en fellesnevner ved disse stedene. Hva er det ved disse stedene som gjør at de er utsatt for de samme utviklingsprosessene? Og hvordan preger disse prosessene menneskers stedsfølelse, stedsidentitet og stedstilhørighet?

Jeg håper du synes dette høres interessant ut, og at også du vil kunne ha interesse for og nytte av masteroppgaven.

Vennlig hilsen

Tone Færøvik

9.3 Vedlegg 3: Intervjuguide

Jeg tilpasset intervjuguiden til hver enkelt informant. Flesteparten av spørsmålene var generelle og ble stilt til alle. I tillegg fikk informantene spørsmål som var direkte relatert til den rollen de hadde. Denne intervjuguiden består av de spørsmålene som ble stilt til alle informantene. Det ville vært for plasskrevende om jeg skulle lagt ved alle de individuelle spørsmålene.

Hvordan vil du beskrive stedet Ski?

Har Ski noen kvaliteter som du ønsker å framheve?

Har Ski noen negative trekk?

Hvordan er det å bo i Ski? Trives du i Ski?

Hva synes du om Ski sentrum slik det er idag?

Hvilke trekk ved Ski sentrum er du fornøyd med, og hvilke trekk er du eventuelt misfornøyd med?

Hvis du kunne endre noe ved Ski sentrum, hva ville det vært?

Har du gjort deg noen tanker om sentrumsutviklinga i Ski?

Er det noe kommunen bør ta spesielt hensyn til i utviklinga av sentrum?

Hva synes du om Ski sentrums utseende?

Hva betyr Skis bygninger, gater og fysiske miljø for deg?

Hva symboliserer Skis bygninger, gater og fysiske miljø for deg?

Kommunen ønsker å gi Ski sentrum et mer bymessig preg. Dette innebærer blant annet at Ski sentrum fortettes. Kommunen ønsker blant annet at det skal bygges flere leiligheter i sentrum. Hva synes du om det?

Hva synes du om at Ski har fått bystatus?

Synes du at Ski kan kalles en by?

Hvilke egenskaper har Ski/mangler Ski som gjør at man kan/ikke kan kalle stedet en by?

Hva skal til for at et sted skal kunne kalles en by, synes du?

Tror du det er noe som folk er opptatt av, at Ski har fått bystatus?

Tror du det har noen betydning for for eksempel næringsdrivende i Ski at stedet har fått bystatus?

Hva slags betydning har etableringen av Ski storsenter hatt å si for Ski som sted, tror du?

Hva synes du om planene om park på torget i Ski sentrum?

Kommunen arbeider for å styrke Skis stilling som regionsenter i Follo.

Hva synes du om Ski som regionsenter? Hva synes du om at kommunen satser på å styrke Ski som regionsenter?

Områdene på vestsiden av jernbanesporet, blant annet forsvarets magasinleir, skal etter hvert utvikles. Hva synes du at disse områdene bør brukes til?

Både bolig- og befolkningsveksten i Ski er relativt høy i forhold til mange andre steder på Østlandet og i Akershus. Hva synes du om denne veksten?

Har du noen formening om hvor nye boliger i Ski bør bygges? Er det noen områder som er bedre egnet til boliger enn andre?

Hvilke områder er det viktig for deg at man tar vare på og ikke bygger ut?

Synes du det er best at man bygger tett eller spredt?

Hvis det står mellom å bygge i skogsområder, på jordbrukslandskap eller i allerede etablerte boligstrøk og i Ski sentrum, hva ville du foretrekke?

Hva legger du i begrepet bærekraftig utvikling?

Har du inntrykk av at befolkningen i Ski har en tilhørighet eller identitet knyttet til stedet? Har du det?

Har du inntrykk av at befolkningen i Ski er opptatt av og engasjert i utviklingen av Ski?

Er det noen steder i Ski du er spesielt glad i eller som betyr noe spesielt for deg?

Har Ski en profil, image eller identitet, synes du? Har denne endret seg de siste årene?

Hvordan synes du at Ski kommuniseres eller presenteres av for eksempel kommunen og i media?

Stemmer det bilde som skapes av Ski av kommunen og i media med dine egne tanker og meninger rundt Ski som sted?

Har du noen ønsker for Skis videre utvikling?

Hvordan vil Ski se ut om 50 år, tror du?

Hvordan ser du for deg at et godt sted bør være? Er Ski et slikt sted?

Er det noe du vil føye til, avslutningsvis?

